

ERNEST BERNEA

CARTEA CĂPITANILOR

critterion
■ publishing ■

ERNEST BERNEA

CARTEA CĂPITANILOR

Ediția de față reproduce volumele *Cartea căpitanilor* (1952), *Mărturisiri pentru un om nou* (1953), *Stil legionar* (1953) apărute în Colecția "Omul Nou".

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BERNEA, ERNEST

Cartea Căpitanilor: căpitanii în destinul românesc / Ernest Bernea. - București : Criterion Publishing, 2010

Bibliogr.

ISBN 978-973-8982-63-5

94(498)

Editor: Gabriel STĂNESCU

Copyright © Criterion Publishing, 2010,

Tehnoredactare și coperta: Mihai Grigore

ERNEST BERNEA

CARTEA CĂPITANILOR

■ criterion
publishing

2010

CĂPITANII ÎN DESTINUL ROMÂNESC

Neamul românesc a cunoscut toate durerile în decursul veacurilor. Încercări grele s-au ivit în răscrucile istoriei sale. Nedreptatea, lipsa, munca fără rod, i-au apăsât umerii și sufletul. Trecutul său este o istorie de apăsări nemeritate. Neamul nostru ține mult la trecutul său, la trecutul-tradiție, cugetul și fapta strămoșilor, dar nu despre aceasta e vorba aici, ci de o istorie a suferințelor nemeritate pe care le-a purtat cu resemnare și credință.

La început, condițiile istorice ale neamului românesc au fost cu totul neprielnice unei creșteri organice, firești. Plămada originară s-a păstrat, dar istoria neamului s-a oprit în loc. Atunci s-a închis în sine și a grăit numai cu Dumnezeu. A venit apoi o nouă epocă, epoca eroică, aceea a marilor voievozi creștini. Soarta s-a arătat mai blândă, cu prețul unor mari jertfe însă. De la Mircea până la Ștefan și Mihai, românii au încercat să deschidă noi porți istoriei. Neamul românesc a încercat în acea vreme să devină un neam creator de istorie. A pornit la faptă cu fruntea luminată de credință și bogată în gânduri îndrăznețe. Un neam de mari și destoinici conducători domnești, un popor tânăr și bărbat, a străbătut vremea cu tăria faptei și credinței lui.

Frumusețea gândului și faptei românești, după Mihai arhanghelul fulgerător al istoriei noastre, a mai scânteiat de câteva ori mai târziu, într-un Matei Basarab sau Brâncoveanu, pentru a se stinge odată cu acest neam de ctitori, ai Basarabenilor. Ce-a mai urmat, se știe. După stingerea neamului domnesc, atât în Moldova, cât și în Țara Românească, a venit rândul boierilor, rândul celor ce trebuia să stea cap poporului, să-l povățuiască și să-l îndrume pe calea biruinței. Vreme

de două veacuri boierii s-au înstrăinat de țară și de neam, s-au alungat, s-au omorât între ei până ce aproape li s-a stins sămânța. În lupta aceasta dintre ei a lucrat mâna vrăjmașe a străinilor, pentru împlinirea poftelor lor. Și așa dușmanul din afară al neamului l-a adus la viață pe cel dinăuntru, dușmanul de neam străin l-a crescut pe acela de un sânge și de o credință pentru ca să se îplinească sfârșitul Românilor, după dorința și nevoile celor din afară.

Două veacuri de înstrăinare, de durere închisă fără nici o rază de lumină dătătoare de nădejde. Se înstrăinase mintea și portul, se înstrăinase bogăția, se pierduseră bunele deprinderi și obiceiuri ale neamului. Poporul nu mai avea de mult un domn al său, din sângele și sufletul său, care să sufere cu el laolaltă și să ridice spada pentru dreptatea lui. Neamul nu mai avea nici conducători boierești de suflet tare și încercată omenie. Nu mai era nimeni în țară care să-l înțeleagă și să-l îndrume. Românii rămaseră singuri, fără domn și fără boieri înțelepți și iubitori, rămaseră părăsiți și uitați în propria lor casă.

Această viață dureroasă i-a făcut să se închidă în ei însuși, să părăsească cele lumești, trecătoare, să se plece cu gândul mai mult către lumea valorilor eterne, către lumina întăritoare a credinței. Prin această renunțare totală, a putut Românul să dăinuie ca neam în fața tuturor suferințelor și nedreptăților venite din partea vrăjmașilor din afară și mișeilor dinăuntru. Prin tăria și curățenia credinței și-a păstrat grăuntele de aur al inimii dornică de viață nouă și tot prin ea a biruit mai târziu.

Se spune: „Când un neam nu mai are conducători, dispare!“ Într-adevăr, istoria ne-a dat multe exemple de acest fel. Când Românii și-au pierdut domnia și când s-a risipit sau s-a înstrăinat clasa conducătoare, încercările grele ale istoriei nu i-au pierdut în negură. Rămași singuri la răspântii, s-a ridicat din ei unul. S-a ridicat de jos, din mulțime, s-a ales din popor câte un om, câte un țaran simplu, curat, întreg. A crescut stâncos, s-a înălțat cu toată puterea omeniei lui până la locul de conducător și comandant al norodului. Așa au apărut căpitanii în istoria noastră națională. Așa au apărut Horia, Tudor și Iancu. Toți trei au fost oameni din popor, cu carte sau fără carte, dar oameni din popor, țărani. Toți trei s-au ridicat aprigi, iluminați și mari, în momentele de deznădejde ale neamului românesc pentru a tăia drum nou în istorie și a împlini porunci de mai sus decât acelea ale unor oameni sau așezăminte.

Ce îi unește și ce îi așează laolaltă pe acești trei mari Căpitani ai istoriei Românilor? Desigur, ei au avut trăsături comune, atât ca însușiri sufletești cât și ca stare socială, uneori chiar și ca temperament. Dar nu atât ceea ce au avut asemănător din firea lor, ca indivizi, îi apropie și ne face să-i privim laolaltă. Îi înțelegem mai bine dacă îi privim în legătură cu colectivitatea din care făceau parte și vremurile în care au apărut, ceea ce înseamnă în legătură cu destinul istoriei neamului. Norodul pe care l-au condus, îi definea; de aici și-au tras înțelesul și fapta. Momentul istoric și fapta pe care au fost sortiți să o împlinescă ni-i arată în adevăratele lor chipuri.

Toți trei au fost de jos, din poporul pe care l-au condus. Ei au crescut tari din viața și truda pământului românesc. Au apărut ca niște forțe dense, strânse prin vreme. Cei trei căpitani s-au ridicat din popor și prin el, l-au condus și s-au lăsat conduși de credințele și nădejtile lor; toți trei au simțit că au datoria în fața lui Dumnezeu și a neamului să lupte pentru deschiderea unui drum nou de viață.

Căpitanii au luptat, au suferit și au jertfit totul pentru același gând și în același fel. Apariția lor în istoria Românilor și rostul lor în destinul acestui neam, alcătuiesc un capitol de viață aparte. Este o lume deosebită a lor.

Acești oameni aleși s-au ridicat împotriva dușmanilor din țară și din afară, s-au ridicat „pentru întocmirea patriei“ și pentru „câștigarea drepturilor“. Da, s-au ridicat să facă dreptate singuri dacă altcum nu le venise: dreptate pentru țărani și pentru neam. Pentru aceasta au luptat și s-au jertfit cei trei mari căpitani ai neamului nostru. Ei nu au luptat pentru „egalitate“, ci pentru dreptate. Cât de epic și legendar a fost momentul când țărani panduri, dornici de o nouă viață, au jurat în fața lui Dumnezeu și a lui Tudor, în Poiana Podeșului, că sunt gata să moară pentru „dobândirea dreptăților“ și ridicarea neamului din obidă.

Toți trei au înțeles până la sfârșit, cu toate ostenele lor, că dreptatea nu le poate veni de la oameni. Numai Dumnezeu este drept. Știindu-se curați în îndemnurile lor și buni apărători ai neamului, ei au pornit lupta de îndreptare, încredințați de nevoia acestei lupte și de scopul ei înalt, deoarece prin ea și jertfele pe care le cerea, se împlineau legi cu mult mai grele decât o simplă vrere omenească. Ei au îndrăznit cu cugetul și cu fapta, pentru că simțeau că din tot ceea ce

porniseră, se împlineau porunci de Sus.

Căpitanii au fost oameni bogați la suflet, cu multe însușiri și cu multe rosturi în viață. Acești oameni temători de Dumnezeu și cu voința de granit, păstrători ai bunelor rânduieli, n-au cunoscut decât dragostea și munca pentru cele obștești.

Ei au fost căpitani în înțelesul de căpetenii, adică îndrumători și conducători ai poporului în toate împrejurările vieții, nu numai în luptele cu armele. Aceasta ne-o arată însăși faptele istorice și chipul în care se oglindesc ei în mintea țaranului nostru.

Horia, Tudor, Iancu, au fost mari căpitani de arme, cunoscători ai luptelor, viteji, netemători de moarte. Ei au trăit viață aspră de înaltă viziune a comandantului adevărat. Dar această însușire se împlenea și se completa cu altele nu mai puțin însemnate. Ei au fost conducători politici, inspiratori de credință, administratori de bunuri obștești și ceea ce le dădea mare preț în vreme de pace, împărțitori de dreptate.

Căpitanii nu erau „numiți“ în aceste locuri, nu îndeplineau funcțiile întăriți de cineva, ci de prestigiul lor în fața poporului, care venea la ei în orice împrejurare, încrezător și mulțumit de judecata și de fapta lor. Dacă poate fi vorba de o întărire, apoi aceasta nu venea decât de la neamul întreg, ale cărui dureri și năzuințe căpitanii le-au întrupat întotdeauna deplin.

Marii căpitani ai Românilor au fost înainte-mergători ai istoriei acestui neam. Ei au purces la faptă cu credință și cuget dornic de întocmire nouă a țării. Ei au fost mari întemeietori.

Cei mișei i-au urât, iar cei cu mintea scurtă nu i-au înțeles. I-au nedreptățit, i-au supus chinurilor și i-au osândit, gândind că în acest fel se vor închide zările noi, că lucrurile vor merge mai departe după trebuințele lor nedemne și urâte.

S-au înșelat. Căpitanii sunt oameni împotriva cărora nu se poate lupta pentru că ei sunt înfăptuitorii unui destin istoric. Ei înving și dincolo de moarte. Cei ce i-au chinuit au cunoscut întunericul dens al condamnării eterne.

CĂPITANULUI ÎNCHINARE

HORIA (PORTRETUL)

I

Neamul românesc a avut un destin dureros. Suferința nu l-a ocolit ci, dimpotrivă, l-a plămădit și l-a crescut. Cei care ne-au apăsât și nedreptățit au crezut că ne poartă în acest fel pe drumul pieirii. Suferința nu ne-a fost însă leagăn de moarte, ci ne-a întărit și îndemnat către mai bine. Cu cât ne-am adâncit în umbrele durerii și ale tăcerii cu atât am crescut mai plini în comorile mari ale istoriei naționale.

Românii de peste munți s-au arătat nezdruținați în gândul de a merge pe această cale. Răbdarea tăcută și lupta necurmată le-au fost chipurile vieții, pe care o simțeau în crezul lor, învingând veacurile. O taină istorică îi înconjoară pe acești oameni, ca pe întreg neamul românesc de altfel, când privim trecutul atât de greu și nedrept. Un suflet mare, o credință de nestrămutat trebuie să fi stat la temelie vieții lor, pentru ca să fi putut străbate până la lumina vremurilor de astăzi. Începuturile liniștite ale Românilor pe aceste locuri, au fost urmate de aproape o mie de ani de stăpânire străină și deci de luptă continuă. Ei au trăit o vreme de libertate, cu voievozii și cnezii lor, cu pământul și așezămintele lor naționale. În a doua jumătate a veacului al XIV-lea, Românii de peste munți au avut de suferit o seamă de schimbări, dău-

nătoare atât din punct de vedere social, cât și național. O politică maghiară interesată a destrămat, în bună parte organizațiile noastre politice naturale de pe acele locuri, și anume: regii Ungariei făceau nenumărate daruri conducătorilor voievodatelor. Pe această cale ei năzuiau către o deznaționalizare a păturii de sus românești, ceea ce s-a și întâmplat pe la sfârșitul veacului al XIV-lea, fiindcă noile posesiuni și privilegiile au adus în viața acestora și o nouă față religioasă, catolicismul. Contopiți în masa nobililor maghiari, voievozii și conducătorii românilor au pierdut, încetul cu încetul, și legăturile firești cu poporul, cu țărani neamului lor.

Cât este de acevărată această asimilare ne-o dovedește și faptul că în repetate rânduri găsim în istoria Ungariei și Transilvaniei nobili și conducători din neamul românesc, așa cum au fost: Ioan Corvin, Regele Matei Corvin, Nicolae Olahul, Bartolomei Dragfi, Ștefan Mailatu și mulți alții mai puțin însemnați.¹

O soartă asemănătoare au avut cnezii (Chenezii) care au luat și ei drumul părăsirii părinților și vieții naționale pentru a se pierde în apele străinismului. Dar nu toți, numai o parte. Mulți dintre ei au rămas la locurile lor în orânduielele țăranilor români, unde însă nu au putut să-și păstreze starea lor de conducători și nici măcar de oameni liberi ci, laolaltă cu țăranii, au căzut în starea de iobăgie.

Acolo unde însă aceste schimbări istorice au adus dureri crâncene a fost în pătura țărănească. În adevăr, cei plecați, în ceea ce îi privește, nu au avut de suferit.

Cei rămași au trebuit îndelung să lupte și să sufere, cauza lor devenind o cauză națională. În vechile lor organizații țăranii erau luptători și muncitori liberi, dar odată cu înstrăinarea păturii conducătoare, satele și moșiile lor au fost trecute nobililor unguri și bisericilor catolice care aveau nevoie de noi averi. În acest fel țăranii, care singuri reprezentau elementul românesc, din militari și oameni liberi au ajuns iobagi, fără avere personală, fără drepturi și fără considerație din partea celorlalte neamuri transilvane. Noile orânduiele erau străine, noile legi apăsătoare – și ceea ce le făcea mai grele – cei ce le aplicau nu mai erau Români. Cât de neomenoasă devenise starea țăranilor noștri din

¹ Nicolae Densușianu: *Revoluția lui Horia în Transilvania și Ungaria*, București, Carol Goebel, 1884, pp. 58-59.

Ardeal ne-o arată Nicolae Densușianu în neîntrecuta sa operă asupra revoluției lui Horia:

„Țăranul nu era decât un sclav, fără drepturi – politice și civile, condamnat chiar prin lege ca el niciodată să nu mai poată scutura jugul iobăgiei – declarat incapabil de a putea câștiga avere, lipsit de libertate personală și lipsit chiar de dreptul de a se putea apăra în contra dușmanului său, pe care nu putea să-l cheme în judecată.²

Starea de iobagi le aducea o îndoită robie față de nobilii maghiari. Pe de o parte o robie economică, trebuind să întrețină garnizoanele de graniță, pe toți dregătorii statului care nu aveau leafă hotărâtă și pe stăpânii teritoriali pe moșia cărora locuiau, iar pe de alta o robie juridică, deoarece erau judecați după voie și interes și deseori condamnați la moarte de către boier, fără altă putere judecătorească legală. Dar suferințele ce le îndurau Românii în Ardeal nu veneau atât de mult din faptul că erau iobagi fiindcă însuși această stare socială decurgea din alta, și anume, aceea de român. Ungurii aveau dispreț pentru religia și limba românească. Prigoanele împotriva preoților și a luptătorilor pentru credința strămoșilor, prădarea bisericilor, nu a încetinit veacuri de-a rândul. Între națiile Ardealului, Românii erau considerați ca oameni fără patrie, oameni fără conștiință națională, Românii erau un neam de oameni sortiți să trăiască treptele de jos ale vieții.

Desigur, această stare nu a putut rămâne fără consecințe. Începând din veacul al XIV-lea până în al XVIII-lea, Transilvania a fost locul a nenumărate revoluții, la început cu un caracter mai mult social, iar către sfârșit, cu un caracter tot mai pronunțat național. Astfel în anii 1437 și 1514 au fost numai răscoale țărănești, ale iobagilor împotriva domnilor, fără deosebire de neam. Aceste mișcări au avut deci mai mult un caracter social. La 1599 și 1784 lucrurile sunt schimbate. Caracterul național al acestor revoluții este de netăgăduit. Lupta Românilor pentru libertate și bunăstare este în aceste dăți o luptă națională. Cuprinderea Ardealului de către Mihai Viteazul a însemnat pentru Românii de pe aceste locuri o izbândă a neamului, căci ei simțeau legătura de sânge și credință cu voievodul și poporul din principate. În ceea ce privește mișcarea lui Horia, poate fi socotită ca prima încer-

² Nicolae Densușianu: Op. cit., p. 63; a se vedea în această privință și descrierea lui Gheorghe Barițiu: *Părți alese din Istoria Transilvaniei*, vol. I., p. 475.

care de reacție locală cu consecințe naționale. Motiții au fost aceia care au întrupat peste munți energia noastră națională.

Românii din Munții Apuseni au fost cei din urmă între frații lor de neam, care și-au pierdut drepturile și libertatea, iobăgia lor era de dată recentă. „Ei fuseseră pururi țărani ai coroanei, îndatorați numai cu dări ușoare, în natură.”³ Cu timpul însă și cu deosebire în veacul „luminilor”, sub domnia „dreaptă” a Mariei Tereza și aceea „liberală” a fiului său Iosif al II-lea, Românii din Munții Apuseni au mers tot mai adânc pe drumul șerbiei, împinși de puterea nedreptățită a feudalității maghiare. Iată cuvintele unui cercetător al istoriei Ardealului:

„...Locuitorii din Munții Apuseni și-au păstrat până în secolul al XVIII-lea calitatea de țărani liberi, scutiți de îndatoririle iobagilor. Dreptul de folosință a pădurilor și pășunilor le-a dat puțința unui trai mai bun decât al iobagilor. Relativa lor bunăstare începuse de la o vreme a fi ca un ghimpe în ochii dregătorilor străini care, cu ajutorul stăpânirii austriece, izbutiră a face să fie declarat domeniu al statului întreg teritoriul Munților Apuseni «domeniul Zlatnei». Starea țăranilor din munți fu redusă cu timpul aproape la aceeași treaptă cu a iobagilor, devenind tot mai anevoie de suportat din cauza nesfârșitelor asupriri ce îngrămădeau asupra lor dregătorii domeniului.”⁴

Întăriți tot mai mult în părerea că numai lor li se cuvin drepturi și privilegii în organizația statului, nobilii unguri au căutat să piardă orice urmă de libertate și bunăstare la aceia care erau oameni ai pământului și se hrăneau cu el. Acești domni nu își urmăreau decât interesele lor fără nici o umbră de grijă, fără nici o milă pentru viața acelor prin care trăiau.⁵ Și această poftă de oprinare creștea cu atât mai mult cu cât creștea dorința ungarilor de a fi singuri stăpâni pe aceste locuri pe care simțeau că nu le aparțin. Românii, neamul originar, cu rădăcini puternice în pământul Ardealului trebuiau cu orice preț desființați.

Vremea judecății nu a întârziat să vină. Sufletul neamului era prea însetat. Da, către sfârșitul aceluia veac de suferințe nedreptățite s-a desprins cel dintâi drum către lumină și mângâiere. S-a deschis drum nou,

³ A. D. Xenopol: *Istoria Românilor*, vol. X, p. 248.

⁴ Ion Lupaș: *Răscoala țăranilor din Transilvania în anul 1784*, Astra, Cluj, 1934, pp. 60-61, despre decadența socială și economică a Moșilor; vezi și Ion I. Ioniță: *Horia „Rânduiala”*, vol. I, pp. 285-289.

⁵ Despre drepturile luate și noile obligații ale Românilor din Munții Apuseni din acea vreme a se vedea: Nicolae Densușianu: Op. cit., pp. 86-87.

tot din acele locuri în care umbla încă duhul unor timpuri de tărie, din acele locuri unde trăiau Românii cu conștiința de stăpâni. În Munții Apuseni, din neamul Moților s-a ridicat cel dintâi braț pentru dreptate, cea dintâi frunte către lumină. Și acesta a fost Horia.

II

Horia: un om de stâncă și un nume de legendă. Cine era și de unde venea acest om? Pe numele său adevărat se chema Vasile Nicola Ursu și era din satul Albac. Ursu era un nume adăugat de părinți, după obiceiul locului, pentru că le murise cel dintâi copil. Se dă acest nume la cel de-al doilea ca să nu mai moară, să crească puternic și sănătos ca ursul. Horia, numele istoric de mai târziu este de origine populară. I l-au dat Moții săi pentru priceperea și dragostea ce o avea să „horească”, adică să cânte; la Românii de pe Crișuri „horă înseamnă o melodie duioasă, o doină”.⁶

După părinți acest mare căpitan a fost un om sărac și fără avere a rămas întreaga sa viață. Nu pentru că ar fi fost un om lipsit de râvnă și de pricepere, ci pentru că sufletul său năzuia în altă parte, către viața aceea care l-a dăruit istoriei neamului. Deși sărac, Horia era sufletește bine dotat. Iată cum îl descrie Nicolae Densușianu în clasică sa operă:

„...Cu o inteligență frumoasă, elocventă, vie, înfățișare simpatică, constant și rezolut cu inamicii țăranilor, înavușit totodată cu multe cunoștințe practice câștigate în viața sa agitată și în călătoriile sale la Viena, Horia stăpânea pe iobagii din comunele Râu Mare, Câmpeni și Bistra și cu popularitatea lui, încă de pe la 1782, părea periculos funcționarilor domeniului.”⁷

Grijile țăranilor nevoiași deveniseră ale sale. Trăia mai mult nevoile altora decât pe ale lui personale. Țăranii avuseră adesea prilejul să-l cunoască și de aceea căutau să-l apere când era în împrejurări grele. Se spune chiar că Horia devenise înainte de revoluție, un apărător nelipsit în judecătoriile comunale din Munții Abrudului.

În acest fel, el devenise un om bine cunoscut pe întreg ținutul. Ță-

⁶ Nicolae Densușianu: Op. cit., p. 138.

⁷ Nicolae Densușianu: Op. cit.,

rării îl ascultau căci îl știau drept și cu judecată. Darurile de judecată și vorbire, nu numai că l-au făcut plăcut poporului, dar pe această cale el a izbutit să facă să nască la țăranii iobagi simțământul dreptății și al demnității. Ani de-a rândul el a lucrat în acest sens, desigur fără „program”, ajutând oamenii mai slabi și nepricepuți, după firea sa tare și înțeleaptă. În fața Ungurilor asupritori el s-a ridicat și a luptat. Ceilalți n-au făcut decât să urmeze exemplul vieții sale, întrucât s-au regăsit în el, care întrupa deplin ființa și nevoile neamului.

Față de ceilalți doi fruntași ai răscoalei, Cloșca și Crișan, Horia aducea însușiri deosebite de conducător. În afară de faptul că înainte de a porni mișcarea, el fusese acela care luptase atât pe teren politic cât și educativ, așa cum am arătat mai sus, în vremea răscoalei, în momentele cele mai încurcate, tot el era acela care purta sarcina grea a conducerii întregii mișcări. Ochii tuturor, chiar și ai lui Cloșca erau continuu îndreptați către acest om „născut pentru domnie”. De aceea l-au numit Căpitanul cel Mare sau Crăișorul.

Cloșca era un om plin de credință, fanatic. Vioi, îndrăzneț și cu încredere multă în viitor. După felul cum era descris de cercetători, după faptele sale, Cloșca era unul din țăranii noștri luminați, cu un suflet de aleasa omenie și frumoasă ținută. Firea lui ni se înfățișează într-o puternică contradicție cu apriga moarte ce a suferit-o. Cloșcuț, cum îi spunea Horia, era un bun frate de cruce. Pe lângă sentimentul dreptății, comun tuturor căpitanilor, sentimentul dragostei se pare că-l stăpânea în mare măsură.

Crișan era un om mai tăcut și mai aspru, dornic de luptă și de izbândă. Uneori asprimea sa devenea adevărată cruzime, asemănându-se prin aceasta mai mult cu Tudor, decât cu Horia. Avea educație militară și mai mult chiar, temperament de militar, ceea ce îl făcea să se deosebească mult de Cloșca. Era pe deasupra și o fire independentă. Deși a lucrat în bună înțelegere cu Horia, ascultând de sfaturile și comanda acestuia, Crișan și-a dus lupta în bună parte, independent. El pornea să înfăptuiască fără multă zăbavă, pătrunzător și însetat de lucru iute isprăvit, fără să însemne lipsă de adâncime ci, dimpotrivă, Crișan era un revoluționar cu adevărat. Nu ocolea niciodată primejdia și nici lupta pentru scopul urmărit. Mai puțin era legat de Horia decât Cloșca, în viață. În același fel s-a arătat și la moarte. Destinul său a fost

deosebit, și l-a împlinit el însuși. În timp ce ceilalți doi au fost omorâți, el s-a spânzurat în închisoare. Și-a făcut singur judecata.

Între acești doi căpitani, Horia a fost totuși „Crăișorul“, „Căpitanul cel Mare“. Revoluția a rămas legată, în primul rând, de numele său. El este acela care a întrupat mai deplin momentul istoric, gândul și fapta neamului său. Acesta, credem, este secretul legendei. Dacă Cloșca era un frate de cruce și un bun sfătuitor și dacă Crișan era un deosebit căpitan de arme, Horia era un mare căpitan, în înțelesul de conducător, de îndrumător în toate împrejurările vieții, și în timp de pace și în timp de luptă. Mai bănuitor decât Cloșca și mai cumpănit decât Crișan, Horia este între ei țăranul cu judecata puternică, cu încredere față de ceea ce putea pătrunde mintea, dar și ceea ce putea ridica mâna sa. Față de ceilalți doi camarazi de luptă, Horia era, prin însăși firea lui, om sortit să fie Căpitan, să conducă, să poarte destinul neamului său. El nu putea face altceva. Cloșca, minunatul țăran și om de omenie, putea fi și un îngrijit gospodar, dar el nu, nimic altceva decât ceea ce a și fost: om de răscruce istorică.

III

După nedreptățile făcute prin neconținută creștere a dărilor și pierderea drepturilor moștenite din bătrâni, Românii din Munții Apuseni au făcut o seamă de plângeri la Viena. În trei rânduri s-a dus Horia la „Înălțatul Împărat“, care în vremea aceea era Iosif al II-lea, fiul Mariei Tereza.⁸

Acest monarh, iubitor de popor, îl asculta cu răbdare și le promitea sprijinul său. Petițiile însă le trimitea spre cercetare guvernului ardelean. Dar conducătorii de aici nesocoteau nu numai cererile Românilor, ci și pe acelea ale Împăratului care, pe cât se pare, dorea sincer o încetare a nedreptăților. Lucrurile rămăneau însă mai departe tot așa precum erau. Nu rareori situația se înrăutățea.

Cu toate că Împăratul era un om „înaintat“ în ideile sale politice, în-

⁸ Despre Horia și Iosif al II-lea, vezi *Oct. Beu: Revista Fundațiilor Regale*, Mai, 1935.

⁹ Nicolae Densușianu: *Op. cit.*, p. 7.

cercând să se conducă după principiul că „nu poporul e pentru monarh, ci monarhul e pentru popor“⁹ și cu toate că el, după călătoriile cunoscute în Ardeal, între anii 1773-’83, a dat ordine severe împotriva tuturor fărădelegilor față de țărani și exploatatorii poporului, situația nu s-a schimbat. S-a dus Horia din nou la Viena, pentru a patra oară, în anul 1784, și a vorbit cu Împăratul din nou. Lucruri sigure nu se știe despre această din urmă audiență. Un lucru s-a limpezit însă: legăturile dintre iobagi și domni, ceea ce înseamnă între Români și Unguri. Cei dintâi au ridicat dârji capul pentru dreptate, iar ceilalți s-au înrăit și mai tare simțind pământul nesigur, sub picioare. De la această dată Horia începe adevărata luptă revoluționară și izbăvitoare. Cu o îndelungată răbdare el ocolise orice mijloc nepermis de lege. A cerut mereu să se facă dreptate, a umblat neobosit în patru rânduri la Împărat, a făcut tot ce i-a stat în putere să aducă binele pe cale pașnică. Atunci însă, când a văzut zădărnicia mijloacelor sale, când a simțit că răul e prea adânc în oameni, a înțeles că trebuie să aleagă una din aceste două căi: renunțarea sau lupta cu lancea. Și a ales-o pe cea de-a doua. Din acest moment, Horia și-a dat seama că „dreptatea se cucerește; nu se cere.“

Într-adevăr, revoluția nu mai putea fi oprită, fiindcă o cereau inevitabil însăși împrejurările sociale și politice din acel moment. Revolta de la Câmpeni a fost primul semn că mișcarea nu mai putea fi oprită. Adunarea din satul Mesteacănul, comitetul Zarandului, urmată din aceea din satul Curechi, a dezlănțuit revoluția. Motivul direct era o nouă nedreptate pornită de nobilii unguri care nu voiau cu nici un preț să-i lase pe țărani români să se înscrie în regimentele grănicerești prin care scăpau de iobăgie și căpătau o seamă de drepturi, după cum dăduse ordin Împăratul pentru toate națiunile Ardealului, deoarece aceasta însemna o adevărată reformă în folosul țăranilor români care porniseră în număr foarte mare. Pe unguri îi păștea o mare teamă națională prin această schimbare.

La Curechi, Crișan a vorbit despre Horia și Împărat îndemnând la omor și jaf împotriva nobililor unguri, adică împotriva acelor care erau tiranii de veacuri ai țăranilor. De aici, mișcarea se întinse în întreg comitatul Zarandului¹⁰, care în câteva zile a fost în întregime în stăpânirea lui Horia și Crișan. Revoluția s-a întins cu repeziciune în

¹⁰ Mai sângeroasă a fost în comunele: Criscior, Bradu, Baia de Criș și alte mărginașe.

Abrud și de aici mai departe în Hunedoara, în comitatele Clujului și Sibiului. A trecut mai târziu și în ținutul Aradului.

Revoluția lui Horia a fost revoluția țăranilor iobagi din Munții Apuseni. Ei s-au ridicat pentru dreptate și au cerut să fie oameni liberi, cu aceleași drepturi și datorii față de împărăție ca și nobilii, să aibă pământ și libertatea să meargă în armată. Acestea au constituit punctele și condițiile de încetare a revoluției pe care le-a scris Horia în acel ultimatum trimis nobililor la Deva.

De aici s-a crezut că această ridicare la luptă a Românilor din Munții Apuseni a avut „un caracter social”, că oamenii aceștia îi dușmăneau și-i voiau deposedați pe cei avuți, că sentimentul profund care i-a mînat către fapta cea mare a fost un „sentiment de clasă” și deloc unul de neam.

Se știe însă lucruri care ne arată că faptele s-au petrecut cu totul altfel. Deși avea această față socială, mișcarea era cu adevărat națională; era atât în conștiința căpitanilor cât și în conștiința țăranilor. În satul Mogoș, Cloșca și Crișan, au spus țăranilor răsculați că „după ce vor stinge pe toți ungurii, întreg Ardealul are să fie administrat numai de funcționari de naționalitate română pe care îi vor numi Horia și Cloșca”.¹¹

Când Crișan formulează cereri pentru dreptatea alor săi, spune: „Românii să nu mai fie iobagi și nici un Ungur să nu mai domnească în Transilvania.”¹²

În toate împrejurările în care este pus să se exprime, Horia cerea libertatea ca în trecut. Condiția nestrămutată pe care o puneă conducătorilor din comitatul Hunedoarei, pentru a înceta lupta, era ca toți nobilii unguri să-i depună jurământ de credință și să asculte de conducerea Românilor.

Se știe iarăși că Horia și ceilalți comandanți voiau să întindă revoluția peste întreg Ardealul și să isprăvească cu toți nobilii unguri pe care îi omorau sau le cereau să se boteze din nou în religia ortodoxă română pe care cale, credeau ei, puteau fi asimilați. Horia voia să treacă țara sub conducerea Românilor, rămânând desigur mai departe în legăturile normale cu tronul împărăției austriece.¹³

Caracterul național al Mișcării din anul 1784 nu poate fi tăgăduit. Împrejurările obiective istorice, sentimentele colective care îi stăteau

la temelie îi dădeau acest caracter național. Iată ce spune un cercetător mai recent, al revoluției lui Horia:

Revoluția din toamna anului 1784 a fost ridicarea „Românilor asupriți, împotriva Ungurilor asupritori”. A fost întâia răscoală națională românească îndreptată direct și exclusiv împotriva elementului maghiar stăpânitor și împilator... Stăteau față în față, urmărindu-se și exterminându-se nu două clase, ci două rase. Conștiința că revoluția, cu toate actele ei tragice este îndreptată împotriva lor ca națiune și nu ca clasă socială, o aveau și ungurii.¹⁴

Cu toate că lucrurile s-au petrecut în acest fel, s-a ajuns totuși la părerea că mișcarea a avut un caracter mai mult social sau chiar numai social. Greșeala e mare și decurge dintr-o neînțelegere a momentului istoric, mai precis dintr-o judecare a revoluției prin prisma și ideile care au preț în judecarea stărilor de astăzi.

Ideile noastre sociale și politice au și ele o istorie cu caractere deosebite, pe epoci. Dacă judecăm mișcarea Moșilor de acum un veac și jumătate prin ideile democratice abstracte sau prin cele saturate de marxism, desigur că ajungem la această concluzie. Nu numai că timpul și locul în care s-a petrecut revoluția aceasta ne arată că nici nu poate fi vorba de aceste idei, ci de motive mai adânci, mai concrete și mai vii, legate de împrejurări de viață trăită, nu trecută prin sita abstracțiunilor, Horia gândea din viață și a pornit lupta tot din ea. El nu a avut doctrină politică, el a văzut adânc, în lucruri, a judecat pe baza lor, și a încercat să le schimbe spre mai mult bine pentru neamul său. Oamenii se simțeau tot mai mult nedreptățiți, deposedați de pășuni, de păduri și de munți. Ei cereau să se împartă pământurile nobililor și să se desființeze iobăgia, nu pornind de la principiile libertății și egalității, ci de la un principiu mai simplu: că țara este a lor și pădurile sunt ale lor și că așa le-au moștenit din bătrâni. Luarea averilor de către boierii maghiari a fost o nedreptate de neiertat căci ei se simțeau cu toată ființa lor stăpâni îndătinăți pe acele locuri.

Iată, deci, numai cum revoluția aceasta poate căpăta un înțeles. Faptele oamenilor își au legea lor, o lege desprinsă din viața și adâncimile locului în care s-au împlinit.

11-12 Nicolae Densușianu: Op. cit., pp. 149-150.

13 Nicolae Densușianu: Op. cit., pp. 149-150.

14 Zenovie Păclișanu: *Revoluția lui Horia*, R. F. R., oct. 1934, pp. 4 și 6.

IV

Răscoala a crescut și pe unde a ajuns a făcut o judecată aspră. Nemeșii plini de teamă, o mare teamă din presimțirea unor vremuri de care nu au scăpat, au făcut tot ce le-a stat în putință și au ridicat armata imperială împotriva Românilor. Țăranii înarmați mai mult cu suflet decât cu oțel, au luptat o vreme și au câștigat izbânzi cu preț mare. Când Horia a presimțit căderea sa și a mișcării, nu a dat înapoi. Dacă la începutul luptei era uneori mai șovăielnic necunoscând limpede destinul, către sfârșit era de o încăpățânată rezistență. Întoarcerea nu putea încăpea în sufletul său tare. El privea cu seninătate orice rău ce s-ar fi putut abate asupra capului său, dar se întrista amarnic atunci când își da seama că ridicarea sa ar fi putut să nu dea roadele așteptate pentru poporul nevoiaș. El nu se ridicase pentru sine, de aceea a respins propunerile fostului său secretar de latinește, Al. Chendi, prin care i se garanta iertarea și libertatea dacă încetează mișcarea și liniștește țara. Deși în acel moment știa sigur ce-l așteaptă, nu a renunțat, ci a mers până la capăt: „Nu-mi trebuie mila nimănui a răspuns Horia lui Chendi, până ce nu vor ieși din temnițele de la Galda și de la Zlatna oamenii închiși nevinovați de ani de zile, și până ce nu vom dobândi măcar ușurări de biruri pentru nărodul nevoiaș.”¹⁵

Și așa a făcut. A mers mai departe, fără urmă de șovăire. Și-a împlinit soarta cu sufletul împăcat că și-a făcut datoria. A rămas singur până la sfârșit, mulțumit că deși nu a izbutit, el nu și-a părăsit credința. A fugit în munți cu Cloșca pentru a aștepta zile mai bune. A fost trădat pentru 300 de galbeni, de oameni din neamul său. A fost tras pe roată ca jertfă de renaștere a neamului românesc, care trebuia să crească din sângele și din sufletul său nepieritor. A fost pedepsit în chipul cel mai aspru pentru „crimele și greșelile” sale. Greșeala sa cea mare a fost că a năzuit mai mult bine pentru poporul său, că el, iobagul simplu și necunoscut, s-a ridicat până la cele mai mari înălțimi ale sufletului omenesc: eroism și jertfă.

Horia a fost un om simplu, dar un mare înțelept, a fost un om neînsemnat, dar neasemuit de puternic, un om tare și întreg, un țăran al omeniei noastre românești. Cu un simțământ adânc al legii drepte ce

trebuie împlinită, cu o încredere nestrămutată în izbânda binelui, el a primit să îplinească, fără să mai dea înapoi, o faptă care îl depășea, căci era a unui neam întreg, dar care, prin el, a putut să se arate în istorie.

Numele său se cere să fie slujit.

¹⁵ Liviu Rebreanu: *Crăișorul*, Cartea Românească, 1929, p. 243.

TUDOR (PORTRETUL)

I

Anul 1821 este o răscruce istorică în viața noastră națională. Faptele politice petrecute în acest an, au avut însemnate urmări în dezvoltarea noastră de mai târziu, atât de însemnate încât putem spune că acesta este momentul istoric care a făcut începutul României moderne și contemporane. Veacul al XIX-lea, atât de bogat în lupte și realizări naționale, începe cu această dată, pentru a se încheia la 1918, când se sfârșește un mare gând românesc, prin înlăturarea lui.

Revoluția munteană de la 1821 nu a fost ceva neașteptat, ceva care ar fi răsărit deodată, fără legătură cu alte fapte. Această mișcare a avut rădăcini adânci. După epoca eroică a lui Mircea și Ștefan și după încercarea de mare mândrie și renaștere a virtuților noastre de luptă, a lui Mihai, Principatele române au mers tot mai adânc pe calea decadenței. Neamul întreg ajunsese să lupte și să muncească numai pentru „căpătarea legiunilor de Domni“, cum spunea Xenopol, ce treceau prin tronurile românești. Domnia turcească aducea cele mai variate forme de asuprire. Cea din urmă înfățișare a influenței turcești la noi a fost grecismul. Dacă până în veacul al XVII Grecii au avut un rost mai întâi religios, apoi cultural, de la această dată, pe calea fanarului și a puterii pe care o aveau la Constantinopol, ei au coborât către însăși temelia vieții noastre de stat, prin acapararea economiei și politicii naționale. Dacă turcii exercitau o influență din afară până la această epocă, de

aici înainte, prin Greci, străinismul se înfinge în însăși inima țării. Deși uneori, sub aspectul artistic și cultural, Principatele păreau într-un moment înfloritor, în adâncimile vieții naționale, atât economia, cât și situația politică și morală, se găseau în una din cele mai dureroase stări.

Înstrăinarea clasei conducătoare, în frunte cu Domnul Țării, crease an de an o stare socială rea, de continuă și aprigă asuprire asupra populației băștinașe, cu deosebire asupra țăranilor. Dar jugul apăsător al boierilor pământeni înstrăinați îl simțiseră Românii înainte de 1821. Dovadă sunt repetatele revolte înainte și după 1800, când se mișcau mereu satele în județele Gorj, Vâlcea și Romanați, pentru căpătarea dreptății.¹⁶

Că aceste nemulțumiri izvorâte din nedreptate și suferință îndelungă, au putut să strângă inimile românești laolaltă și să le pornească spre înlăturarea unui gând comun, nu este de mirare. Dar pe lângă toate împrejurările dinăuntru și din afară, trebuie să legăm direct această mișcare de prezența conducătorului ei, Tudor Vladimirescu, țăranul sortit să aducă lumina prin jertfa vieții sale.

II

La începutul veacului XIX-lea românesc, vreme de renaștere națională, stă deci Tudor Vladimirescu. Acest deschizător de drumuri, puternic și simplu, fiu de moșnean din părțile Mehedinților, s-a arătat a fi deosebit în toate faptele vieții sale. Încă din copilărie apărea tuturor un om cu totul neobișnuit. Așa ne mărturisesc documentele privitoare la timpul pe care el l-a petrecut la moșia Glogovenilor, unde a căpătat cele dintâi cunoștințe de carte și unde s-a deprins a cunoaște și umbla cu oamenii.

Tudor a fost un adevărat luptător. În război sau în vreme de liniște, el s-a ridicat prin curaj și destoinicie, la Rahova și Fetislam împotriva turcilor, sau ca vâtaf în muntele de sus al Mehedinților, comis sau sluger, apărea același om întreg, încât atrăgea pe deoparte dragostea celor pe care îi slujea, pe de alta dușmănia celor amenințați. Boierii de

¹⁶ Cu deosebire în anul 1819, în Muntenia erau dese semnele unei revoluții. S-au răzvrătit satele: Larga, Stănești și Aninișul, din jud. Gorj. La fel s-a întâmplat și cu: Izlazul, Racovița, Răcovicioara, Moldovenii și Verdea, din jud. Romanați.

la București, pe care adesea îi vedea, cu ocazia treburilor ce le avea pentru țărani și care îl chemau mai întotdeauna pentru înțelegeri și orânduiri obștești, îi purtau mare interes spre a-l folosi la nevoie, dar îl și urau, căci le era teamă de dârzenia și cinstea lui, ce le venea ca o neconținută ocară și amenințare.

Dar Tudor nu era numai un bun militar și un bun conducător în treburile obștești. În vremea când era la curtea boierului Nicolae Glogoveanu, cu care copilărise și învățase carte, el s-a arătat că e și un priceput neguțator și bun gospodar. În vremea aceea Oltenia fiind un pământ de mare legătură comercială între Banat, Ardeal și Țara Românească, Tudor a făcut negoț pe o scară întinsă. În acest fel, deși pornit în viață sărac, deși prădat și ars în repetate rânduri de turci, care treceau mereu Dunărea pentru a jefui, Tudor era unul din fruntașii gospodari ai ținutului.

Neastâmpărul lui de om harnic și îndrăzneț, dragostea sa pentru popor și legătura strânsă, directă, cu nevoile lui, prietenia cu boierul Glogoveanu și episcopul Ilarion al Argeșului, îl făceau să fie pretutindeni prezent: la București, la Craiova, la Jiu și Mehedinți, ca și peste graniță în Ardeal până la Budapesta și Viena. Dar mai ales Oltenia era ca o țesătură a drumurilor pe care el le făcea zilnic. Dacă chipul său aspru și adânc nu era în tot locul cunoscut, numele său era însă pe buzele tuturor, mari și mici, boieri și țărani, prieteni și dușmani. Astfel creștea tot mai puternic, mai iubit și mai temut în sufletele contemporanilor săi, prin deosebitele însușiri ce le avea, ca om sortit să pornească odată la ridicarea și îndreptarea unei nații.

Tudor credea într-o voință de dincolo de gândul și făptura lui, care îi dădea această sarcină de a îndrepta țara și a aduce binele obștesc. Astfel mărturisește el în scrisoarea de aspră muștrare trimisă clucerului Constantin Ralet, sau în aceea de patriotică învățătură făcută către vornicul Nicolae Văcărescu. La fel mărturisește Tudor către marii boieri ai divanului, care îl învinuiau că el supără odihna locuitorilor țării și-i îndeamnă la ridicarea împotriva legilor. Neamul i-a dat lui această putere și sarcina de a o conduce la izbăvire:

„Și știindu-mă norodul pe mine din alte vremi, că sunt un adevărat fiu al patriei mele, cu silnicie m-au luat de a le fi și la această vreme, chivernisitor pentru binele și folosul tuturor.”¹⁷

17 G. D. Aricescu: *Acte justificative la Istoria revoluției române de la 1821*, p. 52.

Care era gândul călăuzitor al lui Tudor și cum a lucrat el în această împrejurare istorică atât de prielnică unei revoluții și totuși atât de grea pentru îndeplinirea unei adevărate renașteri naționale?

În cele trei proclamații către popor, în arzurile către Poartă și scrisorile către boieri, îndeosebi în cele de la început, Tudor înfățișează starea rea economică în care se zbat țărani și suferințele pe care le îndură românii în propria lor casă. Vina acestei stări o poartă numai conducătorii, adică domnii și boierii. Domnul fiind străin, și deci fără vreo legătură de sânge sau de spirit cu aceia pe care e pus să-i conducă, îi asuprește direct sau indirect prin dregătorii săi, străini și ei, în cea mai mare parte. Boierii români care „de la o vreme, din pricina unirii lor cu cei după vremi trimiși Domni”¹⁸, nu erau mai buni. „Înstrăinați prin legăturile noi pe care le făceau și alunecați pe calea plăcerilor și dorinței de bogăție căpătată în orice chip, boierii nu-și îndeplineau datoria de părintești îndrumători ai poporului, din munca și agoniseala cărora trăiau. Gândul lui Tudor era, prin urmare, ridicarea poporului asuprit și înlăturarea străinilor în frunte cu Domnitorul, care erau stăpânii de fapt ai țării. Aceștia erau vrăjmașii adevărați ai nației, împreună cu boierii pământeni plecați lor, aceștia erau și vrăjmașii săi, care era căpitan și conducător al luptei pentru câștigarea dreptăților și întocmirea cea nouă a patriei.

Așa a pornit Tudor să cheme poporul alături de el, ca împreună să poată alege pe adevărații conducători și părinți ai nației, pentru îndreptarea relelor și buna așezare a țării românești:

„Veniți dar, fraților, cu toții, ca cu răul să pierdem pe cei răi, ca să ne fie nouă bine și să se aleagă din căpeteniile voastre care pot să fie buni: aceia sunt ai noștri și cu noi dimpreună vor lucra binele, ca să le fie și lor bine, precum ne sunt făgăduiți; să veniți unde veți afla că se află Adunarea cea orânduită pentru binele și folosul a toată Țara; și ceea ce vă vor povățui mai marii adunării, aceea să urmați; și unde vă vor chema ei acolo să mergeți, că ne ajunge fraților atâta vreme de când lacrimile noastre nu s-au mai uscat.”¹⁹

18 Op. cit., p. 122, din *Proclamația II* (16 Martie 1821).

19 G. D. Aricescu: Op. cit., p. 28 – din *Proclamația I* (22 Ianuarie 1821).

Gândul adânc frământat și cuvântul mereu repetat al Domnului Tudor s-a răspândit de a cuprins întregul neam românesc, ca ceva poruncit din adâncurile istoriei noastre naționale.

De la început Tudor a înțeles însă care este drumul bun pentru izbăvirea nației și a lucrat după nevoia împlinirii acestui gând până la sacrificiul vieții sale. De la început el a înțeles că mișcarea lui nu are nimic comun cu aceea a Grecilor, deși aceasta nu era pe deplin mărturisită. Mai târziu, într-o scrisoare spune că prin el „țara își caută dreptățile cele robite de fanarioți”.²⁰ Plin de încredere față de ceea ce reprezenta el, s-a împotrivit eteriștilor care, sosiți la București, căutau să atragă țara de partea lor, pentru a îi ajuta împotriva Turcilor. Cu acest prilej, în glasul lui Tudor vorbește întreaga mândrie și conștiință națională. El nu voia să mai lase țara pentru folosul stăpânilor, așa cum fusese multă vreme în urmă: „Eu sunt mai bucuros să pier cu cinste în casa mea, decât să umblu prin păduri după pohtele și planurile fanarioților.”²¹

O atitudine dâră și fățișă continuă Tudor să păstreze și în convorbirea pe care a avut-o cu Ipsilanti la Colentina, de unde conducătorul Eteriei îi urmărea toate mișcărilor. El îi arată cât de deosebite, ba chiar potrivnice le sunt scopurile, deoarece el s-a sculat să scape țara de străini și că în această împrejurare îl povățuiește să treacă Dunărea cât mai repede, pentru a se măsura acolo cu Turcii și câștiga libertatea Grecilor:

„...În Grecia este locul Grecilor și în Țara Românească este locul Românilor. Două săbii nu încap într-o teacă; cărbunul nu poate sta la un loc cu înălbitorul. Nu putem porunci amândoi în același loc.”²²

Așa a vorbit cugetul curat, românesc, al lui Tudor în fața unor semne fățarnice pe care poporul nu putea să le înțeleagă. Așa a repetat el de la începutul mișcării pe care o conducea, ca să audă toate zărrile românești și să întărească inimile țăranilor săi pentru lupta națională pe care o aveau de dus laolaltă.

Tudor, omul dreptății și al buneii rânduieii, nu voia să treacă drept un stricător de oameni și de legi. Gândul lui se sprijinea pe legile veșnice ale lumii, fapta lui se îndrepta spre așezarea firească a Țării. El

20 Emil Vărtosul: *Tudor Vladimirescu*, p. 102, *Glose, Fapte și Documente noi*, 1927. Scrisoarea către Al. Filipescu.

21 Emil Vărtosul: Op. cit., p. 102.

22 G. D. Aricescu: *Istoria Revoluției Române de la 1821*, pp. 204-205 (după mărturisirile contemporanilor).

nu era omul răzvrătirii neîntemeiate, ci al ridicării împotriva răului care numai stărpit poate face loc binelui. Binele și răul nu pot sălășlui laolaltă; lumina și întunericul nu pot stăpâni împreună. De aceea spune el către popor:

„Până nu vine iarna, primăvara nu se face. A vrut Dumnezeu să facă lumină; aceea s-a făcut după ce a lipsit întunericul.”²³

Dacă ceea ce face este rău și nu este primit de stăpânul și judecătorul nostru, al tuturor, atunci spune el:

„Stricătorii și făcătorii de rău, bun lucru fac înaintea lui Dumnezeu? Că bun este Dumnezeu și că să ne asemănăm poruncilor lui trebuie să facem bine; iar aceasta nu se face până nu va trece răul.”²⁴

Cât de necurat îi este gândul ce îl poartă și cât de dreaptă fapta care o împlinește în fața istoriei, numai judecării celei mari și adevărate le poate spune: „ci de va fi Dumnezeu viu va vedea și va judeca.”²⁵

Așa era și cugetul lui Tudor când s-a ridicat pentru țară și dreptate. Dar nu numai atât. Fapta lui, pe care o știa pornită numai pentru a aduce puțin bine neamului și țării sale, Tudor și-o îndreptătea și după dreptele orânduieii omenești. El spune de la început: „Nici o pravilă nu oprește de a întâmpina răul cu răul.”²⁶

Pentru a face ca ridicarea lui să pricinuiască și să fie o adevărată ridicare a nației, în cea din urmă proclamație dată către locuitorii din București, Tudor îi iartă pe toți aceia care au greșit, dar care voiesc de aici înainte să lucreze pentru binele obștesc și îi cheamă să lucreze laolaltă. De aceea spune el: „...cu cale am socotit să vă vestesc mai întâi că, din partea norodului, uitare de istov celor mai nainte lucrate și să vă chem pe toți ca să vă uniți cu norodul și să lucrați cu toții împreună obștească fericire, fără de care norocire în parte nu poate fi.”²⁷

Această înclinare a lui Tudor de a intra cu fapta sa cât mai mult sub ascultarea legii, l-a făcut, – deși era atât de pornit împotriva boierilor pământeni care n-au păstrat curat rostul lor de conducători ai norodului – să facă legământul cu boierii și să recunoască „vremelnica stăpânire a țării”²⁸, pentru ca prin ea să lucreze pentru binele obștesc,

23 G. D. Aricescu: *Acte justificative...*, p. 28, din *Proclamația I* (22 Ianuarie 1821).

24 Idem, p. 27.

25 Idem, p. 54, *Tudor către Divan*.

26 Idem, p. 27, din *Proclamația I*.

27 Idem, pp. 128-129, din *Proclamația III*.

28 Emil Vărtosul, Op. cit., p. 81.

după cum arată dreptele pravile. Pentru aceasta se leagă prin jurământ:

„...unindu-vă cu toții cei înfrățiți la bunele cugetări ce între toți se vor chibzui spre binele, folosul, nebântuirea pașnicei și liniștitei petreceri a patriei, voi fi silitor și săvârșitor din parte-mi spre orice bună pornire.“²⁹

La fel se poartă Tudor și cu boierii refugiați la Brașov. După ce le întărește din nou că nu va părăsi lupta decât odată cu ridicarea drepturilor și ridicarea patriei, îi roagă să lucreze cu el împreună pentru binele național.³⁰

Părerea că revoluția lui Tudor a fost la început socială și apoi națională, pe care a rostit-o un mare istoric și un filozof român³¹, ni se pare lipsită de temei și mai ales părerea sa că Tudor nu ar fi avut o bună înțelegere a evenimentelor, lăsându-se purtat oarecum de ele.³²

Revoluția lui Tudor a fost de la început cu amândouă aceste caractere: socială și națională totodată. Suferința și nedreptatea ce venea din partea boierilor, pe care a văzut-o și trăit-o de copil, nu se putea ca Tudor să nu fi văzut că era legată de „rumânie“, că boierii cei mari erau înstrăinați și străini pe de-a-ntregul. Chiar dacă la început revoluția ar fi avut mai mult un caracter social, acest caracter era mai mult teoretic, în felul exterior cum se arăta, lucru care este de altfel ușor de înțeles când privim situația externă pe care Tudor o cumpănea cu mare băgare de seamă. Ideea națională nu i-a lipsit acestei mișcări niciodată.

Că la început nu a fost fățiș împotriva Grecilor și că înainte de a se ridica le-ar fi dat cuvânt de legământ prin căpitanul Iordache (ceea ce nu se știe sigur), aceasta se înțelege prin încrederea pe care o avea Tudor în Ruși, susținătorii „cu cuvântul“ ai eteriștilor.

Se poate că în mintea ageră a țaranului „domn“ să fi încolțit și alte gânduri îndrăznețe, să fi fost și o altă socoteală decât aceea pe care a arătat-o, și anume: cu ajutorul Rușilor pe care îi vedea mai puternici decât pe Turci, să scape țara și de Greci, și de Turci. Rușii însă erau legați prin tratate internaționale; ei nu puteau să dea fățiș ajutor eteriștilor, ci îi încurajau numai în ascuns și aceasta nu de dragul lor, ci pentru a le pune piedici în cale Turcilor.

29 Idem, p. 82.

30 Idem, p. 96.

31 A. D. Xenopol: *Istoria Românilor*, vol. X, p. 68.

32 A. D. Xenopol: *Istoria Partidelor Politice*, p. 53.

Încă de la începutul mișcării, din momentul celei dintâi proclamații dată către popor, Tudor a înțeles că ajutorul Rușilor nu va veni și că această veste nu este decât o laudă deșartă a lui Ipsilanti. Acest lucru l-a știut sigur, mai târziu, de la consulul rus Pini, prin Al. Filipescu-Vulpe. Din această proclamație și din cele următoare, adâncind cuvintele putem înțelege împotriva cui era el și cât de hotărât pornea să taie drumul drept și să curețe răul din rădăcinile lui, adică domniile fanariote, cu toți boierii înstrăinați care au jefuit țărani „lăsându-i mai goi decât morții din mormânturi“.³³ Împotriva acestora s-a ridicat Tudor. Boierilor iubitori de țară și de neam nu are a le face rău cu nimic și nici nu e împotriva Turcilor, față de care se recunoaște legat și supus. O dovadă obiectivă că Tudor a fost împotriva Grecilor de la începutul mișcării, este că odată cu cuvântul trimis țării, el a trimis și act către Poartă să nu i se ia în nume de rău ridicarea, pentru că este îndreptată numai împotriva boierilor înstrăinați și a domnilor greci, care au jefuit țara de veacuri.

În ceea ce privește înțelegerea politică a lui Tudor, nu numai că a știut ce vrea în toate noile împrejurări ale vremii și că a avut un simț politic deosebit, dar s-a ridicat cu gândul și cu fapta deasupra tuturor contemporanilor săi, care nu l-au înțeles, devenind astfel un îndrumător și un simbol al românismului. În el trăia adânc conștiința unui întreg neam, conștiința limpede a faptei izbăvitoare a neamului pe care era dator să-l slujească. Vornicului Nicolae Văcărescu, pe care l-a aflat pornit împotriva sa pentru a-l da pieirii și a opri ridicarea norodului, el îi vorbește astfel: „Prea bine, știu că D-ta ești foarte înțelept și născut din neam slăvit și iubitor de patrie și părinții D-tale niciodată nu s-au ridicat cu arme de moarte împotriva patriei.“³⁴

Perspectiva istorică, înțelegerea evenimentelor în această perspectivă, nu i-a lipsit. Aceasta ne-o dovedește felul cum a voit el să se desfășoare faptele și să orienteze întreaga revoluție; de aici a decurs și tactica pe care a întrebuintat-o. Ceea ce a dat însă o nouă lumină gândului și faptei politice a lui Tudor și l-a arătat un adevărat înaintaș, a fost conștiința unității românismului în forma ei superioară. El a voit ca mișcarea sa să nu fie ceva regional, care să intereseze numai o parte

33 G. D. Aricescu: *Acte justificative...*, p. 48. *Tudor către Clucerul Constantin Ralet*.

34 G. D. Aricescu: *Op. cit.*, p. 75.

a acestui neam, ci a voit-o ca o trezire pentru toți aceia care au o limbă și sunt de același neam și care sunt supuși acelorași dureri. Tudor s-a ridicat până la conștiința românismului întreg. El a văzut Moldova ducând aceeași soartă cu a Munteniei și a voit-o alături de el, nădăjduind în acest fel într-o izbândă deplină a românismului. Astfel, ajunge să ceară boierilor, prin mitropolitul Dionisie și Vistiernicul Al. Filipescu, să prindă legături cu boierii moldoveni și să le ceară să lucreze împreună: „...cu dinadins trebuință, urmează să aveți corespondențe cu Dumnealor, boieri moldoveni, ca unii ce sunt de un neam, de o lege și sub aceeași stăpânire și ocrotiți de aceeași putere.”³⁵

Într-adevăr, dintre celelalte provincii românești, Moldova lupta în sensul vederilor și interesului său, deoarece suferea și ea de pe urma domniilor fanariote și a tuturor străinilor balcanici și asiatici.

Ea cerea la fel „domn oblăduitor pământului din însuși neamul moldovenesc.”³⁶

IV

Și Tudor a luptat, a stăpânit și a căzut, așa după cum simțea el și mărturisea mai înainte: „de când m-am născut în cămașa morții m-am îmbrăcat.”

Lupta fățișă și nevoia de a străbate dârz drumul sortit până la capăt, l-a răpus. Între dușmănia lui Ipsilanti, invidia boierilor și neîncrederea Turcilor, fapta și viața lui Tudor nu putea să aibă alt sfârșit decât pe acela care l-a avut.

Ipsilanti, căpetenia eteriștilor, din momentul când a văzut că Tudor nu merge laolaltă cu el și nici nu se lasă să fie o unealtă în mâinile lui, pentru ca țara să meargă cu el, a luptat dosnic, cât a putut, pentru fărărâmișarea mișcării românești, și aceasta pe două căi: în primul rând dezbinându-l de boieri, care se legaseră prin jurământ față de Tudor că-l vor ajuta la ridicarea patriei, și, în al doilea rând, – cunoscută fiind cinstea și cruzimea lui Tudor, – îndemnând tot mai mult la jafuri pe panduri, pentru ca să dea prilej Căpitanului lor să-i omoare și astfel să

35 Emil Vărtosul: Op. cit., p. 103.

36 V. A. Ureche: *Istoria Românilor*, XIII, p. 102.

dea naștere la nemulțumiri chiar în rândul propriilor săi ostași.

Boierii nu i-au fost niciodată pe de-a-ntregul credincioși, deși mulți doreau înlăturarea regimului fanariot și se chemau naționaliști. Acești boieri care, la sosirea lui Tudor la București, scriseseră Turcilor că „pornirea Dumnealui Sluger Tudor nu este rea și vătămătoare”, la 1 Aprilie scriu tot către Poartă că ei nu sunt alături de Tudor și că toate cele spuse în urmă nu sunt adevărate, că au semnat siliți. Era, după cât se pare, teama și invidia că într-o zi Tudor va fi domn al Țării, ceea ce nu puteau suferi „bărbile”³⁷, mai ales că la mulți dintre ei le surâdea o eventuală domnie. În acest fel, toată sfortărea depusă pentru a-și câștiga încrederea Turcilor prin legăturile pe care le păstra cu Pașii de la Dunăre, încredere de care avea atâta nevoie pentru a izbândi, și pe care numai boierii puteau să i-o capete, Tudor nu a izbutit, și a fost socotit de către Turci un răzvrătit de felul lui Ipsilanti.

Ce putea face în această împrejurare atât de grea, fără nici un adevărat prieten și sfătuitor, înconjurat numai de dușmani și trădători? A mers până la capăt, adică până acolo până unde era ferit de a se închina altuia decât neamului și patriei sale. Așa a căzut omul cu tărie de piatră, țăranul tăcut și crunt, care a voit mai mult binele neamului său părăsit. El a luptat cu toate puterile să învingă greutățile până la sfârșit. „Și deși un îndrăzneț, el n-a fost un nerăbdător, un pripit, ci până la capăt a judecat toate cu multă cumișenie rece, cu multă înțelepciune de om matur, deprins cu binele și cu răul în viață. A chibzuit, a socotit, a potrivit – nu fără izbândă, de multe ori. A dovedit că știe să cântărească oamenii și lucrurile, că prevede primejdia și că se poate feri, că nu calcă decât unde e sigur că va întâlni pământ statornic.”³⁸ Contemporanii nu l-au înțeles. Boierii care puteau să-l ajute cinstit, cum cerea întreaga lui faptură, nu i-au prins adâncul gândurilor sale mari și curate, nu au avut nici o vedere largă asupra situației sociale și istorice naționale. Nu au putut ei înțelege ceea ce mintea limpede de țăran iluminat a lui Tudor a descifrat în cartea vremii. Nu au putut aduna singuri nimic în mintea lor, până ce jertfa lui Tudor s-a coborât ca o lumină nouă peste sufletele acelor care mai păstrau încă în inima lor un grăunte de înțelepciune și dragoste de țară.

37 Idem.

38 N. Iorga: *Domnul Tudor din Vladimiri*, 1906, p. 101.

Dacă Tudor a murit părăsit de toți ai săi, nu a avut o moarte zadarnică. Nu, căci sunt morți care lasă vie în urmă fapta lor și a căror putere crește și se răspândește peste veacuri. Așa a fost Tudor: ceea ce a început el în viață, prin moartea sa, s-a împlinit de la sine. Ridicarea și moartea lui a trezit pe cei rătăciți și pierduți pentru binele acestei nații. Așa au început, încă din vremea lui, să ajungă cărturarii boieri la gândul ridicării și unirii tuturor Românilor.³⁹ De aceea a însemnat cu deosebire, momentul istoric al deșteptării conștiinței naționale. El a ridicat elementul românesc pe primul plan și a semănat în sufletul urmașilor săi conștiința și mândria românească. Și dacă în „Valahia” românismul s-a ridicat și s-a împlinit înaintea celorlalte provincii pe care și le-a apropiat una câte una, nu este o întâmplare fără legătură cu acest răscolitor de suflete și îndrumător de neam.

Noi ne vom lumina mereu la flacăra faptei sale. Căci în Tudor, omul care prin legătura sa directă cu pământul și cu viața românească crescută din adâncuri pe aceste locuri, s-a manifestat voința dâră și limpede a unui neam care cerea intrarea din nou în drepturile lui istorice de netăgăduit. Tudor a fost omul care, în vremea lui, a întruchipat conștiința și virtutea românească adevărată, rămânând astfel, peste veacuri, un ctitor și oblăduitor al sufletului nostru național.

³⁹ Emil Vârtosu: *1821 - Date și Fapte Noi*, 1932.

IANCU (PORTRETUL)

I

În cursul istoriei naționale, viața românilor de peste munți a avut un îndoit caracter. Unul de îndelungă răbdare și stăruință în a păstra ceea ce le era propriu, iar al doilea de luptă dârză și aspră pentru a câștiga trecutul pierdut și a crește mereu reînnoită din trunchiul tradiției de pe aceste locuri. Și unul și celălalt fel al vieții lor a sprijinit viața națională, păstrând sau înaintând, după semnul vremurilor care li s-au arătat, când mai întunecate, când mai limpezi.

Până la revoluția lui Horia, Români ardeleni și-au purtat viața închisă în ei înșiși, tari în suferință. De la această dată și prin acest om, lumină de hotar istoric, s-a deschis cea de-a doua epocă a istoriei lor, cea activă, purtătoare de lupte și izbânzi, pe drumul câștigării libertății naționale. Veacul trecut, cum era și firesc, având exemplul faptei lui Horia, în urma și îndemnul năzuințelor vremii înaintate, a fost un veac neconținut frământat.

Atât rezistența din epocile liniștite, cât și lupta în cele de răspântie, au fapte ale poporului, ale țăranilor înăspriți de o viață națională vitregă. Cu multă vreme în urmă Români de peste munți, n-au mai avut o clasă de conducători din neamul lor, o clasă de vechi boieri cu tradiție și autoritate. Din vremea celor dintâi înjghebări de stat românesc pe aceste locuri, printr-o interesată politică socială și religioasă a maghiarilor, clasa conducătoare a Românilor a fost asimilată, adică

ungurizată. Țăranii, rămași singuri în fața unei puternice nobilimi feudale ungurești, au sărăcit și au căzut treptat din drepturile lor istorice. După trecere de vreme, pentru acești nedrepti și hrăpăreți străini conlocuitori, Românul șerb ajunsese o stare firească, nu numai de fapt, dar și de drept. Cei care au rezistat mai mult și și-au păstrat starea de țăranii liberi, au fost Români din Munții Apuseni. În veacul al XVIII-a însă au fost mistuiți și ei în cea mai mare parte sub apăsarea neîndreptățită a unei politici străine, de desființare, când teritoriul Munților Apuseni a fost declarat al statului.⁴⁰

O singură cale le mai rămânea de luat; aceea pe care au și mers: lupta dată cu prețul vieții. Rămași singuri ei au avut tăria să-și facă dreptate singuri și să taie drum în istorie pentru întregul neam. Țărani între țăranii, Horia și Iancu au purtat cu ei destinul unui neam întreg. Cu toate că în veacul trecut se poate vorbi despre marele rol pe care l-a avut „inteligenta” în trezirea conștiinței naționale și conducerea în luptă, așa cum ne arată și d. Iorga⁴¹, această nouă categorie de oameni: preoți, profesori și prefecți, care au îndrumat gândul și fapta poporului românesc din Ardeal la 1848, au fost toți oameni de la țară, țăranii cu știință de carte, dar toți fii direcți, neprefăcuți, ai poporului de iobagi.

După revoluția lui Horia, până la anul 1841, românii din Transilvania au încercat în repetate rânduri să se organizeze pentru a câștiga drepturile sociale și naționale de care celelalte neamuri transilvane se bucurau. Ei rămâneau însă mereu în aceeași stare de iobagi și, ca neam, mereu în afara legilor și constituției după care se conducea acest ținut. Români erau singurul popor din Ardeal căruia nu-i era îngăduit să-și spună durerile și cu atât mai puțin, să lucreze în sensul unei bune stări. Ei trebuiau să-și poarte suferința soartei de a forma pe acest pământ un trunchi deosebit ca stare socială, ca neam și credință.

Stările nu mai puteau însă dura în acest fel, atunci când peste întreaga Europă se produceau frământări care deschideau un nou drum pentru națiunile supuse, deci și pentru românii din Transilvania. Ungurii își dădeau seama de un lucru: orice reformă liberală și democratică, dat fiind numărul lor mic, îi puneau într-o situație de minoritate. Dacă această situație numerică nu avea însemnătate într-o organizație

40 Ion Lupăș: *Răscoala Țăranilor din Transilvania la anul 1784*, Cluj, 1934, p. 60; vezi și Cap. I - *Horia* din acest volum.

41 N. Iorga: *Histoire des Roumains de Transylvanie et de Hongrie*, București, 1916, t. II, p. 275.

feudală, într-una liberală era de-a dreptul dăunătoare. De aceea conducătorii unguri, prevăzători, în cea dintâi jumătate a veacului trecut, începând de pe la 1830, s-au grăbit să facă o seamă de reforme, ca să mai poată salva ceea ce le mai dădea răgaz vremea. Problema era: cum să dea o unitate, cât de aparentă, popoarelor ce locuiau laolaltă în Ardeal. Ei se gândeau cu deosebire la Români, care erau atât de deosebiți ca făptură morală și fizică și totodată formau un neam puternic prin numărul lor mare și prin credința lor nestrămutată.

În anul 1838, cei doi mari oameni politici maghiari, Szechenyi și Kossuth, au lucrat în acest sens, adică pentru câștigarea unei aparente unități maghiare pe aceste locuri. Rasa și religia fiind prea anevoie de schimbat, s-au gândit la limbă, ca un promițător început. Ei au cerut, cu acest scop, desființarea iobăgiei pentru Români, cu condiția însă ca aceștia să primească limba maghiară pretutindeni: în biserică, în școală, în administrație. Pe deasupra le cereau să fie pentru unirea Ardealului cu Ungaria. Iată un însemnat punct de program al liberalilor maghiari.⁴²

Între conducătorii politici despre care am vorbit mai sus, era o identitate de program, dar nu era însă una de metodă. Szechenyi era un adept al metodelor încete și prudente, Kossuth – figura expresivă a temperamentului violent și încrezător al poporului maghiar – era mult mai radical, încercând să se impună cu forța pentru realizări imediate. Metoda lui Kossuth, răspunzând deplin caracterului neamului său, a prins mai mult. Numai că drumul spre izbândă le-a fost, în acest fel, mai greu. Cum era și firesc, în atmosfera vremii de înălțare a ideilor de libertate și dreptate, s-a ridicat deodată o puternică reacțiune împotriva tendințelor neîntemeiate și metodelor aspre ale maghiarilor. Toate neamurile conviețuitoare au reacționat, dar cu deosebire Români, a căror soartă era mai mult amenințată.

În Ardeal, contele Wesselenyi a încercat să meargă pe drumul tras de Kossuth, bănuind că Românii vor ceda ușor unei deznaționalizării, prin răsplata ce li se promitea, adică desființarea iobăgiei. Socoteala a fost greșită căci această acțiune a grăbit redeșteptarea națională a Românilor, care în loc să se lase purtați de promisiuni deșarte s-au prins mai adânc în trupul părinților lor și au năzuit și mai mult către viața liberă și demnă. Până în straturile cele mai de jos ale țărănimii,

⁴² A. D. Xenopol: *Istoria Românilor în Dacia Traiană*, vol. XII, pp. 10-14.

neamul s-a înfiorat la gândul că-și va pierde credința și limba.⁴³ După această înfiorare a unui suflet care se simte în preajma primejdiei s-a născut gândul luptei pentru apărare. Simțământul unei suferințe nedrepte în trecut și nevoia de a trăi mai puternic în viitor, i-a făcut pe acești țărani de omenie să pornească la faptă, să asculte îndrumările aceluia care erau în fruntea lor și pe care îi simțeau cât de mult sunt din trupul și din duhul lor.

În adevăr, fiii acestor țărani, tineri intelectuali Români, răspândiți prin orașele de graniță ale Transilvaniei, care aveau simțământul adânc al datoriei față de neam și înțelegerea cuvenită față de cursul vremurilor, au îndrumat poporul către ținta sa de preț și l-a însuflețit cu duhul încrederii și al luptei purtătoare de izbândă. Adunarea populară de pe Câmpia Libertății, a fost semnul unui început de înălțare. În această adunare de protest s-a manifestat o puternică conștiință și voință națională, lucru nebănuț în bună parte de Unguri, care vedeau în Români un popor de sclavi, întunecați la minte, lipsiți de darul sfânt al înțelegerii idealurilor de libertate națională.

Adunarea de la Blaj a avut o măreție neobișnuită atât prin numărul mare al celor care au luat parte, cât și prin sufletul de viață nouă, care o domină. „De când e țara Ardealului, spune Papiu Ilarion, agitațiune ca aceasta nu s-a făcut, nici mai puternică, nici mai cutezătoare, nici cu mai mult spirit de pace și libertate”.⁴⁴ În fruntea acestei mișcări naționale stăteau: Șaguna, Bărnuțiu, Cipariu, Laurian, Barițiu, luptători neobosiți ai vremii, la care se adăugau moldovenii Alecsandri și Al. Ioan Cuza, viitorul Domnitor al Principatelor Unite. Mult a însuflețit adunarea tânărul avocat Avram Iancu, care venise în fruntea unei armate de Moți. Toți acești conducători au avut rosturile lor însemnate în adunarea de la Blaj. Acela însă care a ridicat perdelele întunericului și a tras întâia cale luminoasă a dezrobirii, adică aceea a sufletului, a fost Simeon Bărnuțiu.

Adunarea de la 3 Mai 1848 o putem numi momentul Bărnuțiu. În discursul pe care l-a ținut, venit parcă din străfundurile unei vieți naționale care se voia puternică, Bărnuțiu s-a arătat un drept înțelegător al istoriei și totodată al nevoilor imediate ale neamului său. Răspun-

⁴³ Gh. Barițiu: *Părți alese din Istoria Transilvaniei pe două sute de ani în urmă*, vol. I, p. 598, Sibiu, 1890.

⁴⁴ Papiu Ilarion: *Istoria Românilor din Dacia Superioară*, vol. II, p. 201.

zând Ungurilor care le făgăduiau libertatea socială, adică desființarea iobăgiei, fără a le da libertatea națională, le spunea:

„Vai de omul pe care îl poartă altul! Vai și de națiunea care nu umblă pe picioarele sale, sau nu vede decât cu ochii altei națiuni; niciodată raza de cultură nu va pătrunde până la creierii acestei națiuni, ci va rămâne pururea întunecată ca orbul, și serva națiunilor răpitoare.“

„Așa este, fără de naționalitate nu e libertate, nici lumină nicăieri, ci pretutindeni numai lanțuri, întuneric și amorțire. Ce este apa pentru pește, aerul pentru zburătoare și pentru toate viețuitoarele; ce este lumina pentru vedere, soarele pentru creșterea plantelor, vorba pentru cugetare, aceasta este naționalitatea pentru orice popor... Prin ce vorbim astăzi, cu părinții noștri care au trăit înainte de mii de ani; prin ce ne vor cunoaște strănepoții și posteritatea peste mii de ani. Naționalitatea e îndemnul cel mai puternic spre lucrare, pentru fericirea neamului omenesc... Naționalitatea e libertatea noastră cea din urmă și limanul scăpării noastre viitoare.⁴⁵

Cu toate că era jurist și filozof ca spirit, Bărnuțiu s-a coborât în acest moment la durerile vii și nădejile mari care înfloresc în suflete. De aici marele răsunet al cuvântării. Strălucind în logică, dar și în entuziasm, el a izbutit neîntrecut să toarne în suflete încrederea și nădejdea. După această cuvântare s-au răspândit Românii cu sufletul înviorat; dar cel care s-a simțit impresionat și a plecat cu făptura luminată a fost Avram Iancu.

Pe Câmpia Libertății s-a îndeplinit unitatea de simțire a Românilor ardeleni. De aici însă s-au desprins două căi de luptă, două mijloace prin care gândeau că-și vor ajunge scopul și care au mers laolaltă, deși uneori cu precumpănirea uneia. Era calea condusă de Șaguna, aceea diplomatică și pașnică la care se alipeau cei mai în vârstă și calea deschisă de aprigul Căpitan Avram Iancu, aceea a luptei directe cu armele, calea puterii și a vitejiei, așa cum numai munteanul Bălcescu credea că se pot câștiga izbânzile sigure. În acest fel, prin Avram s-a format o altă mentalitate în revoluția ardeleană de la 1848, aceea a eroismului și biruinței prin prețul sângelui.

45 Din discursul lui Bărnuțiu, publicat la sfârșitul lucrării d-lui Petre Pandrea: *Filosofia Politico-Juridică a lui S. B.*, București, 1935, pp. 204 și 214.

Dar cine era acest tânăr de 24 de ani în care trebui să-și sprijine neamul întreaga sa nădejde? Iancu era fiul unui țăran fruntaș din Vidra de Sus, era un om al naturii atât prin origine cât și prin educație. Și-a început învățătura în Câmpeni⁴⁶, a continuat-o la Zlatina și la Cluj, unde a urmat Facultatea de Drept. Toată această învățătură nu i-a folosit însă decât ca cunoștințe tehnice, așa cum erau legile ungurești din acea vreme, căci adevărata sa educație și omenie îi veneau din altă parte. Izvoarele sufletului său le găsim în locurile încărcate de frumusețe umanizată a Munților Apuseni. Numai integrat acestei vieți naturale și istorice, Iancu poate fi înțeles.

Deși nevoit să stea când la Cluj, când la Sibiu sau Orhei, Iancu venea mereu acasă să-și petreacă vremea. Mai ales atunci când îl frământau gândurile de luptă – căci înainte de a se da în munți, lupta se da în sufletul lui – el se abătea pe la casa părinților săi, ca într-un loc de regăsire. Pe de o parte îl ajutau locurile acestea, iar pe de alta oamenii acestor locuri, cu datinile și tradițiile lor. Trecutul, cu fapta înaintașului său Horia, îl întărea și îl îndemna. Exemplul vieții acestui erou țăran l-a crescut pe Iancu ca și izvoarele, brazii și munții în mijlocul cărora se născuse. Prin legătura cu Horia el se prindea și mai adânc în viața locală și se întărea și mai mult pentru lupta ce trebuia s-o ducă spre a o elibera. Horia a fost un om de stâncă pe care el se sprijinea și din plămada căruia se simțea făcut. Vorbind odată cu Vasvari, una din căpeteniile oștilor ungurești pe care le-a învins, despre unirea Ardealului cu Ungaria, la afirmația acestuia că „ce a greșit dieta din Cluj va îndrepta cea din Pesta, dar unirea Ardealului cu țara ungurească se va face dacă nu altcum, prin putrea armelor“⁴⁷, Iancu i-a spus răspicat:

„Să nu vă împingă iadul la acest pas, căci atunci v-a cântat cocoșul. Să știi că eu sunt nepotul lui Horia, care a crescut în casa aceasta unde ne aflăm noi, care a murit ca martir pe roată, iar trupul i s-a aruncat în toate părțile lumii. Sunt gata a-i urma lui, dar unirea fără condiție n-o primesc.“⁴⁸

46 În ceea ce privește felul cum a pornit la învățătură și cât a învățat, a se vedea: *Biografia lui Avram Iancu*, de Iosif Sterca Șuluțiu, extras din „*Transilvania*“, 1897.

47 și 48 Iosif Sterca Șuluțiu: Op. cit., p. 11.

Iancu, era fiul lui Horia și cu Horia împreună erau fiii neamului de oameni vânjoși ai Ardealului, ai Moșilor, care, prin virtuțile lor ne-au dat învățătură aleasă, de bărbăție și dragoste de neam. Moșii au o înfățișare sufletească deosebită. Ei sunt oameni muncitori și tăcuți; vorbesc puțin și lucrează mult; vorbesc atâta și atunci când e nevoie cu adevărat, pentru a înfăptui. Pentru Moși, „distanța dintre vorbă și faptă e minimă; vorba din punct de vedere al acțiunii are la ei aproape aceeași valoare ca și fapta.”⁴⁹ Iancu era dintre acești țărani. El era un adevărat om al locurilor acelea, crescut firesc din pământul și sufletul Moșilor. Adânc prin suferință, viu prin legătura sa cu viața și oamenii, el s-a ridicat la luptă dintr-un puternic instinct și dintr-o îndreptățită nevoie de a trăi a neamului. Nimic artificial, nimic voit din prea multă socoteală, fapta sa a purces totdeauna dintr-un ales simț al vieții și al istoriei, din ființa comunității căreia îi aparținea și pe care o simțea cuprinsă întreagă în sufletul său.

Din primii ani ai vieții sale obștești, Iancu s-a arătat celor din preajma sa ca un om dăruit cu însușirile unui adevărat conducător. O întâmplare din care se desprinde firea lui Iancu și legătura strânsă ce o avea cu neamul său, este aceea petrecută în anul 1847, când dieta Transilvaniei a votat o nouă lege, numită „Urbaniu”, prin care starea Românilor se înrăutățea. Iancu, fiind de față la această adunare, împreună cu prietenul său Șuluțiu, auzind vorbele de ură rostite de conservatorii Unguri împotriva Românilor, adânc rănit în suflet, i-a spus prietenului său:

„Când acel nobil baron, care a vorbit ca un semizeu a zis că nici acel pământ de trei coți care ne va acoperi trupul după moarte nu este proprietatea noastră, era să mă arunc în galerie între ei, să-l izbesc de perete. Nu cu argumente filozofice și umanitare vei putea convinge pe acei tirani, ci cu lanca lui Horia.”⁵⁰

În același fel se arată Iancu în toate împrejurările. În același chip ni-l înfățișează și istoricul ungar Koevari, descriind stările de lucruri din vremea când s-a pus problema unirii Ardealului cu Ungaria. Într-una din obișnuitele adunări ale tinerilor, Iancu, după ce a ascultat temeiurile tuturor, s-a ridicat plin de hotărâre și a spus: „Sau emanciparea pentru totdeauna fără dezdăunare, sau moarte!”

În multe alte împrejurări, în care țăranul avocat trăia adânc durerea

49 Nicolae Buta: *Avram Iancu și epoca sa*, p. 28.

50 Iosif Sterca Șuluțiu: *Op. cit.*, p. 6.

fraților săi și cu lumina care o simțea că trebuie să vie, el s-a arătat același om sortit să îndrepte istoria neamului său pe o altă cale. După o adunare a conducătorilor Români, ținută la Sibiu, la care luase parte și fusese învinuit de cei mai în vârstă că îndeamnă poporul la răscoală, Iancu a mers la Bărnuțiu și la Barițiu, cărora le-a spus: „Eu plec în munți, îmi adun oamenii mai bine înarmați și voi să răzbun sângele vărsat.”⁵¹

Era după măcelul de la Mihalț. Cu greu a putut fi oprit pentru un moment de a porni lupta cu armele.

Toate întâmplările de dinaintea revoluției n-au făcut decât să adâncească și mai mult însușirile sale deosebite. Făptura războinică a Căpitanului muntean se forma neîncetat și răspândea tot mai multă încredere în puterile sale. Făptura cuprinzătoare a omului ales se desăvârșea deplin în destinul său încărcat de lumina nădejzii și întărit prin suferință.

Se înțelege acum ușor că împrejurul acestui om în vremurile pe care le trăia a crescut repede atmosfera de vrajă și îndemn. Nu el căuta poporul, așa cum au voit să-l înfățișeze istoricii unguri, ci acesta venea către el, atras de toată făptura lui simbolică. El vorbea rar și scurt, dar vorba lui era inspirată, mergea în inima ascultătorilor pentru că nu era „vorbă”, ci omenie.

„Iancu nu a fost orator, în sensul modern parlamentar, el nu știa ce sunt rafinamentele; vorbea rar către mulțime: însă pare că-l vedem acum înaintea ochilor, că de câte ori lua cuvântul în fața lui jucau razele unei inspirațiuni misterioase, de care nici el nu-și putea da seama, prin urmare, în momentele acelea era peste putință să nu răpească pe ascultători.”⁵²

La aceste daruri interioare se adăugau și acelea fizice. Iancu avea o înfățișare plăcută, atrăgătoare, plină de energie tinerească. „Era după cum spunea Barițiu, unul din junii cei mai frumoși ai timpului său.”⁵³

Dăruit cu aceste însușiri morale și fizice, Iancu a crescut ușor în conștiința obștească pe care a purtat-o către datorie și lumină. Om al vremurilor în care a trăit, acest tânăr erou a fost o cale prin care neamul s-a regăsit pe sine, și-a întărit puterile și a înfăptuit după imperativele istoriei naționale. Astfel, din fiu al munților el a devenit „Rege al Munților” și mare Căpitan.

51 Gheorghe Barițiu: *Op. cit.*, vol. II, p. 165.

52 și 53 Gheorghe Barițiu: *Op. cit.*, vol. II, p. 164.

Adunarea națională de pe Câmpia Libertății a însemnat o răspântie a istoriei Românilor Ardeleni. În această adunare, cu toate că s-a jurat credință către Tron și Împărăție, s-a lucrat într-un spirit liberal, așa cum era atmosfera vremii, încât prin cele 16 puncte ale Memorandului s-au proclamat drepturile Românilor, adică independența lor națională și culturală.

Odată cu acest înălțător prilej, Iancu, care crescuse puternic în sine și în fața poporului adunat, și-a hotărât pentru totdeauna drumul pe care trebuia să meargă. Sufletul său simțea neasemuit de adânc nevoile vremii pentru neamul său și chipul prin care ele puteau fi ridicate. Cu toată tendința de întreaga libertate care se arătase, Adunarea nu făcea altceva decât să continue o metodă veche, a „cererilor” pe cale oficială, pe care, cu multă vreme în urmă, o întrebuițaseră conducătorii Românilor, dar se dovedise fără folos. Cu toată măreția și puterea sufletească născută pe Câmpia Libertății, mișcarea românească îi părea lui Iancu fără de izbândă dacă nu va merge pe calea jertfelor de sânge, dacă nu va lupta „cu lancea, ca Horia.” De aceea el nu a stat la îndoială și a purces la luptă.

Noua învățătură pe care o dădea Iancu neamului său umilit și frământat de nedreptate, lupta directă pe calea armelor, avea pentru el un îndoit scop, și anume, după cum privea: către Pesta sau către Viena. La Unguri era răspândită credința că Români sunt un popor prost, nepăsător, lipsit de eroism și de orice putere de reacțiune. Istoricul Koevari, într-un ziar revoluționar, *Fllenoeer*, pe care îl scotea la Cluj, spunea că „Maghiarii n-au a se teme de Români în tendința lor de domnie, precum nu are a se teme cineva de oile lor.”⁵⁴ Kossuth și-a întemeiat planurile pe această părere; el a pornit o luptă de intimidare a Românilor și a continuat alta de exterminare a lor, fapt din care trufia maghiară a ieșit învinsă. Nu atât incidentele dintre țărani și grofi – așa cum au fost acelea de la Mihalț – au provocat revoluția, ci ordinul maghiar de terorizare și tendința de desființare a Românilor, într-o vreme când semnele se arătau cu totul altfel.⁵⁵ Împotriva acestui fel de a fi

⁵⁴ *Gheorghe Barițiu*: Op. cit., vol. II, pp. 158-159.

⁵⁵ Despre Kossuth și Români Ardeleni, a se vedea în *E. Regnault, Histoire politique et sociale des Principautés Danubiennes*, Paris, 1855, p. 159.

priviți Români, s-a ridicat Iancu la fapta tare a armelor. Dar pe lângă această îndreptățire mai era o alta, și anume: credința lui în răsplata împărătească. Austria era în acea vreme la grea cumpănă istorică; ajutorul de arme al Românilor ar fi fost dintre cele mai bine venite, așa cum s-a dovedit după îndelungile și vitejeștile fapte ale lui Iancu și prefecților săi, împotriva Ungurilor.

Pentru aceste două motive Iancu nu a mai stat pe gânduri după Adunarea de la Blaj. El a pornit pe drum drept, fățiș și tare, așa cum era sufletul său și al Moșilor luptători care doreau atât de mult să se aleagă într-un fel. Da, în Munții lui Horia și a străbunilor săi a găsit Iancu ascultare, a găsit însuflețire și puterea de jertfă. Acolo, în Munții Apuseni, la Abrud, la Zlatna, la Câmpeni, în locurile tradiționalelor lupte pentru ridicarea din durere și umilință a neamului, acolo a găsit Iancu răspuns și îndemn pentru a-și putea îndeplini gândul său înfierbântat de așteptarea unei zile de biruință. La îndemnul lui Iancu și al prefecților Sever, Balint, Buteanu, Dobra, poporul a fost organizat în Legiuni, care, deși atât de improvizate din punct de vedere tehnic și material, erau atât de bine alcătuite ca stare sufletească. Preoții, profesorii și studenții deveniseră comandanți pricepuți; țărani – ostași neînfricați. Femeile însăși, ca eroica Pelagia Roșu, în vâltoarea simțămintelor naționale și familiare, au luptat alături de bărbații și copiii lor, ca semn al unor vremuri de aleasă și neprefăcută omenie. Așa a dus lupta grea a renașterii poporului nostru din Ardeal.

Legați de pământul pe care luptau și de credința strămoșească, ei au învins prin tăria credinței și a morții. Gândul de foc al lui Iancu le înfloriște sufletele. Așa l-au învins pe Hatvani, pe Kemeny și Vasvari, pe toți tinerii revoluționari maghiari de sub ascultarea dictatorului Kossuth.⁵⁶ Armatele lor bine orânduite n-au cruțat nimic în drumul lor, n-au iertat deloc soarta grea de a fi român. Ele au răspândit moartea și pustiul pretutindeni. Iancu a răzbunat însă aceste suferințe nedrepte ale Românilor.

Lupta purtată cu armele de către Iancu a fost urmarea firească a celei purtate de oamenii gândului, care, cu mulți ani înainte de 1848, încercau să cultive o conștiință românească puternică, un suflet de mândrie și tărie. Adunarea Națională de la Blaj a fost o manifestare a

⁵⁶ Desfășurarea luptelor a fost descrisă amănunțit în rapoartele lui Iancu, Sever și Balint, redactate în limba germană de *Ioan Malorescu* și revăzute de însăși cei trei prefecți.

acestei activități și ceva mai mult: cea dintâi mare încercare de unitate sufletească a mădularelor Neamului Românesc. Dar ea a însemnat, după cum am arătat, și încheierea activității de renaștere numai pe calea gândului și cuvântului. S-a simțit nevoia unei coborâri la faptă, unde sufletul nou trebuia să fie încercat. Iancu a îndeplinit acest mare și greu destin. El a fost acela care a adus mai departe, deși cu ei laolaltă, lupta în care străluciseră atât de puternic Simeon Bărnuțiu și Șaguna, folosind darurile lor sufletești, pe calea ce era sortită unui Căpitan.

IV

Avram Iancu: o pricepere și o bărbăție izvorâte din tainele adânci ale vieții și istoriei locale, un om și o viață de pildă. De aceea a avut atâtea izbânzi, de aceea a căzut cum a căzut.

Ungurii asupritori au fost învinși; au fost învinși adică dușmanii. Ceea ce nu a putut Iancu îndeplini a fost învingerea prietenilor, a Austriecilor, care au folosit o armă pe care nu o putea mânui: minciuna. Aceia împotriva cărora s-a ridicat au fost înlăturați, iar aceia pentru care s-a ridicat l-au înlăturat.

Abia după izbândă începe drama lui Avram Iancu.

După încetarea revoluției și liniștirea popoarelor din Împărăția Austriacă, Românii au pornit din nou lupta pe cale diplomatică pentru câștigarea drepturilor. De astădată, nu numai pe temeiul unor principii abstracte liberale, ci și ca o cuvenită răsplată pentru ajutorul dat Împărăției într-o vreme de grea cumpănă. În timp ce Iancu, prin faptele sale vitejești izbutise să dea Românilor un prestigiu și o mândrie națională și să îndatoreze pe de altă parte pe Împărat, țăranul mitropolit Șaguna își reînnoia puterile pentru o cât mai deplină izbândă la Viena. Slăbirea Imperiului, pe de o parte, și faptele lui Iancu pe de alta, îi făceau pe Români să se creadă la capătul sforțărilor prin căpătarea răsplății ce li se cuvenea.

Faptele nu s-au petrecut însă după credința lor. A fost o reîntoarcere la stările dinainte. Nenumăratele petiții vechi au fost reînnoite la începutul anului 1849, dar cu toată stăruința și priceperea lor, Șaguna împreună cu ceilalți trimiși ai Românilor s-au văzut neluați în seamă,

în timp ce Sașii, fără să fi ajutat Împărăția, se bucurau încontinuu de mai multe drepturi. Tot timpul dintre 1849 și 1851 a fost o încercare zadarnică în acest sens.

După luptele cu Ungurii, Iancu devenise un adevărat părinte, un îndrumător al poporului, care vedea în el sprijinul sigur în toate împrejurările grele. Craiul Munților era acum simbolul dreptății și al binelui în care țărani credeau atât de mult. Farmecul acestui om, încrederea căpătată în el la bătălii i-a făcut pe aceștia să creadă că înfățișarea lui la Împărat ar aduce îndeplinirea neîntârziată a cererilor îndreptățite ce le înaintaseră. Din acest moment, Iancu a intrat pe o cale care nu era aceea a sufletului său deschis și viteaz. Nu s-a împotrivit să se ducă să dea față cu Împăratul, pentru că el era cel dintâi care credea nestrămutat în dreptatea lui, căci nu era un om de rând ca să nu înțeleagă sau să fie mișel. S-a dus, căci voia să-și vadă cu ochii visul împlinit.

Iancu a plecat la Viena, s-a înfățișat Împăratului și n-a izbutit. Purtat prin capitală de la un demnitar la altul, hărțuit și dezorientat de „bunavoințele mărimilor“, Iancu a simțit adâncul dureros al înșelăciunii. Lipsit de însușirile potrivite acestei vieți pe care nu dorise niciodată să o cunoască și în care îl târâseră evenimentele, eroul s-a simțit zdruncinat în adâncul sufletului său credincios. La câteva zile, în loc de drepturi pentru neamul său, cum îi fusese dat cuvântul, i-a fost înmănată o decorație pentru „meritele sale și serviciile aduse Împărăției“. Iancu a refuzat-o neprefăcut și mândru:

„M-am luptat pentru Tron și Națiune. Guvernul să mijlocească acordarea drepturilor promise neamului românesc și atunci voi primi decorația. Altcum, nu!“⁵⁷

A urmat apoi dizgrația: a fost forțat să părăsească Viena neîntârziat; și Iancu s-a întors umilit și nedumerit între ai săi. Ceea ce cereau Românii prin cuvântul trimișilor lor, nu putea da Împăratul de bunăvoie, niciodată. Promisiunile fuseseră făcute pentru a-i pune în coasta Ungurilor. Românii, națiune liberă însemna pierderea Transilvaniei. Numărul lor mare, la care se adăugau dovezile unei conștiințe naționale vii, date în vremea din urmă, îi făceau pe austrieci să creadă – și aici se loveau la păreri cu Ungurii – că ușor se va ridica un imperiu „valah“ de la Mare până la Tisa. El vedea adesea în Iancu un nou De-

⁵⁷ *Iosif St. Șuluțiu: Op. cit., p. 24.*

cebal al unei reînviatăe Dacii.⁵⁸

Înfrânt în credința sa către Împărat și de aici neputința de a câștiga drepturile acelora care plătiseră cu sânge această credință, Iancu s-a reîntors acasă în munți. Nu mai avea ce căuta spre Viena și-și căuta mângâierea între oamenii săi simpli, dar oameni. Se simțea sfârșit de zădărnicia vieții pe care trebuia s-o ducă de aici înainte și frânt de durere la amintirea anilor de jertfă spre binele obștesc, bine atât de mult dorit și meritat, dar răpit. Rănit în credința lui nestrămutată într-o soartă mai blândă, înșelat în simțămintele și gândurile sale curate de erou, Iancu n-a mai voit să se înfățișeze Împăratului nici când acesta a trecut prin Munții Apuseni și l-a chemat.⁵⁹ Pentru aceasta el, apărătorul Tronului și al Împărăției, a fost pălmuit, drept răsplată, în temnița din Alba Iulia, acolo unde fusese închis și chinuit Horia.

Nedreptatea făcută neamului său, umilința îndurată pe toate căile, au făcut să crească tot mai mult o negură în preajma sa. Încet, încet, sufletul i s-a măcinat ca o ruină, viața i s-a destrămat, încât din Iancu, Căpitanul Moșilor, după anul 1852 n-a mai rămas decât o umbră tristă și fără de odihnă, așa cum el însuși se mărturisea când cineva îi pronunța numele: „Eu nu mai sunt Iancu, eu sunt umbra lui.“

Cu sufletul pios el umbla prin locurile unde luptase, unde se simțise puternic și frumos. Se povestește că ar fi fost văzut umblând descoperit pe Câmpia Libertății, în semn de închinare pentru ceea ce fusese pe aceste locuri. Bătrânul său tată, dându-și seama cât e de zdruncinat sufletul lui Iancu, l-a dus în munți acasă. Aici el, cântând din fluier durerea sa și a neamului, își purta neastâmpărul unei vieți sfârșite. Douăzeci de ani și-a cântat durerea și și-a mărturisit golul sufletesc munților și brazilor. Și cu cât figura lui devenea mai stranie, cuprinsă de valul întunericului, cu atât mai mult sporea dragostea poporului pentru el, cu atât creștea în juru-i tot mai multă legendă. Țăranii nu mai vedeau în el un om din ai lor, ci o icoană a suferinței lor, o ființă a luminii și a dreptății, venită din altă lume și reîntoarsă în ea.

Pentru noi, numele lui Avram Iancu este întruparea unei răspântii

⁵⁸ Vezi *I. Lupas*: Op. cit., p. 11.

⁵⁹ În legătură cu această întâmplare, un bătrân povestește: „cu Împăratul a fost așa: Iancu s-a supărat rău pe el și n-o vrut să dea față împreună. Împăratul zice că ar fi zis că Iancu e nebun, d-aia n-a venit să dea față amândoi. Iancu l-a spus înapoi: mă, eu nebun, tu mincinos, tot nu ne-am fi putut înțelege și dacă ne-am fi întâlnit“. *T. Murărașu: Viața și faptele lui A. I. Turda*, 1924, p. 24.

istorice. Pomenindu-l alături de Horia și Tudor, sporim comoara sufletului nostru cu o nouă învățătură pentru îndrumarea și creșterea energiei naționale.

MĂRTURISIRI PENTRU UN OM NOU

I ÎNDEMN LA SIMPLITATE

Omul a purtat în decursul veacurilor o luptă tragică pentru câștigarea unui prisos de bine. În epoca modernă acest bine a fost văzut sub forma progresului și a civilizației. Singur, sau în mijlocul societății, omul s-a străduit în acest sens.

Socotit în roadele sale, astăzi, după trecere de vreme, progresul continuu s-a dovedit înșelător. Omul modern a avut o sete de mai bine, dar nu s-a aplecat îndeajuns asupra naturii acestui bine. Punctul luminos, unificator, a lipsit. Lumea nouă s-a încrezut prea mult în civilizație și progres, dar nimeni nu s-a gândit ce anume sunt acestea pentru ființa spirituală a omului. Și atunci drepturile s-au deosebit, după cum deosebite erau idealurile.

Civilizația acestei ultime epoci istorice a făcut din om o „ființă complexă”. Găsim în această tendință și stare a sufletului contemporan o caracteristică a vieții moderne, dornică de progres.

Ce înseamnă această complexitate a omului de azi, produs ultim al unor credințe vechi? O continuă creștere a nevoilor materiale, o dezvoltare a lor fără limită. Judecată interior, ea mai înseamnă rafinament și ornamentație. Aceste însușiri alcătuiesc tot atâtea semne de distincție.

Să lămurim lucrurile mai departe. Complexitatea omului de azi nu înseamnă ceea ce am putea crede că înseamnă, adică: distincție în înțeles de adâncime și frumusețe interioară. Complexitatea aceasta care era și o posibilitate de a se îmbogăți, a pus omul sub povara unor elemente secundare, din afara ființei noastre morale, din afara nevoilor

acestei ființe, l-au încărcat și l-au prefăcut până la năruire. Educația a fost făcută în raport cu unele valori la modă, de natură mai mult socială și materială. Omul a avut o sete de progres, a încercat să depășească starea în care se afla, dar nu în raport cu anumite valori spirituale permanente, ci în raport cu oamenii. Etica modernă a avut la temelie nu atât o dorință sinceră de proprie depășire, ci mai mult o dorință de întrecere între oameni.

Cu cât omul și-a creat mai multe nevoi, semn al unei înalte trepte de civilizație, cu atât el a devenit mai puțin stăpân pe sine, cu atât a fost mai puțin liber. Sufletul lui, aparent înălțat, devenise lipsit de putere, se subțiasse și se complicase. Cuprinzând ceea ce nu-i era firesc lui, renunțând la ceea ce îi era esențial, pentru podoabă, și-a pierdut adevărata frumusețe și trăire.

Viața interioară a omului a avut aparențele unei creșteri adevărate; în realitate s-a petrecut o sărăcire, și anume, din cauză că această creștere nu era organică, ci era o adunare, o amăgire. Nevoia de a corespunde vremurilor, ambițiilor și gusturilor nenumărate – tot rafinamentul intelectual și estetic – l-au sedus și l-au îndemnat către o lume a decorativului și a inutilului.

A fi o ființă complexă nu este în sine o stare rea: dimpotrivă. Trebuie însă să fie rodul unei serioase și firești creșteri interioare, creșteri a elementelor esențiale, a stâlpilor vieții noastre morale. Trebuie să fie o îmbogățire a ceea ce ne aparține esențial. Astfel ajungem în timpul omului modern, prezent încă între noi și specific tuturor epocilor decadente, omul descentrat, în care viața este nefirească și voința lipsită de îndrumare.

Povara trufiei, povara propriilor creații, povara combinațiilor și construcțiilor așa-zisului progres, apasă încă sufletul celor mai mulți dintre noi.

Omul acesta a confundat complexitatea cu complicația. Iată numele adevărat al stării sale interioare. De aceea este atât de nenorocit, de aceea este atât de greu de înțeles și de satisfăcut. Omul despre care vorbim este mereu nemulțumit, mereu ridicat împotriva vieții și a condițiilor date. Omul complicat este ființă dificilă și nenorocită.

În setea sa de progres și civilizație materială, omul s-a descentrat, adică a confundat esențialul cu secundarul, dând o atenție deosebită celor

ce nu-l alcătuiau în fond. Omul societății de azi e un om făcut, este o ființă artificială. S-a construit înfruntând legile ființei sale morale. Tot ceea ce a fost adăugat nefiresc și a împodobit sufletul său mândru, nu a făcut decât să-l scoată din făgașul destinului său propriu de om.

Pentru ca o înnoire să fie probabilă, omul trebuie să renunțe la aceste podoabe ale modernismului, pentru a se reîntoarce către elementele originare ale fapturii sale. Nu poate fi vorba de o renunțare la progres și nici de o întoarcere la „starea naturală” a unui filozof francez, ci de a merge înainte de la început pe calea deschisă nouă în dezvoltarea omeniei și a tuturor virtuților ce o alcătuiesc. Ce înseamnă pentru noi întoarcere? Înseamnă renunțare la inutil, la rugina sufletului. Ce înseamnă dezvoltare? Ce înseamnă progres? Înseamnă creștere din sâmburele ființei, în limita superioară – înflorire. Aceasta înseamnă a fi cult, a fi om superior, a fi om distins și complex: înflorire. Să ajungi să-ți exprimi esența. Nu întoarcere deci, nu oprire, ci creștere deplină și firească.

Aici se așează simplitatea. Simplitatea este starea morală a omului care se mișcă esențial și sincer. Simplitatea în etică, întocmai ca și în estetică, înseamnă linie mare. Liniile mari dau sensul fapturii, liniile mari construiesc. Simplitatea ca stare morală este o stare originară, legată de începutul ființei. De aceea Evanghelia, cartea simplității și a permanenței, vorbește de simplitate în legătură cu copilul și profetul. Fiind originară, simplitatea este o stare a firii, o stare a acelora care păstrează legătura cu Dumnezeu. Nefiind legată de poverile podoabelor inutile, simplitatea dă omului un echilibru interior, o tărie și o mare stăpânire de sine. Omul simplu rămâne cu sine curat și întreg, liber de elementele inutile, adăugate, exterioare. Omul simplu trăiește viața din plin și firesc; o trăiește astfel pentru că este în ea.

Simplitatea dă o siguranță și o certitudine interioară, dă putere de depășire a contingentelor și viciilor apăsătoare. Pe calea simplității se împlinesc, pentru că trăiește firesc și esențial. Simplitatea este starea morală prin care o seamă de taine ni se deschid. Firescul și armonia ei o fac să zidească și pe o altă dimensiune a vieții, aceea a orizontului deschis. Sensul vieții este prins mai ușor și mai adevărat de omul simplu, decât de omul complicat, pentru că cel dintâi păstrează legătura directă cu viața, are totodată simțul realității aparente și trainice.

A fi simplu înseamnă a fi în viață; a fi în viață înseamnă a trăi și cunoaște sensurile. Sensul vieții nu poate fi prins stând în afara ei, călcând un drum artificial. Omul simplu trăiește cu ochii în distanțele mari ale lumii.

Din aceste elemente și înfățișări ale simplității înțelegem cum acela care trăiește cu adevărat în simplitate ajunge să trăiască și în lumină, în frumusețe. Ființa sa interioară are dimensiuni foarte mari, neînțelese de acei care judecă după criteriile civilizației burgheze. Omul simplu ajunge să cunoască adâncurile și să cuprindă lumea, să înrădăcineze în loc rodnic. Bucuria trăirii în simplitate poate fi înțeleasă din libertatea și rodnicia pe care o câștigă omul.

Omul simplu este făptura vie; este o făptură originară de mare plinătate și echilibru interior.

LA VÂNAT DE OAMENI

De ce se urăsc oamenii? E atâta necunoscut și atâta suferință legată de soarta noastră încât legea de toate zilele ar trebui să fie numai dragostea și mângâierea. De ce se chinuiesc oamenii unii pe alții? N-au loc sub soare? Nu le ajunge pânza cerului? Sunt atât de grele păcatele ce ne apasă încât ar trebui să lucrăm până la cea din urmă fărâmă de putere pentru a înlătura urâtul ce ne desparte unii de alții.

E multă frumusețe în lume, dar oamenii orbi nu o văd. Înclinarea spre a face răul e atât de puternică încât pentru a o învinge a fost nevoie de o mare dragoste și jertfă a lui Dumnezeu întrupat. Sunt oameni sinceri și sunt oameni vicleni. E sfâșietor de trist să vezi cum între oameni ca și între popoare calea înșelăciunii dă pas înaintea celor ce o folosesc. Viața ne dă foarte des acest spectacol: omul bun, omul curat este vânatul celui viclean; acesta din urmă nu poate trăi fără pradă. Morala publică aduce laude și răsplătește fapta acestuia, o faptă care nu are nici o deosebire față de aceea a unui lup fugărind o căprioară pe întinderile albe ale zăpezii.

De ce stau oamenii la pândă și se vânează unii pe alții? De ce cred că ei au loc în lume numai atunci când dispăre altul? Locul tău, locul darurilor proprii nu ți-l poate lua nimeni; îl ai odată cu viața.

OMUL „CIVILIZAT”

Omul civilizată este, în genere, înclinat să trăiască mai mult prezentul – prezentul care, fără un sens și o luptă a noastră, nu reprezintă nimic – și fuge să-l trăiască prin toate simțurile trupului atât de rafinat, în civilizația aceasta de care sunt atât de mândri. A mânca bine, a îndrăgi femeile frumoase, a fura și exploata pe cei slabi, a dormi lena unui trup obosit de senzații tari, a te închina icoanelor rotunde ale banului devenit în acest fel adevăratul Dumnezeu făcător de minuni, iată expresia unei vieți pentru care a trudit o lume întreagă de milenii. Ce va fi mâine nu-l interesează pe acest om; poate să se frângă și osia carului! „Ce va fi mâine? Vom trăi și vom vedea!” Totul trebuie consumat acum, pe calea simțurilor însetate de puternice zguduiri, trebuie îndrumat către totala satisfacție a pământului uscat și nerodit din noi.

Gândurile mari, credințele, dorul unei vieți mai pure și mai frumoase sunt ale poezilor, ale visătorilor; omul „civilizat” n-are ce face cu ele, nu le caută și nici nu le cultivă pentru că „nu umblă după himere”. Acest om îndobitocit de binele material, acest om al prezentului stors de sensuri, acest om își duce viața numai cu perdelele trase, închis, apăsător, căzut în propria sa întunecime. Drama începe acolo unde prezența sa este activă. El retează elanuri, compromite credințele, îngenunche frumusețea și omoară omenia. El nu poate suferi altceva dincolo de ființa sa înrădăcinată atât de puternic într-un pământ care și el refuză să-l primească.

Omule mic, omule putred, omule dizolvant, de ce ești uneori atât de puternic?

LIBERTĂȚI ȘI LIBERTATE

De veacuri omul suferă și luptă pentru libertate. Libertatea de cuget, de faptă, libertatea pentru darurile frumuseții și ale credinței. O zădărnice cât muntele vieții: omul trăiește mereu, trăiește dezgustător de plin toate libertățile făpturii sale căzute, trăiește libertatea desfrâului, a minciunii, a lenei și a furtului; libertatea tuturor păcatelor, libertatea care distruge, care schimbă viața într-o mlaștină unde cresc numai plante otrăvitoare. Aceasta pentru că omul nu a înțeles și nici nu a făcut nimic pentru căști-

garea adevăratei libertăți care este o condiție absolută a omeniei.

Libertatea nu poate fi găsită decât în inima ta. Nu căta în jurul tău ceea ce ai în tine. Sfarmă piatra ce acoperă aurul. Libertatea este un dar al lui Dumnezeu. Libertatea nu poate fi decât interioară, nu poate fi decât creație; libertatea este puterea pajiștilor înflorite ale lui Dumnezeu.

Când apare omul, omul de conștiință și misiune, apare și libertatea. În acest caz, libertatea nu este ceva formal și relativ, ci este ceva esențial și absolut. Împrejurul omului adevărat, în faptă și în cugetul său, în simțămintele care îl străbat, libertatea este o cale a vieții și a desăvârșirii, este o condiție a spiritualității și un semn al omului în rosturile sale mari.

RÂSUL DURERII

Sunt oameni care râd în fața suferinței, suferința lor sau a altora. Râsul în fața suferinței exprimă două naturi, deși are o singură înfățișare. Între cei care râd în fața încercărilor grele sunt deosebiri esențiale. Unii oameni râd în fața suferințelor dintr-o nesimțire, dintr-o infirmitate lăuntrică. Ei nu pot să înțeleagă suferința; nici n-o acceptă, nici n-o înlătură. Acești oameni râd pentru că nu văd, pentru că sunt lipsiți de omenie.

Alți oameni râd că n-au ce face, râd că altfel i-ar doborî durerea, râd să înșele, să mângâie propriul lor suflet sau pe al altora. În cazul acesta râsul este o terapie morală cu mari roade. Cine râde de suferința sa și a altuia, fără ca acest râs să aibă o temelie de adâncă umanitate, adică să fie îndemn, depășire, leac împotriva răului, prezent, este un cinic. Cinismul este unul din cele mai triste peisagii ale sufletului omenesc.

DE LA UMOR LA BATJOCURĂ

Sunt oameni care din orice situație știu să scoată la lumină partea comică. Râsul în sine sau judecat din punct de vedere moral, nu este de condamnat. E un lucru firesc al naturii noastre; are o înrăurire pozitivă asupra vieții lăuntrice.

Trebuie făcută însă o deosebire care îndeobște nu este luată în seamă. Sunt oameni care caută să picure cu acidul trufiei lor suferința și îngenunchierile în fața destinului altora. Aici râsul nu mai are un sens creator. Oamenii se socotesc în genere prea deștepți și își hrănesc trufia din sufletul celor mai adânc încercați. Râsul în acest fel trebuie condamnat pentru că are un sens negativ. Este ceea ce numim batjocură. Și nimeni nu are dreptul de a se chema om dacă se simte bine când râde pe seama celor mai adânci și mai umane dintre stările interioare ale fratelui său. Există totuși un altfel de râs – creator. E vorba de umor. Oamenii care sunt dăruți cu acest simț al umorului sunt dintre cei mai buni. Râsul lor este pozitiv, este luminat. Râsul lor este o bucată din dorul nostru de viață.

Umorul este blând; batjocura este crudă. Umorul este uman; râsul batjocoritor este inuman. Inteligența este prezentă în umor, ca și în batjocură, dar această aleasă însușire a omului este aici curată, nu este pervertită, drăcească, cum e în al doilea caz.

DISCUȚIA

Discuția în contradictoriu e bună numai când o conduce Socrate. Altfel este nerodnică în ceea ce privește subiectul și nenorocită în ceea ce privește raporturile dintre oameni. Dialogul are regulile lui pe care nici cei mai buni dintre oameni nu le pot respecta. Obișnuit, aceste discuții pun în lumină o seamă de defecte ale convorbitorilor, ieșite desigur de cele mai multe ori din setea de dominație și din teama de a nu fi înfrânți, amândouă izvorâte din trufie.

Discuția în contradictoriu este bună numai când se găsesc oameni care sacrifică toate elementele personale și care se înțeleg în chip desăvârșit asupra unui lucru: adevărul.

Un duh bun vorbește: „Îmi plac mai mult mărturisirile. Discuțiile în care cad fără voia mea, mă fac să sufăr. Descopăr la prietenul meu o slăbiciune, sau am o ieșire neașteptată; și pentru una și pentru alta mă întristez și sufăr. Lupt continuu împotriva dușmanului din mine, mă străduiesc să-mi scutur rugina sufletului; și e nedemn ca pentru un moment de falsă biruință să-mi frâng lumina.

De aceea, de multe ori cedez cu toată conștiința dreptății mele.“

TRUFIA

În comunitățile omenești întâlnim adesea un spectacol dintre cele mai triste. Oamenii mai simțitori, mai curați și mai blânzi sunt de obicei obiectul batjocorii celorlalți, lipsiți de aceste daruri.

Bunătatea, care este strâns legată de simțire aleasă și curățenie, de cele mai multe ori este luată drept prostie. Lipsa de capacitate în a face răul și a brutaliza este socotită ca o inferioritate morală și deci obiect de batjocură. În om este o ciudată înclinare de a se distra și exprima trufia pe această cale. Dar nu numai atât. Omul este înclinat adesea să creadă în desăvârșita sa putere: stăpân deplin pe soarta sa și a semenilor, stăpân neîntrecut și cârmuitor a toate. Este aici un sens întors și tragic al vieții morale. Omul cade adesea în mrejele mulțumirii de sine, în înțelesul închipuirii de sine. Trufia naște din această stare. Trufia înseamnă o acordare de credit nefirească față de persoana noastră; un fel de încântare până la autodivinizare. Aparent, trufia este tărie și superioritate. În fond însă această stare este slăbiciune și decadență. Omul trufaș este un om suficient, un om cu orizont strâmt. Omul trufaș dovedește o jalnică sărăcie spirituală; el duce o viață de mare platitudine și întuneric.

Când trufia apare, căile marilor experiențe interioare, legătura cu izvoarele omeniei noastre, puterea de înnoire și realizare nu mai sunt cu putință. Încrederea în puterile noastre, în însușirile proprii sunt absolut necesare unei vieți rodnice, cu condiția ca această încredere să nu treacă dincolo de limitele firești ale fapturii noastre neîmplinite. Din lipsa de conștiință a omului a născut această stare de tristă suferință a vieții morale care se exprimă prin trufie.

MINCIUNA

Oamenii nu pot trăi fără să mintă. Minciuna este o hrană zilnică, mai ales pentru masa oamenilor „de sus“. Poleită cu nume de: inteligență, diplomație, sau alte meșteșuguri, minciuna cheamă, leagă și dezleagă; preface și mai ales farmecă. Minciuna ascunde totdeauna ceva; min-

ciuna este perdeaua trasă crudelor, dar nu mai frumoaselor adevăruri.

Minciuna este prezentă în viața noastră nu numai pentru că sunt oameni mincinoși, oameni care suflă continuu cuvinte rotunde și subțiri ca bășicile. Ea este cultivată și de o altă categorie, de aceea a tru-fașilor. Omului îi place minciuna, îi place să fie mințit. Spune-i cuiva un lucru adevărat, spune-i direct tot ce crezi nedemn și urât din gândul și fapta sa și vei culege imediat ura și disprețul. Spune-i minciuni plăcute care să-i satisfacă închipuirea de sine, spune-i vorbe goale, dar catifelate, și vei culege sigur dragostea și prețuirea sa.

Omul acesta civilizat, omul de care suntem atât de mândri, nu vrea să gândească, nu vrea să lupte pentru a-și întări făptura atât de goală și nenorocită. El umblă acoperit de o strălucire asemănătoare aceleia din mlaștinile netulburate. Ah omule, cum îți mai miroase sufletul de la distanță!

Omul cinstit supără: supără pentru că sfarmă urâtul din preajma lui și cutremură casele deprinderilor rele. Omul cinstit incomodează; incomodează pentru că prezența lui nu cultivă florile urât mirositoare ale minciunii și furțișagului. Climatul cinstei este aspru, este tare de nu poate rezista orice faptură cu nume de om. Climatul cinstei cere forță, cere eroism, cere desplicarea lucrurilor până la esența și sensul lor adevărat. Pieptul plâpând al omului arareori rezistă marilor înălțimi.

FIRE ÎNTOARSĂ

Fire sculptată de mâinile subțiri ale tuturor rătăcirilor, omul cetății noastre caută sensuri acolo unde au secat toate luminile. Sensibilitatea sa pentru lucrurile mărunte și ușurința cu care trece peste cele de mare însemnătate, ne arată cât de tulbure este ființa. Sufletul tău se frânge sub povara durerilor din răscruci, gândul tău aleargă pe căile cerului deschis ca o minune și oamenii „societății distinse“ te săgetează ironic și te disprețuiesc că ai călcat regulile etichetei. Omul cetății cunoaște, respectă și poartă grija obositoare tuturor rânduielilor sociale, tuturor moravurilor și formelor inutile. Pentru el „bunele moravuri“ alcătuiesc bunul suprem. Iată aici o problemă de existență: ești om cât știi să te porți în societate. Câtă durere și încruntare, câtă tristețe și

deznădejde trage după sine o greșală făcută în felul comun al salutului, al convorbirilor sau al oaspeților. Sufletul se cheltuie năpraznic ca după o pierdere ireparabilă. Furtul, nedreptatea, crima, alungarea bunului Dumnezeu, semănate zilnic în urma pașilor și bătute adânc de metalul vieții, sunt lucruri de nimic în ochii acestui om. Își întoarce privirea rătăcită către formele reci și gângavul ton ușuraticului său fel rătăcit și întors.

OAMENI - UNIVERSURI ÎNCHISE

Aceeași faptură, aceeași esență. Oamenii sunt originar făpturi ale lui Dumnezeu, și totuși ei se deosebesc atât de mult. Chiar acela pe care îl socotim asemănător nouă, frate sau prieten, nu ne poate ști până în cele mai tainuite cute ale sufletului și nici nu ne poate înțelege deplin durerea noastră. Omul pe care îl socotești cel mai apropiat nu-ți înțelege graiul tocmai când el rostește focul încercărilor, tocmai atunci când ai mai mare nevoie de ajutor. Tu îi mărturisești că te doboară suferința, iar el te îmbărbătează cu glume ușoare. Omul pentru om e o mare necunoscută; omul și destinul său își aparțin reciproc fără puțință de trecere în altă sferă de experiență. Cele mai adânci, mai proprii și mai autentice experiențe interioare rămân pentru alții în întregime și definitiv necunoscute; pe de o parte pentru că nu pot fi exprimate, iar pe de alta, pentru că cel de lângă noi, chiar fratele bun, nu poate merge în depășire de sine până la identificarea cu ființa și destinul altuia. Neputința de pătrundere în ființa celuilalt, neînțelegerea dintre om și om face ca fiecare dintre noi să trăiască tocmai ca într-un univers închis. Aici stă un izvor al dramei omenești, un izvor neîncetat de suferință.

Zadarnic așteptăm să cadă o rază de lumină din ochii celor cu care conviețuim, zadarnic așteptăm pentru că fiecare din ei duc poveri fără de număr, închiși în orizontul lor. O repartiție a soartei tragice a omului o aduce dragostea, dragostea care face necuprinsul cuprins. Creștinismul e mare și tămăduitor pentru că pune această virtute în centrul lumii și al vieții. Omul poate învinge pe calea ei drumul aspru și trist al singurătății, poate atinge pajiștile luminii și contemplației, poate

culege florile rare ale dumnezeirii, deschizând ființei noastre tot ceea ce până acum nu-i era dat să cuprindă.

Omul se naște și trăiește laolaltă cu semenii săi, dar crește și se mântuie dincolo de obșteasca viețuire, în transcendență.

LEGE ȘI OM

În lumea noastră, de aici, a trebuit să fie lege, să fie judecată; este în firea vieții obștești. Legea organizează această viață și o îndrumă. Omul este o ființă complexă, care depășește dimensiunea socială a vieții. Acest lucru, legea și mântuirii ei, îl ignoră cu desăvârșire, ceea ce duce la înlăturarea forțelor individuale creatoare, la oprimarea ritmului ascendent și pozitiv al vieții spirituale. În acest fel, legea – expresie firească a societății – este un clește nimicitor al omului-duh și al destinului superior.

Așa cum ne arată îndeosebi ultimele două veacuri, legea nu are legături directe cu viața, viața omului pe care nu o cuprinde, și pe care trebuie să o cuprindă, pentru că vrea să o îndrumeze. Excesul de abstracție al omului modern a nesocotit până la distrugere omul concret, omul viu. O cunoaștere a legilor și o putere de legătură logică i s-au părut îndeajuns conducătorului pentru a fericii lumea întreagă. Viața însă trece fără să fie luată în seamă, ceea ce a dat naștere în bună parte dramei omului modern.

De aceea, când suntem puși judecători peste oameni, adică peste ceva care prin natura sa nu este mai prejos de noi, trebuie să luăm în seamă omul concret, omul viu. Fiecare dintre noi este un „caz aparte” în lumea aceasta; fiecare suntem o simțire, un cuget, o faptură plină de taine cu rostul său propriu. A cunoaște legile și a judeca abstract după ele, este o mare greșală; duce la suferință nemeritată, la negarea vieții. În acest domeniu, ca și în medicină, poți fi plin de știință și de carte, dar dacă nu cunoști bine omul pe care îl tratezi, omul viu, toată această știință nu folosește la nimic, sau, mai precis, dăunează. Lege și om nu se cuprind și de nu putem îndrepta lucrurile desăvârșit, a ne da seama de acest lucru este încă un merit.

NU TE FĂ JUDECĂTORUL ALTUIA

Sunt oameni care dintr-o singură privire aruncă sentința: ești vinovat. O deplină încredere în sine îl face să-și acorde acest drept, de a judeca pe alții. Mulți dintre noi suntem înclinați să condamnăm cu o ușurință care pe nimic din gândul și fapta noastră, nimic din fapta noastră slabă nu se poate întemeia. Oamenii cred că dacă au văzut sau ascultat pe cineva în treacăt îl pot judeca imediat și fără greș. Stă aici o mare slăbiciune a firii noastre.

Omul este o ființă tainică și nemăsurat de bogată; în țesătura sufletului său pot sta lucruri de nimeni bănuite. Nici după cele mai lungi și mai atente conviețuiri nu ne putem socoti în drept de a judeca pe altul. În fiecare dintre noi sălășluiesc atâtea puteri și slăbiciuni, atâtea frumuseți și lucruri urâte, încât cu greu am putea alege adevărul și împărți dreptatea. Numai o închipuire neîntemeiată despre natura fapturii noastre ne poate face să apucăm pe o cale atât de pripită și inumană.

Cine îți dă dreptul de a judeca pe altul? De unde această calitate supra-omenească? Este cineva dintre noi fără greșală? În genere, omul este înclinat de a fi foarte iertător față de sine și foarte aspru față de alții.

Isus în fața oamenilor care voiau să omoare cu pietre femeia păcătoasă, a spus: „Cine dintre voi este fără păcat, să arunce cel dintâi cu piatra.” Oamenii, la auzul acestor cuvinte, s-au înspăimântat și au dat cu toții înapoi. I-a muștră întrebarea!

Tainele sufletului omenesc, neputința noastră de a le pătrunde și natura noastră slabă nu ne îndreptătesc să ne ridicăm a fi judecători.

Judecătorul cel drept este numai Dumnezeu.

NU NEDREPTĂȚI

Muncitorul înlăturat, copilul și bătrânul exploatați, înțeleptul pedepsit, credinciosul prigonit, iar rezultatul judecății oamenilor: oamenii aceștia care sunt așa de aspri cu alții și așa de iertători cu ei însăși. O tristețe amară te cuprinde omule drept și bun!

E multă nedreptate în preajma noastră. Avem conștiința ei și nu ne

străduim s-o înlăturăm. După atâta vreme de luptă pentru mai multă omenie, nedreptatea apare ca ceva nedemn. Și totuși ea umblă sângerând pretutindeni. Sunt oameni care au întâlnit-o mereu întreaga viață, dar nu o pot accepta cu resemnare, iar alții, cei mai primejdioși o produc în mod conștient. Cine își înțelege sensul, luptă împotriva ei.

Nedreptatea vine din substratul negativ al ființei noastre. Dreptatea vine din frântura de cer pusă în plămada originară a omului.

LA RĂU RĂSPUNDE CU BINE

Omul adevărat, omul bun, păstrător al omeniei, nu se răzbună nici odată. A răspunde la rău cu rău este dovadă de slăbiciune. A răspunde la rău cu bine este dovadă de tărie și de superioritate. Un om ales își alege mijloacele; el nu cultivă răul pentru că a fost dăruit cu rău. El smulge vieții, oricât ar fi de mică, fărâma de lumină ce scânteiază aici-colo în bezna nesățioasă ce stăruie cu ochi de tăciune pentru a ne înghiți de bunăvoie. Ai în față un mișel. Poți fi sigur de aceasta, totuși nu ești îndreptățit să-l alungi sau să-l lovești. Poartă-te bine, umblă frumos cu el, umblă cu mâini de aur. Omul nu întotdeauna e pe deplin ticălos. În cel mai umbrat și apăsător suflet mai stăruie uneori un sâmbure de bine. Purtarea ta bună poate aduce la viață o făptură nouă, până atunci doborâtă. Conștiința lui încărcată de piatra cu care te-a lovit ieri, poate fi trezită poate fi ușurată. Mâna ta caldă, mângâierea plină de dragoste poate să sfarme urâtul din el, și să-și dea seama, rușinat, de ceea ce a făcut ieri.

Așa apare lepădarea de un trecut urât și începe o viață nouă, străbătută de razele unui îndemn spre bine. La omul cel mai căzut poți avea bucuria celor mai frumoase însușiri și desăvârșite abnegații. Atunci când omul nu e căzut în ireparabil și chiar și atunci, leacul adevărat este acela al bunătății, al îndemnului curat. Omul se tămăduie cu iertarea, cu dragostea, cu mângâierea. Cerul își răsfrânge din nou albastrul senin dacă noi avem tăria să deschidem largi ferestrele tuturor virtuților binefăcătoare.

IDEILE SIMPLE

Ideile mari și rodnice sunt simple. De aceea nu le găsești la oamenii de știință, ci cu mult mai sigur la oamenii umili și simpli. Aceștia din urmă nu sunt învățați, dar trăiesc, firește, trăiesc aproape de natură, de Dumnezeu; sunt în lume și viață. Ideile simple, deși aparent obișnuite, au un fond foarte adânc și mai ales te poartă pe căile mari ale luminii. Ideile simple sunt idei originare; ele corespund unor înalte instituții, unor autentice descoperiri.

Constatarea aceasta poate fi făcută la țaranul român, care nu rareori, în privința calității, a rodniciei și învățămintelor asupra vieții este superior profesorilor universitari.

BUNUL CONDUCĂTOR

Oamenii nu pot trăi laolaltă fără să se aleagă dintre ei unii care conduc. Este aceasta o lege aspră, legată de natura și de soarta noastră. Epoca modernă și contemporană, fie ea liberală sau comunistă, a prins omul într-un angrenaj, într-o seamă de condiții care-i distrug felul său originar și adânc, setea sa de libertate și duh. Viața interioară a omului de astăzi este obosită până la distrugere de elemente străine naturii ei. Colectivitatea fiind concepută ca o mașină, conducătorul cel mai nimerit și mai firesc a fost desigur tehnicianul, cunoscătorul principiilor și mecanismului social. Nerodnicia și suferința contemporană arată cu prisosință cât de puțin corespunde tehnicianul nevoilor istorice ale unui popor. Tehnicianul este de folos numai în serviciu comandat, nu însă ca om politic. Inteligența și știința precisă acumulată pe calea ei nu-i îndeajuns conducătorului. Izvoare mult mai adânci și orizonturi mult mai largi trebuie să hrănească sufletul conducătorului.

A fi conducător este o sarcină atât de grea încât puțini sunt aceia care pot răspunde unei astfel de chemări.

Faptul însăși al conducerii omului de către om este în viața noastră un nenoroc. Îndreptarea acestei soarte triste poate veni pe o singură cale și atunci numai în parte: prin angajarea la conducere a celor

mai bogați lăuntric, mai blânzi și mai darnici, a celor mai cuprinzători și mai spiritualizați dintre noi. Conducătorul, atât cât poate oferi viața noastră aici pe pământ, trebuie să iasă vădit deasupra nivelului de rând, și anume prin tăria sa morală, prin forța nestăvilită a unui suflet creator. Conducătorul trebuie să cuprindă o întreagă umanitate în ființa sa. În general, oamenii ajung conducători prin setea lor de dominație, prin dorința de a supune pe semenii lui, nu prin chemare. Există o voluptate a puterii politice foarte răspândită, mai ales la acei ce trăiesc numai pe plan social și care cum sunt dăruiți, izbutesc foarte adesea. Din această voluptate nasc totdeauna formele intense ale conducerii, așa cum sunt demagogia și tirania.

Când ai puterea în mână să nu abuzezi de ea; să nu faci filantropie, pentru că nu ești în situația de a o face. Când ai puterea cu tine, fii bun și îndrumător, fă dreptate. De obicei oamenii fac pe filantropii când sunt datornici, după cum fac pe vitejii când nici o primejdie nu-i amenință, și aceasta se observă îndeosebi când acești oameni sunt la conducere.

Bunul conducător. Unde e bunul conducător? Acela care iubește cu toată ființa sa, care mângâie și care înalță? E atât de rar printre oameni. Popoarele caută mereu profeți și capătă în schimb cezari.

FRAGILITATEA OMULUI

Omul, odată cu vremea, a simțit cum îi cresc puterile. Știința și tehnica, cele două expresii ale geniului său pământean, l-au făcut să se creadă stăpânul lumii, începutul și sfârșitul lucrurilor, puternicul conducător și modelator al vieții. O certitudine desăvârșită părea că l-a cuprins. Dar când s-a crezut mai tare, a căzut pe sufletul său un grăunte de greutate și s-a spart ca un porțelan. Adesea omul uită cine este, se socotește Dumnezeu. Cu adevărat el este fața lui Dumnezeu, are putere și luminează, dar are și întuneric și slăbiciuni.

Când omul uită acest lucru, trece prin grele încercări. Ființa noastră este uneori atât de esențial lovită încât ne putem sfărâma. Sunt împrejurări când nu avem nici prețul unei frunze. Fragilitatea ființei noastre este o realitate de care trebuie să ținem seama pentru a putea cultiva frumusețea și a birui.

LA RĂSPÂNTIE

Omul este adesea greu încercat. Când se află la o răspântie a vieții își spune: „Dacă scap și din această încercare, omenia mea va crește, de aici înainte viața-mi se va scurge mai înțelept. Voi cuprinde tot ce mă împrejmuește și voi modela frumos. Zilele să-mi fie luminate și clipa rodnică.”

De cele mai multe ori omul uită suferința; uită legământul față de Dumnezeu și față de ființa sa apăsată. Viața noastră e cu mult mai tragică decât ne-o închipuim.

Că omul suferă și se înobilează este un lucru îmbucurător. Dar ce poate fi mai trist decât suferința fără frumusețe fără rodnicie, fără urmă! Viața, Viața aceasta zilnică, ne face să pierdem frumusețea pură a începuturilor, ne macină sufletul și ne acoperă cu poveri de uităm cine suntem și unde mergem. Viața noastră uscată, greoaie, amară, uneori dezgustător de trivială, alteori banală și mai totdeauna întâmplătoare, poate să aibă o încercare de răspântie, loc din care se desprind noi căi, căile luminii și ale frumuseții, se deschid porțile largi ale cerului care cheamă, îmbogățește și flutură mereu alte îndemnuri, ne înviorează sufletul în așteptarea înțeleșului.

Sensul încercărilor vieții este înnoirea; ele ciocănesc neghina de pe ele, ciocănesc rugina de pe suflet. Încercările grele ce se abat asupra-ne, ne descoperă pe noi înșine, cei uitați nouă. Așa pătrunzi înăuntru, în inima ta și a lumii acesteia, în realitatea ascunsă a „Dumnezeului viu”.

VINDECAREA RĂULUI

Răul este prezent în viața omului; prezent cu profunzimi și distanțe greu de frânt. Răul apasă greu pe umerii noștri, dar nu definitiv, fără putință de oprire. Totul este în a-și câștiga calea și puterea! Răul vine din păcat. Binele vine din răscumpărare. Omul trebuie să știe acest lucru și să întindă pasul cuceririlor. Recunoașterea slăbiciunii sale este primul semn de tărie, iar descoperirea luminii din el este primul act de cucerire. Omul nu este nici diavol, după cum nu este nici înger; căderea sa nu înseamnă definitivă condamnare, așa după cum ridicarea sa

nu înseamnă angelism. Răscrucea în care este așezat și drama izvorâtă din această așezare, fac din om chinuita și frumoasa făptură a lui Dumnezeu. Cineva face rău din întâmplare sau lucid, așa e construită făptura lui. Binele nu-i este închis, ceasul frumuseții și al eliberării nu-i alungat. E necesară însă o luptă înnoitoare, o luptă de mare dârzenie și dragoste; așa poate veni îndreptarea, învierea sufletului căzut. Răul prezent în noi poate fi preschimbat în metal prețios. Dumnezeu întrupat a venit în veac să sprijine această minune a nașterii din nou.

Omul poate deveni mereu bun, mereu curat și tare, totul este ca el să-și poată așeza punțile frumuseții.

TRECUTUL ȘI CĂINȚA

Ființa omului este o îmbinare de bine și de rău, frumos și urât. Natura sa liberă îi dă putință să aleagă. Omul poate greși; aceasta este ceva firesc. Trecutul fiecăruia dintre noi este încărcat de greșeli. Cu câtă greutate pășim în viață de cele mai multe ori din cauza acestui trecut care atârnă pietre grele de picioarele noastre.

Creștinismul a însemnat și din acest punct de vedere o adevărată revoluție. Pentru a face posibilă eliberarea și creșterea omului în existența sa pământescă s-a deschis o nouă cale. E vorba de căință.

Dincolo de viața creștină, omul este un sclav al trecutului; viața sa rămâne pecetluită de greșelile înscrise în trecut. El nu mai poate interveni rodnic pentru a schimba ceva în acest sens. Ce a fost înfăptuit a rămas frânt definitiv sub semnul păcatului originar. Omul nu mai are în acest fel nici o putere de înnoire asupra unui trecut împovărat de greșeli care însămânțează în permanență răul în calea vieții sale în desfășurare. Viața omului este unitară. Orice fragment din ea, întrucât ne aparține ca ființă cu caracter și soartă proprie, poate fi influențat. Trecutul, în acest fel, nu este niciodată definitiv consumat, după legile ireversibile și mecanice ale naturii. Trecutul poate fi schimbat și valorificat. Aici vine căința, vine cu o nouă cale de regenerare a ființei omului, continuu pândită de cădere. Fără căință am trăi în ireparabil. Omul fără căință devine un rob, cu căința se eliberează. Fără această cale a arderii răului, el nu mai poate începe nimic nou, prin ea totul poate fi curat început.

Căința eliberează trecutul de poveri și-l valorifică după nevoi noi. Ea dezleagă omul de greșelile sale; ce i-a aparținut poate fi desprins, poate fi înlăturat. Poverile firești unei vieți de trudă sunt ridicate. Dar nu numai atât, căința valorifică trecutul, îl schimbă și-l rodește cu toate forțele sale interioare.

Prin puterea căinței, omul își răscumpără greșelile și întemeiază o nouă viață spirituală. Trecând prin focul căinței, omul se eliberează, se purifică, pășește astfel mai departe înnoit, cu totul altul decât acela care a fost.

GREȘEALĂ ȘI PEDEAPSĂ

Un om nu poate osândi pe altul, nu poate pentru că nu are nici calitate, nici rodnicia. În primul rând calitatea omului. De îndată ce ești un om în greșeală nu poți pedepsi pe altul. În al doilea rând: rodnicia pedepsei. O pedeapsă dată de un om nu rodește, nu rodește pentru că este din afară, constrânge; ea poate mai ușor înrăi. Priviți la copii.

Pentru a fi rodnică, pedeapsa trebuie să vină de la noi înșine, adică să-ți simți vina, să-ți simți greșeala și să simți și nevoia unei purificări. Pedeapsa este rodnică când este cerută de acela care a greșit. E mai greu să lupți împotriva ta decât împotriva altuia. Când ai pornit pe drumul strălucirii de a risipi răul din tine, să nu trăiești prin alții, să nu-i întrebi, mai ales să nu aștepti sfatul lor, ridică-te singur. Oamenii sunt, în genere, înclinați să accepte ca îndreptar judecata acelora între care viețuiesc. De cele mai multe ori judecata lor nu cuprinde un adevăr, ei te închipuie mai mult decât te cunosc, pentru că te socotesc după aparențe. A te îndruma în acest fel înseamnă, de cele mai multe ori, suferința nerodnică.

Fii tare și îndrumează-te singur, ești cel mai apropiat de tine însuși.

TĂRIA SINCERITĂȚII

Viața este plină de contradicții și de sensuri denaturate. În lupta de toate zilele sinceritatea este luată drept prostie, așa după cum șiretenia și ipocrizia sunt luate drept inteligență. Se socotește om inteligent

omul șiret, omul care știe păcăli și exploata pe fratele său, în timp ce acela care se mișcă sincer față de sine și de alții, – acela are inocența florilor – este socotit prost. De ce? Pentru că în lupta ce se dă între oameni, acesta din urmă este un învins, este o victimă.

Aici este în fond o mare iluzie care hrănește pe cei ce se cred prea „deștepți” încercând să fure vieții plăceri și rosturi personale. Cine vrea să ascundă, să lucreze în întuneric, nu crează, nu câștigă nimic, ci dimpotrivă. Iluzia se naște din sensul material al luptei lor, nu din cel spiritual. Totul, totul în lumea aceasta se descoperă, totul se petrece la câmp deschis, acolo unde lumina cade masiv și vertical. Ascunzișurile nu duc la biruință, ci numai la propria înșelare a celor ce le știu și le folosesc; ele arată cât de slabi și temători sunt acești oameni, dacă le e frică de adevăr.

Sinceritatea are lumina și rodnicia apelor revărsate. Totul trebuie împlinit fără înconjur, fără păcatul înșelăciunii, fără rătăcire dinainte hotărâtă. Omul sincer lovește lucrurile în inima lor și le cucerește. Omul este tare prin această atitudine directă. După cum inteligența este cuprinderea largă a vieții, este înțelegere până în sensul moral al cuvântului, tot astfel sinceritatea este depășire, este dăruire, este puritate și lumină, care taie în trupul masiv al întunericului.

Sinceritatea este o mare forță morală, cale sigură în câștigarea binelui căutat atât de trudnic de noi toți.

RODNICIA TĂCERII

Tăcerea este de două ori rodnică. În primul rând că prin ea omul se poate concentra și cerceta mai adânc. Cine vorbește mult, gândește puțin. În al doilea rând tăcerea te ferește de greșeli care uneori devin adevărate fapte de conștiință. Cine vorbește mult greșește des atât față de oameni cât și față de Dumnezeu. Tăcerea este un izvor bogat de cugetare și bună credință. Consecințele ei morale sunt printre cele mai pline de rod. În leagănul tăcerii nasc gândurile și se descoperă sensurile mari ale lumii noastre. Lucrurile ce ne înconjoară și oamenii ce trec deschid în noi mari pași de înțelegere. Pentru a înțelege, omul este nevoit să ia cărarea tăcerii și a singurătății.

Necuprinsul ce ne înconjoară, jocul tainelor sufletului nostru, sunt ale tăcerii, nu ale graiului. Când omul este frământat, când un simțământ nou îi poartă ființa, el simte nevoia mărturisirii prin viu grai. Când ființa este inundată de apele marilor încercări, sfărâmând mer-sul obișnuit al vieții sale, atunci nu mai poate spune nimic prin vorbe. Tăcerea e mai puternică și mai expresivă.

Tăcerea este o condiție a rugăciunii și a contemplației.

ÎMPLINIREA PRIN RUGĂCIUNE

Pleoapele căzute dau ochilor puțină să privească înăuntru. Mișcarea mâinilor apropiate, aplecarea capului, paloarea obrazilor, arată cum sufletul încearcă să se smulgă din trup spre zări eterate. Durerile se topesc una câte una în undele albastre ale cântecelor tămăduitoare. Omul s-a ridicat, a privit înainte și zâmbetul i-a înflorit gura. Pasul i-a devenit mai sigur, lumina mai curată, cerul mai larg și mai ademenitor; lucrurile au căpătat o frumusețe nepământească. Rugăciunea este meditație și concentrare. Rugăciunea este lumină interioară. Pentru a rodi trebuie făcută în ceasurile de mare liniște a firii, în vreme de adâncă trăire a înțeleșurilor, când orice lucru e învăluit în taină. Rugăciunea e bună în ceasurile de veghe când orice lucru e transparent de poți vedea jocul minunilor din el. Rugăciunea este dăruire totală, tainică legătură cu datele permanente ale firii, liberă supunere durerilor creatoare, înălțător contact cu Dumnezeu. Liniștea și bucuria ce o întovărășesc sunt semnele acestei rodnice legături și ale propriei noastre depășiri.

ÎMPLINIREA PRIN FAPTE

Adevărata viață interioară se naște și se întreține prin fapte. Credința fără fapte e ca o floare fără rod: se arată într-o frumusețe trecătoare. Omul viu mână pașii iuți pe drumurile creației; făptura lui Dumnezeu devine părtașă la lucrarea dumnezeiască. Fapta poate fi în-

teasă în două feluri: pe de o parte într-un sens material, așa cum apare în viața mecanică actuală, când omul lucrează ca o mașină; materie din materie, elemente, funcțiuni, scopuri materiale. Pe de altă parte, fapta poate fi privită în sensul ei spiritual, ca o funcțiune a ordinii superioare, a destinului nostru de oameni. În acest fel, a făptui înseamnă a fi activ interior, a rodi pe calea credinței și dragostei, înseamnă creație. Fapta, în înțeles de colaborare a omului la opera lui Dumnezeu, este legată de sensul adânc și permanent al trecerii omului prin lumea aceasta. Omului nu-i este îndeajuns să cunoască cuvântul lui Dumnezeu, nu-i este îndeajuns să aibă credință și să dea ascultare înnoirii, ci trebuie să lucreze neobosit, să fie un „împlinitor cu fapta“.

EXPERIENȚA PROPRIE

Adie un vânt de tristețe. Natura e frumoasă și nestabilă; se împodobeste, se preface și se arată în toate chipurile.

Uneori trăim o impresie de izolare și mândrie față de semenii noștri. Căutăm să ne împlinim încercând o tărie cosmică: simțim legăturile cu izvoarele vieții, simțim cum pulsează întregul existenței în fiecare fibră a făpturii și sufletului nostru. Adesea, sufletul se revarsă fluvial. Umblă nestăvilat pe toate cărările încercărilor, să cuprindă odată și deplin țara în care totul se dezleagă. Cine n-a umblat căile vieții necunoscute, cine n-a trăit încrucișările tuturor sentimentelor și năzuințelor, acela nu cunoaște drama omului. Sensul tragic al existenței noastre face să crească durerea și frumusețea laolaltă.

Experiența interioară este adevărata cale a rodniciei morale. Experiența altuia ne folosește în mică măsură. Experiența altuia nu se poate dăruia direct, ci numai transmisă pe cale intelectuală. Fiecare om este nevoit să o ia de la capăt. Experiența directă, experiența interioară este totdeauna rodnică, chiar pentru progresul intelectual. În ceea ce privește omenia noastră ce ne poate aduce o recomandare, o expunere de principii? Toate cad în fața valului de bogăție ce ne inundă ființa după o experiență autentică. Sunt în viața unui om experiențe hotărâtoare. Pe calea suferinței poți descoperi lumina și sensul vieții. Sunt experiențele interioare care șterg trecutul cu greșelile sale și reînnoiesc

omul pe de-a-ntregul. Unele experiențe fără a produce vreo răsturnare în viața lăuntrică, adâncesc această viață.

ÎNTÂI DRAGOSTEA

Omul e singur și sărac, ca un ecou fugar printre stâncile unui munte. Omul e trist, făptură rătăcită și slabă, orfan al darurilor dumnezeiești, sărman al înțelesului și bucuriei, poartă deschisă tuturor îngenunchierilor. Oh, omule bun, pune în cugetul și fapta ta întâi dragostea!

Întâi dragostea! Nu dragostea nesățioasă, dragostea de bogăție, de femei, de putere, de stăpânire, ci dragostea de frumusețe, de lumină, de adevăr, dragostea-mângâiere, îndemn și creație. Nu dragostea care cere, vrea pentru sine, ci dragostea care dăruie, care hrănește pe altul. Nu dragostea sufletului pustiit, ci aceea a sufletului care se revarsă fluvial.

Dragostea este cheia clipei și a veșniciei. Dragostea împrășteie urâtul, urâtul singurătății, topește răul, răul întunericului, alungă tiparele și hotarele, alungă provinciile, duce pretutindeni ființa nouă și neroditoare. Dragostea naște și pârguiește rodul, transfigurează și înalță sufletul; prin ea dumnezeiasca față joacă focul luminilor de ape în lumea durerilor noastre.

Acolo unde nu e dragoste, stăpânesc întunericul și urâtul, trufia, pizma, nedreptatea și toate chipurile prostiei omenești. Omul care nu iubește, nu înțelege nimic din lumea lucrurilor văzute și ascunse. Graiul minunilor îi este cu desăvârșire închis. Acolo unde nu este dragoste nu este nici conștiință adâncă. Este în firea omului să învingă prin dragoste; Dumnezeu întrupat ne-a dezvăluit lumea nouă, adevărul, viața și puterea prin dragoste; omul este prin puterea dragostei sale. Să iubești un copac, o floare, un copil, o femeie, să iubești pământul aspru și cerul boltit, albastru, să iubești totul, chipuri și sensuri, totul: joc, cântec, lumină, jocul și armonia cosmică, să iubești îndeosebi omul, fratele tău, bun sau ticălos, tare sau slab, să-l iubești pe Dumnezeu cu puterile tale însutite, peste ființa ta legată de păcat. Cine nu iubește nu are simțuri; toate ferestrele, de la firicelul de iarbă la steaua ce clipește în liniștea depărtărilor, i se închid. Grăuntele de bine și frumos ce-l purtăm în inima noastră îi dezvăluie și-i crește dragostea.

Întâia dragoste. Dragostea care înflorește cireșul, care crește copilul, care satură flămândul, care mângâie răstignitul, dragostea lui Dumnezeu pentru creația sa. Așa vine pacea, pacea adevărată, pacea raiului și a vieții veșnice. Pământul e ușor sub pasul tău, ușor ca zborul gândurilor pure. Omule, lumina crește și înflorește pe buzele, pe ochii, pe cerul minunilor puse acolo de degetul lui Dumnezeu. Când ai pornit să fii om să știi că dragostea e cea dintâi virtute, ea e semnul dezrobirilor. Cântecele tău se îneacă fără dragoste și mâna ta băjbaie. Caută sămburele vieții. E în tine!

INTELIGENȚĂ ȘI CUPRINDERE

Se vorbește mult de inteligență și se vorbește impropriu, uneori într-un înțeles strâmt și alteori pervertit. Despre inteligență-șiretenie spunem numai că e o interpretare vulgară, prezentă obișnuit în așa-zisa elită burgheză.

Atunci când inteligența își găsește o definiție mai serioasă, așa cum se întâmplă în cazul oamenilor cultivați, ea este socotită ca o facultate abstractă a omului, ca o însușire pur intelectuală: concept, rațiune, silogism și, mai ales, jocul și puterea de construcție abstractă a minții noastre. Nici aceasta nu este o interpretare convenabilă pentru că nu este cuprinzătoare. Această definiție ne vorbește despre o inteligență lipsită de inteligență. De ce? Pentru că ea nu înțelege..., adică nu are priză asupra realității, atât morale, cât și fizice. Un om este inteligent cu adevărat atunci când odată aplecat asupra unei realități o pătrunde în inima ei. De cele mai multe ori o concluzie logică poate fi în conflict cu realitățile. Viața este uneori chiar lipsită de logică. Un fapt moral este înțeles de cineva cu atât mai bine cu cât acesta a avut o mai bogată experiență interioară. Orizontul unui om bogat interior este un orizont mult mai larg decât al unui meșter în silogisme. Puterea de abstracție nu înseamnă totdeauna inteligență, care vine odată cu omul de mare experiență interioară, odată cu omul spiritualizat.

CREDINȚĂ ȘI CERTITUDINE

Pe om îl caracterizează întrebarea; ea l-a dus la reflecție. Permanentă întrebare l-a mânat înainte și l-a făcut om. Niciodată mulțumit cu ceea ce știe și posedă, totdeauna căutător în necunoscut, el a căzut adesea în stări de neliniște; omul a trecut prin criză. Dacă întrebarea și căutarea continuă îi sunt caracteristice, nu mai puțin îi aparține certitudinea. A fi permanent în criză, înseamnă a te irosi, a coborî panta vieții; criza e bună numai când aduce după sine o cucerire nouă, o luminare a ființei morale. Omul nu poate fi om rămânând ca o corabie fără cârmă, plutire fără țel și fără sens în apele neliniștite ale lumii. Omul aleargă pentru a câștiga certitudinea; în certitudine crește ca o floare scăldată în soare; se armonizează, capătă sevă și plinătate. Certitudinea aparține firii omului, ea înseamnă echilibru și liniște, înseamnă putere. Există certitudini intelectuale și o singură certitudine morală. Ea se definește prin obiectul ei și condițiile pe care le cere. Adevărata certitudine a omului este legătura cu Dumnezeu. Credința în Dumnezeu este certitudinea prin excelență, certitudinea desăvârșită. În ea omul nu se mai clatină, nu se mai supune întâmplărilor; el este stăpân pe sine.

Credința este o experiență interioară, adică o experiență trăită direct ca o lumină, nu gândită și nici închipuită. Credința în Dumnezeu este o mare experiență a omului, cea mai mare. Ea cere toată ființa și toată energia noastră spirituală; ea cere dilatarea la maximum a ființei noastre interioare.

Credința nu înseamnă subiectivism și nici lipsă de mărturie. Credința nu înseamnă propria înșelare, acolo unde mintea nu poate ajunge. Credința este o stare morală în care recunoașterea vine din situarea omului în realitatea concretă, în viață, în așa fel încât nimic nu se interpune. Credința este cunoaștere pe calea trăirii directe a unui fapt, a unei realități. Credința este un act liber pentru că este un act de trăire, de viață; ea apare ca o consecință firească a naturii morale.

Credința dă stabilitate și sens vieții lăuntrice. Omul credincios stă în preajma valorilor permanente; este bun și bogat. Când trece peste el o încercare a vieții nu se năruie, ci crește. Omul credincios se aseamănă copiilor: râde cu lacrimi pe obraz.

Credința înseamnă încercare, luptă și bucurie.

SENSUL UMILINȚEI

Oamenii, oamenii bogați în cunoștințe, se cred, în genere, centrul lumii, se cred în stare de a stăpâni până în sferele cele mai îndepărtate. O lipsă de măsură caracterizează omul modern. Omul simplu, mai just situat în lume, este cu mult mai prudent; el și de nu știe, simte că este mic, că e singur, că e slab, își dă seama de cuceririle sale și de limitele impuse de natură. Umilința e sentimentul profund al orizontului său.

Umilința față de cosmos și de soartă este starea de recunoaștere a slăbiciunii noastre, adică începutul tăriei noastre. Umilința trebuie să fie întregă, adică sinceră; izvoarele ei trebuie să fie launtrice. Umilința înseamnă eliberare și ascultare, înseamnă limpezirea cugetului apropiat de cântecele cerești; ea este o floare a darurilor. Umilința este o stare de cumințenie și deplină supunere în fața lucrurilor neschimbătoare; ea se naște odată cu conștiința propriei noastre valori și situații în fața existenței. Această virtute apărută în istoria vieții morale odată cu creștinismul are bune întemeieri: cunoașterea situației noastre în lume și tratarea conform acestei cunoașteri.

Umilința înțeleasă în această dimensiune cosmică și metafizică a vieții nu alungă frumusețea și puterea spirituală cu care suntem dăruți; ne indică doar o justă poziție față de tot ceea ce avem și ne lipsește. Umilința alungă egoismul, evită dilatarea bolnăvicioasă a eului (stare atât de frecventă astăzi) și deschide porți noi către experiențele pozitive și înălțătoare.

Omul nu a avut întotdeauna conștiința locului pe care îl ocupă în lume și rostul desprins din această așezare. Omul nu a avut totdeauna simțul dimensiunilor existenței sale și al raportului dintre aceste dimensiuni. Epoca modernă și contemporană ne stă în această privință drept mărturie. Pe măsură ce a crescut mândria sa de „ființă rațională și liberă“, în aceeași măsură și-a pierdut înțelegerea și libertatea. Determinismul și materialismului veacului sunt o consecință a falsei așezări a omului față de lumea înconjurătoare și de transcendență. Puterea crescândă asupra lumii fizice l-au făcut să se socotească creatorul și stăpânul a tot ce este. Știința și tehnica modernă, incontestabile cuceriri ale epocii moderne, au schimbat întreaga viziune de viață a omului. Trufia este una din cele mai de seamă consecințe morale ale acestei viziuni.

Toată educația noastră, tot exemplul ce l-am avut, ne-am îndemnat să mergem pe calea acestei încrederi fără măsură în însușirile noastre individuale, căci ce este altceva trufia decât o supraprețuire a puterii noastre și o trăire în orizontul ei. Trufia este o atrofiere a măsurii și a bunului simț, este sentimentul prețuirii fără limită a ființei noastre. De aceea, fiecare ins în parte se simte deținătorul adevărului și se crede centrul lumii. Individul a ajuns un univers închis. Omul trufaș, necunoscând alt adevăr decât pe sine, nu a putut cunoaște nici mila, nici dragostea, nu l-a cunoscut nici pe Dumnezeu. Încrederea în atotputernicia rațiunii, a științei și a tehnicii au mers mână în mână cu îndumnezeirea omului. S-a crezut că înălțându-se neîntemeiat până dincolo de puterile sale, până dincolo de firea și sensul existenței sale, omul se poate mântui. Roadele acestei atitudini au început a fi culese. Individualismul și egoismul vieții moderne au închis omului porțile de ieșire. Omul nu a mai putut vedea nimic din cele ce erau dincolo de el, iar îndreptarea omului vine tocmai de aici: din puterea înțelegerii sale că este parte dintr-o realitate care îl depășește și din orientarea faptei sale către o viață organică și firească. Această așezare înseamnă însă o recunoaștere sinceră a miicimei și a slăbiciunii noastre. Ce om care mai are în el o fărâmă de omenie nu și-a dat seama, cel puțin o dată, de povara ce-i apasă umerii prin soarta ce i-a fost dată? Cine nu a trăit sentimentul mirării și al minunilor care îl înconjoară? Cine nu s-a înspăimântat că poate fi singur în ceata acestor lumi pe care mintea nu le poate cuprinde și inima le bănuie numai că există cumva? Cine nu a trăit în fața fenomenelor neprevăzute și nestăpânite, cosmice și istorice, un sentiment de teamă și de slăbiciune?

De unde atunci trufia? De unde gândul de stăpân al lumii, când picioarele omului se clatină atât de ușor? Desigur, dintr-o orbire, dintr-o deformare interioară, din falsa și nefireasca așezare a omului, din îngustarea orizontului său spiritual.

Omul este mare abia atunci când se recunoaște mic, când își recunoaște slăbiciunile. Pascal spune într-un capitol din cugetările sale: „La grandeur de l'homme est grand en ce qu'il se connait miserable.“

Astăzi avem nevoie de o fierbere nouă a conștiinței. O adâncire a simțirii este necesară pentru îndreptarea omului. Una din căile care îl pot pune în stăpânirea luminii și îl pot face mai bun și mai pur, calea

mântuirii, este umilința. Lumea care îl înconjoară și însușirile sale interioare îl creează, dar îl duc totodată la pierzanie pe om. Totul ține de conștiința noastră, de faptul cum știm să ne rândum gândul și fapta. Umilința, opusă trufiei, este virtutea care se naște din sentimentul fragilității noastre, a slăbiciunii naturii omenești; ea este legată de firea omului încărcat de păcatul originar.

Se crede de aici că umilința este ceva decadent, că exprimă o anumită lipsă, o slăbiciune interioară. Acei care văd lucrurile în acest fel – și se găsesc filozofi reputați printre ei – judecă umilința incontigent și intemporal, o judecă exterior. De aceea o socotesc ca pe o stare inferioară, specifică sclavilor.

O deosebire trebuie să o facem încă de la început. Umilința nu trebuie văzută în latura ei socială, în aparițiile degradante ale lipsei de personalitate, – pe care această virtute o presupune, dimpotrivă, cu tărie, – ci trebuie văzută în înțelesul ei adevărat, în sens esențial, așa cum am încercat să desprindem noi înșine sensul în rândurile de mai sus. Umilința nu înseamnă și nu se naște din servilism, pentru că este forță interioară, expresie a tăriei noastre pe treptele superioare ale lumii acesteia. Umilința este una din căile prin care omul ia cunoștință de starea sa și sensul existenței sale. Prin umilință omul nu se înjosește, nu se năruie pe sine; el se înalță, se zidește. Recunoașterea slăbiciunii noastre înseamnă dovada unei adevărate forțe.

Pentru ca cineva să meargă pe calea umilinței concepută în sensul ontologic, trebuie să dispună de o mare forță interioară. Această virtute reprezintă o forță morală unică, pe calea căreia omul se dovedește puternic nu în lumea aceasta a contingentelor, în lumea noastră înconjurătoare. Umilința, ca forță morală, trebuie judecată în spiritual, nu în temporal. De aici înțelegem natura ei, în acest fel străbatem adevăratul ei cuprins. Ceea ce socotesc obișnuit oamenii drept putere, sunt numai lucruri efemere, sentimente degradante. Forța omului nu stă în raport direct cu întinderea stăpânirii sale lumești, sociale sau materiale; nu înseamnă nici ambiție, vrăjmășie sau acte de dominație, ci, cu mai multă dreptate, poate fi găsită alături de bunătate, de dragoste și de milă. Este mai puternic omul care se înfrânează decât acela care, cu toată tăria sa aparentă, se lasă purtat de elemente inferioare ale ființei sale morale. Este mai puternic omul care se stăpânește pe sine

decât acela care stăpânește pe alții. Omul care rezistă tendințelor de mărire, acela care e corect situat în existență și deplin stăpân pe însușirile sale spirituale, omul care își împlinește legea scrisă în firea și destinul său și care nu tremură în fața morții, ci doar în fața lui Dumnezeu, nu mai poate fi socotit un om slab.

Umlința este o cale a renunțării, prin care „individul“ poate fi distrus, dar omul, omul ființă spirituală, poate fi mântuit.

Umlința înseamnă depășire, înseamnă creștere prin ceea ce este dincolo de existența noastră aparentă. De aceea ea nu înseamnă depresiune, decădere, moarte, ci, dimpotrivă, întărire, înălțare și înviere. Judecată în roadele ei materiale și formale, umilința poate însemna slăbiciune, poate să însemne retragere. Văzută însă în roadele ei spirituale, ea este o cale ce duce către biruința luminii nestinse. De aceea poate fi socotită drept una din marile forțe de care dispune omul pentru formarea personalității sale și câștigarea adevărului. În viața noastră de azi, umilința vine ca o reparație a omului descompus în întunericul egoismului și autodivinizării.

Umlința nu numai că întărește, dar și luminează; ea ne poartă în sfere superioare ale existenței și ne pune în lelgătură cu marile izvoare de frumusețe și înțelepciune. Omul care străbate această cale nu numai că nu-și îngustează orizontul vieții, așa cum ar putea să pară, dar se situează pe un plan de pe care lumea și viața, existența întreagă, ia o înfățișare sublimă, poartă deschisă mântuirii. A fi umil, în înțeles ontologic, înseamnă a fi un iluminat.

O altă consecință ce se desprinde de aici este câștigarea deplinei libertăți. Omul ascultă și înfăptuiește numai după imperatiile sale morale. Nimic nu-l atinge și nimic nu-l forțează să acționeze altfel decât în sensul voinței și legilor omenei. Ieșiți de sub domnia sentimentelor egoiste, decadente și vrăjmase, calea umilinței ne liberează; ne liberează nu în înțeles formal, ci în înțeles spiritual, în înțeles interior. Bunătatea și dragostea inundă întreaga noastră ființă. Sufletul ne este atunci ca o fereastră deschisă către luminile binefăcătoare ale soarelui.

COLINA LACRIMILOR

Un om plânge. Stă aplecat sub povara destinului său omenesc, sub povara durerilor lumii. Prins primejdios de raza subțire a unei stele călătoare, simte și mai adânc noroiul tălpilor sale, mai întristată negura păcatelor sale.

Pe o colină, cu fruntea plecată în palma căutărilor neîndurătoare, un om plânge; același suflet încercat, povară a tuturor copiilor, părinților, fraților și surorilor, plânge zădărnicia și pustiul lucrurilor rătăcitoare. Nu mai vrea nimic: nici pâine, nici apă, nici laude, el vrea mana cerească. Înconjurat în singurătatea suferințelor totale, omul plânge plânsul semenilor și râsul lor, durerea ce le taie sufletul și bucuria lor superficială.

Plânsul adevărat, plânsul adânc, vine din sentimentul mărginirii noastre, din conștiința răului ce ne străbate, dar vine și din sentimentul desăvârșirii, din conștiința binelui care poate fi atins.

Plânsul aduce ușurare, depășire a elementelor impure, aduce îndurare, putere și încredere. Plânsul preface în rodnicie durerea căilor potrivnice. Lacrimile calde spală zărilor de întunericul neputinței.

Omul adevărat, – omul făptură a luminii – nu se teme de rău și nu alungă suferința. El știe că răul poate fi biruit de un suflet arzător și că suferința este calea tuturor bucuriilor, calea luminii și puterii. Suferința este prețul valorilor nepieritoare: adevărul și frumusețea, cântecul și îndemnul la desăvârșire. Prin ea omul se apropie de firea lucrurilor, de sensul vieții, de Dumnezeu. Pe calea ei câștigăm lumina minții și a inimii.

Suferința adevărată este înaltă, calmă, bogată, cerească. Dumnezeu a dăruit viața cu sufletul și cu daruri minunate.

II EȘTI CÂT DĂRUIEȘTI

CEI GOI

Cei ce trăiesc în darurile pământului au privit totdeauna sărăcia ca pe o rușine. Înțelesul vieții lor fiind asigurarea de bogății materiale, tot ce nu se putea prețui în bani, semn desăvârșit al avuției, nu era luat în seamă. Banul îți dă dreptate, banul îți dă putere și mărire, banul îți dă bucurie și armonie. Măsura tuturor lucrurilor este banul.

Omul sărac, sărac de ogrăzi, de haine, de hambare cu aur, omul sărac al lumii avute și bogate, omul neîmpovărat cu sacii pământului a fost totdeauna exploatat, umilit, alungat, uitat ca o cârpă netrebnică printre ungherele întunecate ale vieții de bogăție și petrecere.

Sărăcia din lene și nepricepere este un păcat. Sărăcia din neputință este o rușine, dar sărăcia din forță și activitate spirituală intensă este un titlu de noblețe.

Omul sărac de bunăvoie, omul sărac din dragoste și laudă lui Dumnezeu este curat, este puternic și este liber. Desprinderea sa de tot ceea ce este trecător și așezarea sa în lumea lucrurilor neschimbătoare, îl face o ființă liberă, de o putere mereu înnoită. El trăiește într-o deplină liniște, într-o împăcare totală cu deosebitele chipuri și împrejurări ale vieții. Omul bogat este temător, este laș, este crud. El trăiește numai în grijă, în umbră și în apăsare. Fiece lucru îl robește, fiecă faptă îl consumă. Orizontul lui de viață este îngust, lucrurile sale sunt

sterpe. Omul bogat de bani și averi materiale are înfățișarea unui animal speriat. Face rău fără putință de a face binele, răul din rău, răul care apără răul.

Sărăcia voluntară este sărăcia luminată, sărăcia omului vrednic, nu a dobitocului, este pajiștea pe întinsul căreia înfloresc virtuțile și se deschid zărilor. Numai prin ea crește adevărata bogăție, bogăția interioară, crește bunătatea și mângâierea, dragostea și mila. Omul acesta nu ia nimic pentru sine, ci dăruiește totul; nu râvnește, nu pizmuiește, ci numai se bucură de norocul altuia. Omul sărac nu are cu adevărat bani în parte, pământ în parte, și alte averi în parte. El are totul, are cerul cu lumina, are pământul întreg, are lumea aceasta și cea tănuită, are frumusețile de aici și cele de dincolo, are cântecele și minunile ce i le arată Dumnezeu.

Omul sărac al pământului și bogat al cerului se bucură plin, iubeste plin, trăiește plin, ca o mărturie a unei vieți desăvârșite. Cel ce are libertatea păsărilor și voioșia florilor, cel ce vede dincolo de gardul ogrăzilor cu hambare, cel ce se roagă și forțează viața să sporească în darurile sale nepieritoare, omul sărac al lui Isus, este acela care va birui până la sfârșit.

Bucuriile sunt năzuințe firești făpturii noastre. Oamenii cred că le pot avea prin ceea ce pot câștiga de la alții. Astăzi se crede îndeobște în binefacerile materiale aduse de această atitudine de viață. De aceea aleargă, se zbuciumă, se vând și cântă pentru o fărâamă de avere. E o mare rătăcire. Omul care vrea și cere pentru sine, poate avea plăceri, dar nu bucurii. Egoistul, hrăpărețul, nu cunosc aceste stări de lumină și plinătate. Năzuințele lor nesănătoase arată cu prisosință cât de mult sunt în lipsă.

Adevărata bucurie vine din prisos de omenie, vine din bogăție interioară. Nu te bucuri cu adevărat decât prin dăruire. Ești mare și puternic prin ceea ce poți dăruia altora, nu prin ceea ce poți lua de la ei. Ești câtă putere de dăruire, câtă putere de jertfă ai.

Numai cel ce dă, dovedește că este cu adevărat bogat.

CARTEA CĂPITANILOR
A FI SUPERIOR

A fi superior înseamnă astăzi a fi situat pe o treaptă socială înaltă. Acesta este semnul cel mai obișnuit al Superiorității. Pentru cei dedați artelor și științelor, adică pentru intelectuali, a fi superior înseamnă a fi inteligent și instruit.

Adevărata superioritate, aceea a valorilor morale, este cu totul ignorată astăzi. Dacă se mai află printre noi vreun om superior în acest înțeles, îl privim cu milă ca pe o ființă sărmană, ca pe un naufragiat pe marea zbuciumată a vieții. Superioritatea înseamnă depășire, înseamnă a avea însușiri de conținut. Ceva este superior când a trecut în cuprins altceva, este superior când are însușiri creatoare, când este deasupra în înțelesul moral, nu social. A fi superior cuiva înseamnă a-l întrece în dragoste, în libertate, în înțelegere ca act moral complex, în puritate și jertfă, a-l întrece în bogăția spirituală.

SENSUL MILEI

Mila, alături de dragoste, este o condiție care nu poate lipsi unei adevărate vieți spirituale. Prezența ei în om este un semn al unor frumuseți prea mari pentru a fi văzute cu ochiul trupesc. Mila, în viața de aici, mărturisește că undeva există o altă viață, o altă lume pură și luminată. Mila, pentru a fi înțeleasă, trebuie privită alături, sau mai bine zis, legată de dragoste; e un aspect al dragostei și o consecință a ei. Mila se naște din dragostea pură prin apariția unui nou element: Suferința. Mila se manifestă într-o atmosferă de suferință.

Am spus că dragostea înseamnă unire, trăire armonioasă într-o lume care biruie, care se bucură, în timp ce mila este dăruire și legătură în suferință. Pentru aceasta, mila a fost numită compătimire. Câtă tristețe încearcă privirea noastră în fața unei ființe părăsite, a unei ființe care nu-și mai poate duce pe umerii prea slabi povara zilelor. E o încercare dureroasă să-ți vezi fratele în suferință, să vezi cum îl roade întunericul, și simți cum îl apasă răspunderea destinului și a naturii sale căzute. Acest lucru noi nu-l putem privi din afară. Nu-l putem

privi pentru că nu este o stare care ne-ar putea fi străină. Oricât de sus ne-am afla în ordinea valorilor morale, tot fapte neîmplinite suntem și, deci, supuși suferinței. Semnificația și înclinarea adânc simțită în viață, de a avea milă, de aici se desprinde. Nu putem fi străini față de suferința altuia, pentru că avem aceeași fire și același destin. Om cu om, cu același destin, trebuie deci să trăim în altul, să ne însușim suferința altuia. Durerea lui înseamnă durerea fiecăruia dintre noi. Acesta este punctul cel mai înalt al dragostei de om și de faptură.

Cât de rodnic și mângâietor este să trăiești lipsa altuia, să-i trăiești foamea, durerea, plânsul, să-i trăiești ritmul pasului și al inimii, truda setei de mai bine. În acest fel mila față de tot ce înseamnă suferință de ordin material și spiritual, mila cu dragoste în suferința aproapelui, este un semn de superioritate. Ea are un înțeles de participare efectivă la umanitate, la viața cosmică și la transfigurarea ei. Omul mângâie și înalță pe om, omul mângâie și purifică făptura. Este ceva firesc, este ceva necesar, este ceva rodnic, este un semn al luminii care coboară.

În viața de toate zilele întâlnim oameni care nu au această înclinare, nu trăiesc starea interioară a milei. În grelele încercări, în nenorociri legate de natura noastră, apar oameni care nu pot să participe, nu pot să mângâie; cu o măsură inumană, dintr-un loc ce nu este acela al omeniei, aceștia se cred superiori, disprețuind pe cei miloși.

Viziunea de viață a omului modern a alterat întreaga noastră structură sufletească; a făcut inversiuni și a pietrificat cele mai adânci și esențiale sentimente ale ființei omenești. Mila a fost nesocotită și chiar condamnată uneori de filozofi ascultați. Mila a fost văzută ca o slăbiciune, ca ceva negativ, ca o stare caracteristică naturilor inferioare.

Mila nu înseamnă slăbiciune, nu înseamnă ceva negativ și nici natură inferioară. Dimpotrivă, ea cuprinde o seamă de elemente, între care tăria, creația, lupta pentru câștigarea luminii. Mila reprezintă o valoare morală pozitivă, plină de rod. Mila față de om și de orice altă ființă în suferință, înseamnă superioritate morală, înseamnă spiritualitate. Acei ce se socotesc tari și superiori în lipsa lor față de milă, sunt infirmi morali, ei nu înțeleg și nu trăiesc omenește. Legătura noastră de destin, izvorâtă din natura comună, nu ne dă puțință să ne izolăm în fața suferinței aproapelui și nici s-o ignorăm. Noi trebuie să fim în viața aceasta așa cum e, adică cu lipsa și suferința ostășească

pe care o cuprinde. Nu o părăsim decât descalificându-ne. Prezența în ea a acestora este necesară prea a lupta la transformarea vieții.

Un derivat al acestei rătăcirii este acela al denaturării dragostei și falsei sale orientări. În lumea aceasta dragostea pentru om și ființă trebuie să aibă precădere față de aceea pentru știință, civilizație, forme politice, pentru că toate acestea sunt manifestări schimbătoare ale vieții și firesc, în slujba omului, expresie superioară și permanentă a vieții de aici. Cei ce fac aceste inversiuni devin de cele mai multe ori lipsiți de sentimentul milei, lipsiți de omenie. Omenia este legată esențial de milă. Nici o viață morală și nici o etică nu pot fi întemeiate fără prezența și experiența interioară a milei.

Oamenii întăriți, purtători de bine, trăiesc adânc mila și o folosesc în lupta împotriva răului și fac să rodească suferința. Om și ființă, frate de destin și slujitor al lui Dumnezeu Om și milă, om și omenie. Mila este o lege interioară și o cale către bunătate. Mila – aplecare cu dragoste asupra durerilor altuia – arată că omul are o cerească împărtășire.

OSPITALITATEA

Ospitalitatea este legea omului înnoit prin darurile lui Isus. Îngenușiat sub icoane, în umbrele serii, gazda rodnicelor rânduieli așteaptă să-i cadă drumețul ostenit și sărac, drumețul neștiut și necunoscut, drumețul fără pâine și fără căpătâi. Stergarul ospitalității mângâie fruntea asudată, vinul întăritor umezește buzele arse, vorba unduiată și chipul luminos împlinește singurătatea săracă a drumețului.

Ospitalitatea înseamnă suflet deschis, primitiv și binefăcător, înseamnă lege a omeniei, dincolo de alegere. Omul se pune pe sine și pe casa sa la dispoziția unui necunoscut, a unui om nenorocit, a unui rătăcitor, culegător de singurătate și lipsă. A te primi frații, părinții sau rudele de orice fel nu înseamnă a respecta legea ospitalității. Ospitalitatea se așează pe treptele superioare ale omeniei și este o expresie a lucidității desăvârșite. A fi ospitalier înseamnă a fi gazda tuturor care îți bat la ușă, înseamnă a fi gazda tuturor sărmanilor, a acelor pe care i-a apucat seara fără masă și casă, a celor alungați, urâți, a fi gazda omului frate de destin cu tine, gazda făpturii lui Dumnezeu și a adevărului întrupat.

Ospitalitatea nu poate fi înțeleasă prin rânduielile sociale ale moralei, ci numai prin acelea spirituale, picuri din viața și lumina cerească.

DESPRE PRIETENIE

Prietenia este una din alesele virtuți ale omului. Elementele care o alcătuiesc par să fie în număr de trei, și anume: dragostea, asemănarea de structură interioară, unitate de năzuinți.

Prima este dimensiune ontologică a prieteniei, a doua este dimensiune psihologică și a treia, istorică. Prietenia poate fi câștigată, dar de cele mai multe ori ea se naște fără voia și știința noastră. La temelia prieteniei rămâne însă tot dragostea; în afară de ea nu putem afla o adevărată prietenie. Prietenii sunt de cele mai multe ori legături de interese și câteodată stimă și simpatie. Acestea din urmă izvorăsc din prețuirea cuiva pentru însușirile sale excepționale intelectuale sau estetice.

Dragostea transfigurează totul; ea are darul puterilor ascunse. Abia prin dragoste, legătura dintre doi oameni devine prietenie. De astădată, legătura de prietenie nu mai e periferică, ci esențială, este totală, deschizătoare de noi orizonturi. Prietenul devine frate de cruce, adică una cu tine însuși, acumulare de forță nouă. În acest fel gustă abia omul tovarășia altuia și se bucură de roadele obșteștii viețuirii.

Prin dragoste, prietenia alungă urâtul și teama de destin și de natură și dă omului puteri noi. Iubind omul din fratele tău înseamnă că-l ai pe Dumnezeu aproape, înseamnă că umbli pe căile veșniciei. Prietenia este ordine nouă în lumea renăscută a lui Isus.

DESPRE BUNĂTATE

A fi bun este în firea omenească; bunătatea nu este dincolo de noi, ci în noi, ca ființă spirituală; este odată cu omul – făptură a lui Dumnezeu. Omul o poate pierde sau câștiga, adică se poate înrăi sau deveni mereu mai bun; omul o poate pierde sau câștiga după căile pe care umblă.

Bunătatea nu poate veni din nimic sau din întunericul făpturii

noastre căzute. Bunătatea este expresia ființei renăscute, a prezenței duhului viu în noi, semn al originii noastre nepământene. Întrucât omul este al lui Dumnezeu, întru atât are în vine bunătatea. Dumnezeu viu în sufletul nostru îndreptățește și face posibilă bunătatea. Omul cunoaște această stare interioară numai mergând pe căile adevărului. Prin bunătate omul este mai om și culege urma pașilor lui Isus. Bunătatea nu poate fi aparentă, adică nu poate fi în anumite gesturi ale noastre. Bunătatea nu poate fi o stare a omului-politic, a omului-social, ci a omului-duh. Viața noastră obștească are multă ornamentație, trăim prea mult prin „gesturi” și mai puțin prin atitudini interioare. Dacă mâna noastră nu este legată de inimă, atunci orice sens, orice conținut dispare. Așa e și cu bunătatea, în locul ei se așează ipocrizia. Cineva poate respecta legea și faptul după cerințele ei, aceasta însă nu dovedește că este bun.

Bunătatea este rodul duhului, izvoarele ei sunt în adâncimile ființei noastre spirituale. De aici pornește sensul ei, de aici își capătă tăria ca stare interioară omenească. Omul bun este acela care se situează în centrul vieții și al lucrurilor, acela care cunoaște adevărul așa cum este, adică cunoaște pe Dumnezeu. Așezat și îndrumat firească, omul simte în el izvoare de bogăție și frumusețe nețarmurită. Orizontul său de viață are linia depărtărilor în cercul de lumină și de rod al cerului.

Cum se înfățișează bunătatea? Cum o simțim acei dintre noi care trăim sau o simțim în semenul nostru? Bunătatea este o stare morală complexă, alcătuită din împletirea a mai multor sentimente. În felul ei de a se arăta, bunătatea apare, în primul rând, ca o bogăție, ca o plinătate. Omul bun nu este în lipsă, așa cum este cel pizmaș. Omul bun este întreg, este plin. Bunătatea vine ca un val care inundă ființa noastră, ca un prisos de omenie. Ce face ca omul prin ea să aibă un cuprins atât de mare?

La temelia bunătății stă dragostea, ea are un izvor în dragoste. Centru de radieră, sâmburele de creștere, este dragostea. Nu poate fi cineva bun fără dragoste, pentru că ea este izvorul tuturor creațiilor și puterea întregii existențe. Plinătatea pe care o găsim în bunătate vine, în primul rând, din dragoste. Dragostea ne dă putință să trăim dincolo de noi, să trăim în altul sau altceva, să cuprindem totul. Dragostea ne dă putință să pătrundem în adâncimi și taine care altcum ne-ar rămâne

pe veci închise. Răul este alungat și topit prin forța sa pozitivă. Bunătatea vine cu dragostea și trăirea în duh. Cu toate acestea, bunătatea nu se confundă cu dragostea. Bunătatea îmbracă într-un mănunchi: dragostea, blândețea, mila și mângâierea; toate sunt topite aici și alcătuiesc o stare morală unitară.

În bunătate găsim blândețea. Omul bun este blând, adică are sufletul catifelat. Cine se apropie de un om blând simte o plăcută senzație de căldură de mângâiere, simte o putere binefăcătoare. Blândețea este o completare firească a dragostei și rod al acesteia. Mai puțin activă decât dragostea, blândețea în calmul ei nu e lipsită de puterea creatoare, ci dimpotrivă. Într-o lume de potrivnicie, blândețea vine ca un întăritor, ca o înseninare, lacrimă luminată. Bunătatea izvorând din dragoste și trecând prin blândețe, se împlinește în milă și mângâiere. Mila înseamnă suferință la suferință, la suferința altuia. Mângâierea este acea stare lăuntrică legată de setea de mai bine în înțelesul luptei pentru alungarea răului și a durerii, luptă fără frângere și fără asprime.

Mângâierea este o stare creatoare de bine, peste întunericul care inundă. Mângâierea este un leac al cărui izvor stă în sufletul nostru și prin care se săvârșește un act de binefacere. Mângâierea este prezentă în bunătate și o alcătuiește parțial. Omul bun simte permanent nevoia de a înlătura durerea care seacă sufletul și mădularele omului, de a-i cruța ființa de poveri, de a-l face să cunoască bucuria luminii. Omul bun cunoaște și trăiește în stare de permanentă sete de îmbogățire și înfrumusețare a mediului în care a fost sortit să-și poarte pașii vieții sale.

Viața este, așa cum o cunoaștem cu toții, plină de întorsături, de contradicții, de apăsări și asperități. Viața ne face să sângerăm pentru că este colțuroasă și cu drumuri întoarse. Acela care trăiește bunătatea, care simte vibrația și căldura ei, are darul de a îndruma și a împăca contradicțiile, are darul de a rotunji și ușura durerile. Omul bun nu numai că nu le aduce în viață, dar ființa lui este făcută să le înlătore. Omul bun modelează viața după frumusețile pe care le-a pus mâna lui Dumnezeu în inima ființei sale. Prin dragostea sa, prin blândețea sa, mila și mângâierea cu care este împodobit, acest om atât de rar printre noi, face să crească în preajma sa numai bucurie și îndemn. Cel ce simte frumusețea și binefacerile bunătății trebuie să o aibă în oarecare măsură, și în momentele sale de reculegere nu poate să nu o dorească crescută.

CARTEA CĂPITANILOR

Bunătatea, în sinteza ei ca stare morală, este plinătate, este depășire. Aceasta se referă la omenia pe care o cuprinde și o exprimă. Bunătatea este o floare, este o esență a vieții morale și semn că suntem rupți dintr-o lume nepământească. Bogăția aceasta de viață interioară se răsfrânge firesc, ca un rod copt, în afară. De aceea bunătatea este un centru luminos de raze. Omul bun răspândește în preajma sa o atmosferă de bucurie și de îndemn, o atmosferă de pace. Omul, așa cum l-a lăsat Dumnezeu, închide în el frumuseți nebănuite. Numai să le știe lucra până ce urâtul nu-l îneacă.

III ÎNNOITORII COPILUL

Odată, într-un sat de munte, la vremea când urzește întunericul, stăteam de vorbă cu un copil cu ochii de mirare. Pe deasupra capetelor noastre o pasăre a bătut din aripi de câteva ori și s-a pierdut în pădure. După un moment de liniște a urmat întrebarea senină a copilului: de ce zboară pasărea? Altădată, privind argintul viu al unei ape ce curgea boltită peste pietrele rotunde ale văii, ca prins de o minune, a întrebat: de ce curge apa?

Ce minune sta în această faptură mică? Cum de l-a chemat măsura lui către gândurile neliniștitoare? Ce tainică legătură îl poartă pe culmile vieții? Copilul este mai aproape decât noi de firea lucrurilor, mai aproape de Dumnezeu. Zilele omului vârstnic se scurg într-o formă banală. Felurile chipuri ale lumii acesteia și sensul adânc al lucrurilor îi scapă. Omul trăiește totul în fugă. El nu prinde frumusețea și nici lumina adevărului; cele mai alese rosturi și semne îi scapă. Îi scapă nu pentru că el ar fi în păcat, ar fi sortit de la început să nu vadă, ci pentru că felul în care își trăiește viața aici îi închide porțile înțeleșului. Cu fiecare zi ce trece, omul se îndepărtează de plaiurile bucuriei și ale înțelepciunii. Trufia și dragostea pentru cele trecătoare îl fac să coboare cele mai de jos trepte ale condiției umane. Trăind, lumea înconjurătoare își pierde taina, sau mai precis, odată cu anii omul își pierde un simț foarte delicat, dar pătrunzător, care îl pune în stăpânirea substan-

țelor ultime ale existenței. Omul în vârstă pierde de cele mai multe ori simțul adâncimilor, sâmburele dumnezeiesc moare în el.

Dimpotrivă, copilul, ființa nouă și neprihănită, necumpărată de ispitele aparențelor înșelătoare, culege pretutindeni urmele minunilor. Când un copil deschide pentru prima dată ochii, întreg universul cu tainele lui joacă în apele minunate ale ochilor săi.

De aceea Isus iubea atât de mult copiii, de aceea i-a arătat ca pe un simbol al creștinismului, lumea nouă care pune preț pe nevinovăția și naivitatea îngerească, pe frăgezime și sete de înțeles. De nu faceți la fel cu pruncii, nici că veți intra în împărăția cerurilor.

Copilul este o faptură biblică originară. Copilul este o faptură a vieții neîntinate, este o floare deschisă luminii, este un îndemn la simplitate și frumusețe. În el vorbește frântura de cer dată omului odată cu începutul. Copilul este un mare dar al vieții noastre aici; aduce cu el inocența, dragălășenia și bunătatea. Copilul îndulcește viața noastră atât de amară. Făptura sa unică, cu aripi la suflet, ne dă multe învățăminte. Un scriitor a spus: zâmbetul copilului este pentru mamă ca o rugăciune pentru Dumnezeu. În preajma copilului stăruie mereu o atmosferă de lumină și frumusețe. Când întrebările bat la porțile gândului tău împovărat și cer dezlegare, când umbrele amintirilor alunecă pe pereții sufletului și cer o rază de soare, atunci stai de vorbă cu copiii.

Aplecat asupra adâncurilor umbli ca străbătut de fiorii unei zări virgine. Prietenii te văd nebun și lumea te arată cu degetul. În rătăcirea ta prin pajiștile unei lumi de dumnezeiesc tumult, în setea ta de înțeles și vrajă, te întâlnești doar cu copiii. Cuvântul tău sună sec pentru cei vârstnici, dar întoarce, ca pe o frunză spre soare, sufletele copiilor cu ochi de mirare.

FEMEIA

Bărbatul este recunoscut unanim ca fiind superior femeii. Această recunoaștere a lăsat peste ochii noștri o perdea care ne oprește să vedem ceea ce este esențial femeii, însușirile sale de căpetenie.

Cine nu a văzut o femeie aplecându-se ca o mângâiere peste oamenii nimănui? Cine nu a văzut-o mângâind un cap de copil sau să-

turând un sărac? Femeia este mult mai înțelegătoare decât bărbatul față de tot ceea ce înseamnă viața; ea iubește florile, iubește păsările și animalele, iubește oamenii. Femeia are simțul situațiilor morale mult mai fin, trăiește mult mai adânc decât bărbatul încercările interioare ale ființei apropiate. Ea se transpune în întregime în locul altuia, mergând până la depersonalizare. Cugetul ei și făptura ei surprind mai repede și simt mai adânc durerile și bucuriile celor apropiați.

Bărbatul este mai închis, mai rece, mai calculat și mai închis decât femeia. Bărbatul e mai trufaș, mai aspru și mai egoist. Cu aceste însușiri înțelegem cât de ușor poate deveni tiran.

Marea putere de depășire, puterea de trăire în altul și capacitatea ei de recepție fac din femeie cel mai bun confident în ceasurile grele. O femeie inteligentă și blândă vine ca o lumină tămăduitoare peste rănilor unui suflet încercat. Femeia este o făptură mai fragedă, mai delicată și mai simțitoare decât bărbatul. Aici stă superioritatea ei. E drept că bărbatul a întrecut-o în artă, în știință și mai ales în politică, dar nu trebuie să uităm că ea l-a egalat dacă nu l-a și întrecut în cea mai grea și mai de sus valoare umană: sfințenia.

Pentru a fi înțeleasă femeia trebuie văzută în expresiunile caracteristice ale naturii sale. Femeia sportivă, intelectuală sau avocată sunt tot atâtea chipuri întoarse ale firii. Armonia cosmică le refuză.

Supusă unui destin al pasiunii, ea este legată de tot ceea ce îmbogățește zilele; de la cele mai însemnate până la cele mai gratuite lucruri, toate o interesează, o cheamă, o farmecă. Dorința puternică și continuu improspătată de a-și îmbogăți viața și, totodată, nevoia de dăruire dezinteresată fac din femeie o ființă în permanentă vibrație și îndemn.

Femeia însuflețește totul, învăluie lucrurile cu cântec și caută fără încetare firele ascunse ale țesăturii vieții. Secretul ei stă aici, în legătura permanentă cu izvoarele vieții. Ființă încă netulburată de erorile intelectualismului, ea are mai adânc simțul just al fiecărei situații sau lucru, are mai sigură intuiția lucrurilor neschimbătoare. Cum altfel s-ar explica plânsul luminat de razele bucuriei ce-i străbat adesea chipul?

Orice ar face, femeia nu se joacă. Ea se mișcă direct și viu, suferă și se bucură din plin. Femeia cunoaște adevăratele flori nemuritoare ale vieții. Buzele ei deosebesc aromele de uscăciuni. De aceea pasul îi este sigur atunci când este vorba să pornească pe drumul rodnicilor sale.

Femeia adevărată nu trebuie căutată în laborator și nici în salon, ci în cămin și în pajiști. Iubită, soție, mamă sau soră, femeia apare în viața noastră ca un îndemn la dragoste și milă. Dincolo de rătăcirile cetății moderne o găsim frumoasă, mângâietoare, sensibilă tuturor semnelor curate și înălțătoare.

POETUL

Unii oameni cred că este adevărat numai ceea ce ating simțurile lor. Dincolo e „poezie“. Se feresc să cadă în apele nemărginite ale cerului pentru a nu fi nevoiți să suporte decepții. Sunt oameni pe care niciodată nu îi atrage necuprinsul lumii și tainele vieții, nu-i încântă o armonie interioară sau o idee pură. Aceștia se socotesc oameni „realiști“.

Sunt oameni „poeti“ și oameni „realiști“. Cei din a doua categorie îi disprețuiesc pe cei dintâi. Credem că disprețul vine din incapacitate.

A fi dăruit cu o structură poetică nu este o infirmitate, cum se crede, ci, dimpotrivă, este o însușire aleasă. Omul poet este un idealist, un creator de valori noi pe care, în realitate, nu le-a aflat încă.

Pentru ca noi să putem progresa, să putem merge în mai bine, trebuie să anticipăm acest viitor într-o viziune superioară de viață. Numai trăind această viziune intens, o putem traduce în faptă, în realitate; dacă nu este, poate să fie. În acest fel, poetul este adevăratul creator și deschizător de drumuri. Cugetul său străbate distanțe în necunoscut, luminează căile și face posibilă fapta. Cei ce disprețuiesc evadarea din ceea ce este de fapt, nu cunosc frumusețea și nici putința unui viitor mai bun pentru că nu cunosc creația. Ei suferă de o „miopie“ pronunțată, pe care o numesc „realism“. Această poziție înseamnă stagnare și moarte. Neamul omenesc datorează totul acestor poezi care i-au îmbogățit viața și i-au făcut-o mai luminată. În arte, în științe, în teologie, în politică, poezii s-au exprimat și au dus omenirea de mână în zări tot mai limpezi.

Realistii spun în fața unei murdării: așa e viața! poezii răspund: nu este așa, pentru că poate fi altfel! Primii trăiesc într-o zodie animală, iar ceilalți trăiesc înaripat și vor o lume descătușată cât mai mult de poverile păcatului originar.

Numai un suflet meschin, un suflet miop poate să fie veșnic mulțumit de această realitate care ne înconjoară zilnic. Un suflet mare, un suflet de largi orizonturi este continuu nemulțumit de lumea aceasta a „realului“ banal și caută, cu prețul unei dureri covârșitoare, să smulgă urâtul realului care nu e mai puțin real dacă este preschimbat și ridicat cu o treaptă mai sus.

De aceea poeții sunt atât de „neserioși“ și „nebuni“, pentru că sunt creatori și înnoitori. Poeții sunt oameni orientați mereu spre viitor. Setea lor de mai bine și mai frumos îi face să trăiască viu toate anticipațiile și chipurile lor, pe care le doresc aievea. Ei sunt oamenii minunilor pentru că au credință în minune. Realul omului lipsit de daruri înnoitoare, este un real sec, măcinat și murdar. Realul poezilor este un viitor mai bun, arzător de frumos și plin. Poeții scormonesc adâncul și scot numai piatra prețioasă; sfredelesc viitorul și-l fac prezent, bogat, pur, înviorat de florile frumuseții ultime, înviorat de chipul și lumina lui Dumnezeu, pe care și-l știu aproape. Ei sunt aceia care, alături de profeți, deschid drumuri noi și fac din viața noastră o mândrie de eroism al suferinței și un fermecător câmp al rodului muncit cu geniu și sudoare.

Copiii, femeile și poeții sunt o familie de spirit. Biruința lor luminează pământul acesta înnegrit de atâta ură și decădere.

SFÂNTUL

Omul având o îndoită natură nu merge întotdeauna pe calea care urcă. Dimpotrivă, calea care coboară fiind mult mai ușoară, este mai la îndemâna sa și deci mai bătută. De aici a venit credința că așa e firesc, că așa trebuie să fie. Natura omului a fost pecetluită cu semnele păcatului. Din această rătăcire, din această neputință și uitare omul poate fi scos prin exemplul sfințeniei. Mult mai prețuit și urmat în trecut, mult mai nesocotit și îndepărtat astăzi, sfântul este cel mai mare înnoitor de suflete și vremuri. Sfântul trăiește conștiința la o viață nouă, la o altă viață decât aceea a deprinderilor noastre zilnice; sfântul deschide o cale de ascensiune, nebănuit și totuși atât de umană, fapturii acestea uitată în propria sa rătăcire, ademenită de chemările ascunse ale unui pământ încă nebiruit.

Sfințenia este o mustrare permanentă adusă înclinărilor decadente ale omului. Sfințenia fixează un punct luminos, cel mai înalt pe cerul spiritualității noastre, prin care prețul vieții de aici se mărește. Aproximarea de el ne face să încercăm cele mai bogate experiențe și mai pure frumuseți.

Sfântul este omul pentru care sens înseamnă trăire conștientă și voluntară a unei realități permanente și desăvârșite; sfântul este omul dăruit lui Dumnezeu. De aceea treapta cea mai de sus a omeniei este sfințenia, e locul din care omul nu-și poate dori mai mult. În felul acesta sfântul pare că urăște și neagă tot ce aparține lumii acesteia. E numai o aparență înșelătoare. Sfințenia nu înlătură lumea aceasta, întrucât ea este ceva făcut, ci numai urâtul din ea, elementul negativ adus prin păcat.

Sfântul iubește lumea aceasta întrucât este creație divină și participă la divinitate. Sfințenia desprinde omul de lumea aceasta, dar numai în ce are ea trecător, supus morții.

Sfântul trăiește aici permanențele, el luptă și biruie lutul din om, îl biruie în gândul și în fapta sa, înălțându-se până la sferele pure ale unei lumi supra-pământene. Sfântul se definește prin cuprinsul său de viață, prin participarea la divinitate. Pentru a ajunge aici este nevoie de o inițiere și de o practică proprie. Sfințenia cere în adevăr aplecarea lui Dumnezeu asupra creaturii sale, în ființa căreia produce schimbări, dar, totodată, cere din partea omului o efortare continuă către această împlinire spirituală.

Sfințenia înseamnă eroism, înseamnă știință experimentată și disciplină a tuturor virtuților. Sfințenia nu se cucerește printr-o trăire nefirească, nedefinită, lipsită de disciplină, ci, dimpotrivă, ea presupune o mare disciplină, atât de mare încât am putea-o numi cea mai riguroasă. Ascensiunea prin asceză, rugăciune și rupere de tot ceea ce îți aparține ca făptură pământeană, ascensiune prin participare la realitatea divină nu se poate îndeplini decât prin cea mai aspră și mai strânsă disciplină spirituală.

Sfințenia este semnul originarelor puteri și frumuseți în om. Acolo unde apare sfântul apare și omul nou, omul adevărat. Nu putem crede că lumea aceasta poate deveni o lume de sfinți, dar credem că sfântul este unul din înnoitorii ei, cel mai mare și esențial; credem că prezența unui astfel de exemplar uman între noi este o binefacere dumnezeiască.

SENSUL VIEȚII NOASTRE

Adesea ne întrebăm dacă are vreun sens viața și dacă merită să fie trăită. Desigur, sunt atâtea lucruri neplăcute legate de existența noastră aici. Le întâlnim zilnic, ca pe obstacole și încercări de neînălțat. Răul este pretutindeni prezent.

Totuși avem motive să ne și bucurăm. Viața ne dăruie o seamă de frumuseți pe care dacă le știm culege, ne încântăm ființa, învingem urâtul și poverile.

– Iată, zorile se arată, cântecul luminii și al păsărilor începe, apele aleargă scânteind, mustește viața în tot locul. Omul bun muncește și se roagă. Cine a văzut un răsărit de soare în Piatra Craiului vrea să trăiască, descoperă sensul vieții. Doamne, și când se lasă noaptea, noaptea de basm a lui August! cântă tainele prin frunziș și plânge luna o dragoste ne-mpărtășită...

– Câtă frumusețe e în lumea aceasta! Păcat că omul de azi nu mai are timp să o vadă. Cum să nu merite viața s-o trăiești, cum să n-aibă sens dacă există florile? Iată rodul câmpului și al pomilor, iată copiii! Câte făpturi atâtea minuni, atâtea îndemnuri. Cine n-a iubit o floare, o fată, un copil, un răsărit de soare sau un amurg, cine n-a înțeles cântecul trist al apelor nestatornice și n-a cunoscut bucuria propriilor sale depășiri, nu găsește sens vieții – nu merită s-o trăiască!

Este în puterea noastră de a descoperi viața și sensul ei. Este în puterea noastră de a alege. Este în puterea noastră de a împodobi sufletul și de a ne bucura. De ce atunci să dezertăm? Să luptăm și să fim sinceri. Vălul urât dispare și bucuriile mari nasc. Viața merită trăită pentru că are bucurii, are lumină. Cu o condiție însă: să nu o trăim periferic, să o trăim în adâncime, în esență.

Viața nu este ceva abstract, produs al minții noastre. Ea este ceva concret, este o realitate.

Viața există în cosmos. Viața este tendință, este creație, este armonie. Viața este schimbătoare și totuși permanentă. Rațiunea nu poate să o cuprindă; nu poate pentru că ea este în viață. Rațiunea fragmentează, distruge viața. Viața cuprinde rațiunea. Sfera vieții este mai mare decât a rațiunii. Când spunem viață, afirmăm toate elementele și însușirile existenței, adică: realitatea, echilibrul, armonia, rațiunea, li-

bertatea și creația. Ființa noastră trebuie să se aplece asupra vieții; așa se împlinește.

Pentru a trăi și cuprinde înțelesul a tot ce este trebuie să avem simțul și sensul vieții. Aici stă o taină a lumii: ce este viu străjuie existența fiindcă și ceea ce credem că e mort, de cele mai multe ori este tot viu. Viața este taina nepătrunsă, de aceea ea nu se analizează, nu se exprimă în vorbe, ci se trăiește pur și simplu. Acela care trăiește cu adevărat știe ce este viața. Să învățăm a cunoaște. Cunoașterea înseamnă cuprinderea întregului deodată. Înseamnă experiența nemijlocită. A cunoaște înseamnă a fi în viață în înțeles metafizic, nu biologic.

Viața este continuitate, val infinit. De aceea, numai acela o poate cunoaște, care o simte integral. Adevăratul om este o ființă cosmică; experiența lui trebuie să aibă această dimensiune. Tendința omului este de a se regăsi, adică de a se situa just și a se întregi. Aceasta înseamnă năzuire spre desăvârșire.

Viața omului are un sens propriu. Viața este prisos, este întrecere de sine. Viața este forțată peste ceea ce este dat, peste actual; omul amplifică prezentul pentru un alt prezent viitor. Viața nu poate fi înțeleasă fără schimbare. Numai ce e mort nu se schimbă în lumea noastră. E aici un conținut trist al condiției umane, dar nu mai puțin mângâietor. Fenomenul vieții este orientat în înțelesul că nu este o forță oarbă, fără lumină, fără cale.

Schimbările ei au un anume sens, un anume curs care merge către perfecțiune. Aici stă bucuria vieții, în această tendință de a se întrece pe sine însuși înspre creste tot mai înalte, tot mai însozite.

Viața noastră cuprinde urâtul, imperfectul, dar sensul ei este de a ucide aceste stări, nu de a le cultiva. De a le depăși către stări și forme superioare, până ce ajunge în împărăția frumuseții. Prezența urâtului și a infirmului în viața noastră este durere și plâns. Prezența aceasta nu este fatală vieții în sensul că nu o învinge, nu o reduce la moarte, ci, dimpotrivă, o îndeamnă mereu către cucerirea adevărului, a frumuseții pure.

Sensul vieții este dinamic nu în înțeles de mișcare, ci în înțeles de mișcare creatoare, adică pas inventiv pornit din sâmbure, dar nu fiind asemenea lui. Viața își creează forme cu totul noi. Acesta este sensul vieții: nu zburcium zadarnic, ci putere creatoare către expresii superioare.

CARTEA CĂPITANILOR

Viața omului înseamnă creștere, rodnicie. Omul când nu e pervertit, este un izvor nesecat de lumină, de îndemn spre bine și frumusețe. Omul este o expresie ultimă a vieții prin care existența însăși progresează.

Viața omului este o luptă pentru prinderea și fixarea elementelor neschimbătoare; este o încercare continuă de a face să domine eternitatea din el. Viața noastră este o creștere continuă, o depășire. Prezența suferinței nu înseamnă altceva decât această continuă creație pe care o cuprinde și care transfigurează totul.

Sensul vieții este de a cultiva conținutul pozitiv a tot ce există în noi și dincolo de noi.

Omul este o existență care își poartă frumusețile cu luptă. De aceea viața sa este atât de frumoasă și atât de dramatică.

STIL LEGIONAR

*Uite-i!...
arși de soare, aspri, îndrăzneți,
crainici iuși ai unei noi vieți...*
Aron Cotruș

STIL LEGIONAR

Odată cu apariția Legiunii în orizontul istoriei noastre naționale a luat naștere și un nou stil de viață. Este un stil propriu neamului românesc.

Pornită din viață, din nevoi românești și umane totodată, Mișcarea Legionară păstrează în inima ei tot ceea ce îi este necesar: să poată crește și învinge. Principiile acestei Mișcări, legile ei, nu sunt închipiri lipsite de înțeles, ci rodul unor experiențe îndelung verificate. Elementele care o alcătuiesc sunt vii și adevărate, în neconținută legătură cu izvoarele de viață ale neamului.

Gândul legionar, în curățenia și puterea lui de pătrundere, a știut distinge necesarul de întâmplător, adevărul de minciună, eternul de efemer. Gândul legionar a știut distinge lumina de întuneric și viața de moarte. În acest fel, Mișcarea Legionară, distingând elementele și respectând legile, clădește o lume românească nouă, după nevoile vremii și firea neamului acesta.

Pornită firesc și crescută organic, viața legionară, ca orice început de viață nouă, are un stil simplu. Într-adevăr, una din însușirile de căpetenie ale acestei vieți este simplitatea. Este aici o consecință firească a întemeierii sale. Întotdeauna când o nouă epocă istorică începe, manifestările ei, stilul de viață care caracterizează acea epocă, este un stil simplu, în opoziție cu acela al lumii de înainte, acela al epocilor decadente.

Mișcarea Legionară este o mișcare de început de veac, de aceea stilul de viață legionar înlătură tot ceea ce este inutil, exterior, ornamental, înlătură tot ceea ce a creat strâmb și împovărat o mentalitate

și o simțire îmbătrânită, stilul legionar înlătură tot ceea ce astăzi, ca și în alte epoci asemănătoare, sub pretenție de civilizație și rafinament, desfigurează chipul omului și îl îndepărtează de natura sa proprie.

Dar ce înseamnă simplitate legionară? Înseamnă trăirea adevărată: omul în legile omeniei sale. Simplitatea legionară înseamnă linie dreaptă, înseamnă adâncime, înseamnă asceză. Ea decurge dintr-o adevărată trăire în spirit.

Alături de această însușire a vieții legionare stă tăria, masivitatea. Noul stil de viață românească este, ca un templu Doric: simplu și masiv. Tăria legionară este un atribut al felului organic, adânc și de înțeleaptă așezare a omului în lume. Nimic nu poate zdruncina ceea ce a crescut din viață ca un rod al pământului și ca o împlinire a legilor cele mari. Legionarul este ca o statuie ce-și profilează chipul crescut ca-ntr-un masiv de piatră. El nu are un chip fragil, elegant și lipsit de legături cu mediul natural care l-a creat. El crește și se arată ca un chip stilizat din elementele tari, grandioase ale naturii locale.

O a treia caracteristă a stilului legionar este armonia. Viața legionară este clădită într-un desăvârșit echilibru de forțe și de elemente. Cugetul și fapta legionară se manifestă ca întreguri armonice. Atât structura internă a elementelor ce o compun, cât și dinamismul său creator nu depășesc cu nimic limita necesară. Nimic nu e mai mult sau mai puțin decât trebuie.

O mișcare care după cum am spus, este organică, este simplă și tare prin întreaga ei așezare pământeană și metafizică, nu poate aduce în stilul ei de viață decât o mare și frumoasă armonie. Toate aceste elemente: simplitatea, tăria și armonia se leagă unele de altele într-un întreg care nu este altceva decât stilul legionar. Este stilul lumii noi românești, este stilul omului în ce are el mai propriu, adică în legea care îi dă ființa, stilul omului care este în continuă legătură cu tainele vieții; pătruns de sensul ei adânc, armonios, echilibrat, întreg, se naște, se ridică și moare, împlinindu-și îndatoririle până la capăt, așa cum l-a pecetluit destinul lui de om.

Pe această cale înțelegem că legionarul are un frate bun în țăranul român, în țăranul nealterat al satelor de munte: aceeași substanță, aceeași atitudine, aceeași lege. Și tot astfel că legionarul are un dușman de moarte în lumea falsificată și decadentă a orașelor: două

esențe, două principii ce nu pot trăi laolaltă.

Stilul legionar este stilul românesc de a fi, este stilul de viață al acest neam care are un pământ al său, un cer și un Dumnezeu al său, care are un destin propriu în istoria neamurilor. El va învinge ca ceva firesc, în lupta ce se dă astăzi între cele două lumi.

CÂNTECUL

Cântecul este expresia celor mai adânci și mai tainice simțăminte ale sufletului omenesc. Ceea ce gândul abstract și cuvântul nu pot cuprinde, cântecul povestește desăvârșit. Marile bucurii ca și marile dureri ale omului sunt exprimate mai ușor și mai deplin prin cântec. Tot ceea ce depășește „normalul“, ce trece limita obișnuinței, are mai multă putere de împărtășire prin cântec.

Două mari simțăminte izvorâte din două legături de destin, sunt substratul cântecului și care prin cântec se întăresc: sentimentul metafizic și sentimentul social. Legătura cu lumea de dincolo, cu Dumnezeu și legătura cu semenii, cu neamul din care faci parte.

Prin cântec omul se integrează ritmului cosmic, se pătrunde de tainele lumii și se împărtășește din necunoscut. Umbrele ideilor pure sunt înlăturate și sufletul se topește în lumina celui care ne îndreptățește ființa și fapta noastră. Marile întrebări și neliniști metafizice ne poartă pe calea cântecului, dragostea marilor culmi de înțeles și taine se exprimă prin cântec. Prin cântec, omul merge până în sămburele adevărului, prin cântec omul atinge esențialul. Cine poate cânta și cântă dintr-o nevoie lăuntrică, acela dovedește o preocupare și o sete de darul divin. Acela ce cântă își îndreaptă pașii către zori ce nu înșeală. Ogoarele cerului devin bogate, ca și sufletul așezat în ritmul cântecelor noastre.

A cânta mai înseamnă însă și trăire laolaltă. El este expresia lirică a singurătății, dar poate fi și expresia epică a integrării omului într-o colectivitate. Cântând omul simte în comun, se apleacă asupra sufletului altuia, se topește într-o unitate de simțire. Prin cântec omul își iubește mai mult aproapele, se simte mai legat de el. Se simte făcut din aceeași plămădă cu semenul său. Prin cântec se dezvoltă simpatia,

dragostea pentru altul, în care te regăsești. Cântecul are o mare putere de unificare a sufletelor. În vreme ce ideile, obișnuit, despart spiritele, cântecul le unește și le pune în același sens și ritm. Comunitatea de viață se hrănește din plin prin cântec. Este atâta armonie și atâta frumusețe într-o mulțime care cântă, încât nu mai poate fi vorba de diversitate, ci de o unitate organică și de o forță atotcuprinzătoare.

În al treilea rând, cântecul face să nască în om o tendință către ideal, către o altă lume mai bună și mai frumoasă decât aceea în care se mișcă el zilnic. Este aici o năzuință în care toate forțele sufletului se concentrează pentru ceva care îl simte și pe care îl dorește împlinit aievea. Prin cântec sufletul simte nevoia unei depășiri față de sine și față de lumea obiectivă.

În cântec este întotdeauna, pe lângă un proces de descărcare a unui simțământ puternic, fie durere sau bucurie, și o nevoie de creație. Cel ce cântă trăiește adânc această nevoie. Dacă gândul prea încărcat se schimbă în cântec pentru a mai putea căpăta expresie, cântecul se transformă adesea în faptă, în creație. El răscolește atât de adânc apele tainice ale sufletului, le îndeamnă pe aceeași cale, încât fapte noi se prind și se cer realizate din puterea și substanța acestui suflet.

Pentru aceste toate însușiri, cântecul are o mare însemnătate în viața legionară. Prin firescul său, prin tăria și prin armonia sa interioară, stilul legionar este legat direct de cântec. Viața legionară are în cântec unul din chipurile sale proprii.

Nu oricine poate cânta. După cum am văzut, se cere o mare altitudine și puritate spirituală, o trăire în comun, se cere o mare forță către un ideal, către o lume nouă. Nu oricine poate cânta căci, pentru aceasta, spune Căpitanul, „îți trebuie o anumită stare sufletească. O armonie în sufletul tău. Cel ce merge să fure pe cineva, acela nu poate cânta. Nici cel ce merge să facă o nedreptate. Nici cel al cărui suflet e ros de patimi și vrăjmășie față de camaradul său. Și nici acela al cărui suflet e sterp de credință.“

Cântecul legionar este semnul dimensiunilor sufletești ale legionarului. Tot cuprinsul său este străbătut rodnic de puterea lui. Cântecul legionar este rugăciune, este dragoste, este îndemn la luptă.

Când, frământat sau senin, gândul legionar își aruncă arcul dincolo, în lumea celor nevăzute, când necunoscutul și tainele îl străbat,

atunci cântecul legionar e rugăciune. Când, pătruns de durere pentru suferința semenului său și de setea de dreptate, sufletul său se apleacă asupra fratelui său de neam și spirit, atunci cântecul legionar e dragoste. Când sufletul legionar este posedat de năzuinți către viitor, este zdruncinat de dorul faptei mărețe, de creație și de setea unei lumi noi, atunci cântecul legionar este imn de luptă și biruință.

Ca și neamul românesc întreg, în lungul istoriei sale de dureri și izbânzi luminoase, legionarul, el care întrupează viitorul acestui neam în ce are mai adevărat, mai adânc și mai frumos, cântă cu toată puterea sufletului său, în tonul simțămintelor care îi încarcă pieptul. Neamul românesc a cântat și a învins până acum. Cântecul este ca rupt din trupul său. Neamul românesc își păstrează în adâncimi geniul său și în momentul legionar se dezvoltă cu o nouă putere, nebănuită. Cântecul însoțește această creștere nouă, această renaștere a ținuturilor românești. Atât cât se poate cânta, Românul suferă, iubește, crede și năzuiește; toată gama stărilor unui suflet brăzdat de încercările vieții, dar și puternic ca o stâncă, se aude în plaiurile noastre. Cel ce o înțelege, cel ce o poartă în el, acela va stăpâni mâine.

Din străfunduri de vremi și din tot cuprinsul roditor al moșiei românești se aude cântecul legionar, care este, totodată, cântecul omeniei noastre și al biruinței naționale.

ISTORIA

Viața legionară are un sens colectiv. Omul legionar alcătuiește această colectivitate, dar, totodată, de la ea își ține existența; este o parte dintr-un întreg.

Această relație de la parte la întreg, legionarul o trăiește pe două dimensiuni, și anume: una spațială, adică gruparea socială din care face el parte la un moment dat și alta temporală, adică comunitatea istorică în lanțul căreia prezentul nu e decât o verigă, ceea ce de fapt alcătuiește neamul.

Conștiința de corp este esențialul în viața aceasta nouă pe care o trăiește românul astăzi. Ceea ce însă dă o însușire deosebită, am putea spune unică la noi astăzi, este conștiința istorică legionară. Această

dimensiune a sufletului omenesc nu poate fi găsită la periferia existenței noastre, ci în sâmburele cel mai tare al acestei existențe. Perspectiva istorică este o linie a orizontului acestei mișcări cu adevărat revoluționare. Acela care nu are această conștiință, această perspectivă, nu poate fi legionar adevărat. Istoria este un izvor de hrană și o școală totodată. Forța ei educativă este neîntrecută. Însăși știința care se ocupă cu viața neamurilor în decursul vremurilor, este cea mai instructivă și cea mai umană dintre științe.

Dar ce înseamnă această dimensiune istorică a sufletului legionar? Desigur, în primul rând, legătura lui cu trecutul, cu strămoșii, cu sufletul morților care au străjuit cândva la căpătâiul neamului. Înseamnă deci tradiție, adică ceea ce ne-a lăsat viu acest trecut din fapta și din cugetul său. Fără îndoială, legionarul trăiește adânc trecutul neamului, se hrănește din tradiție, dar acesta să fie înțelesul poziției sale istorice? Și acesta, dar nu numai acesta. Istoria în viața legionară nu înseamnă numai trecut, ci și viitor. Istoria, în viața legionară, înseamnă o linie care nu se oprește la cei de azi, ci merge înainte, într-un viitor nerealizat în faptă, dar trăit în suflet. Istoria în viața legionară înseamnă trăirea întregă a destinului neamului. De aceea, a fi legionar înseamnă să te așezi pe această mare linie și să te identifici cu existența însăși a neamului.

Legionarul trăiește în trecut, ține la bunele tradiții, dar nu se oprește la ele, ci întărit cu ceva care le străbate, crește mai departe și năzuiește către o faptă nouă, care va fi tot a neamului, dar nu va fi tot aceeași.

Oricine își poate da seama ce roade poate da această așezare a neamului românesc! Oricine judecă își poate da seama cât de firească, vie și temeinică este fapta legionară. Fără oameni care să păstreze această legătură de depășire, de creștere, de înnoire, ce-ar mai putea să însemne viața unui neam la un moment dat? Desigur, ceea ce avem astăzi sub ochi, adică o oprire în loc, o secătuire, o intrare în adormire a acestei ființe colective.

Prin așezarea lui pe linia destinului istoric al neamului, legionarul se simte mai întreg, mai stăpân și mai om. În primul rând acest om înțelege ce este bun și ce este rău; experiența trecutului îi dă largi posibilități de judecare a faptelor și câștigarea unor învățăminte statornice. În al doilea rând, istoria, așa cum am definit-o mai sus, face să nască în sufle-

tul celui ce și-o apropie, un dor de viață nouă, de făptuire pentru eternitate, o sete pentru biruinți care să strălucească deasupra veacurilor. Să fie oare o mai frumoasă viață de om decât aceasta pe care o înscrie astăzi ființa Legiunii? Dar nu numai atât: prin trăirea în această perspectivă istorică, viața legionarului capătă o adâncime și o plinătate rară.

El se integrează formelor și unităților de viață firești ale naturii sale omenești, se supune marilor legi și se mișcă nestânjenit în ființa lor. Omenia sa este în acest fel sporită, ca și puterea sa, ca și înțelegerea sa. Legionarul nu se socotește în acest fel o ființă nenorocită, singulară, ci integrată unui întreg, care este acela al neamului de ieri, de azi și de mâine în afară de care el nici măcar nu poate exista. Legionarul nu se simte în acest fel dezorientat, la răscruci, fără să știe de unde vine și unde se duce, ci cunoaște începutul și sfârșitul faptei sale, fără de care fapta sa ar fi oarbă și nu ar avea nici o însemnătate etică.

Educația legionară se întregeste prin această școală la lumina istoriei. Nu a istoriei din cărți, care are însemnătatea ei după cel ce o scrie, nu după însemnătatea evenimentelor, ci a istoriei așa cum am definit-o mai sus, adică aceea de destin istoric.

Legionarul este un fiu spiritual al neamului, care i-a înțeles îndemnurile și sensul vieții sale. Legionarul este un om de înaltă ținută și puternică forță morală, care s-a format la școala neamului și care astăzi, la rândul său, lucrează la temelia unei noi epoci din viața acestui neam.

NATURA

Pe lângă fenomenul de integrare a individului în comunitatea de viață proprie, care este neamul, pe lângă sensul colectiv al Mișcării Legionare, această mișcare revoluționară mai înseamnă și o întoarcere a omului către natură.

Lumea trecută, lumea îmbătrânită cu care ne luptăm astăzi este surgrumată de un formalism sec, de un formalism de natură juridică și socială, de un formalism domestic. Acest formalism însă nu înseamnă rigoare, nu înseamnă disciplină, ci înseamnă stârpiciune, înseamnă superficialitate și inutil. Omul se naște, crește și trăiește într-o atmosferă secetoasă, îngustă, lipsită de orizonturi largi.

Ce înseamnă Mișcarea Legionară din acest punct de vedere? Desigur, o mare renaștere. Scoate omul din aerul acesta greu de respirat, sfărâmă toate inutilitățile și minciunile sociale și-l situează pe culmile cele mai înalte ale ființării sale în lume. Și ne gândim, în primul rând, la cadrul de viață al acestei Mișcări.

Legionarul trăiește organic și deplin în deosebitele comunități de viață, începând de la cuib până la unitatea mare a neamului, dar el se mai simte și al marelui întreg care este lumea aceasta cosmică. De aceea, el iubește mult natura. Ființa sa se hrănește din ea. Acest cadru mareț, în care l-a lăsat Dumnezeu pe om, legionarul nu-l nesocotește, nu-l uită, ci, dimpotrivă, îl caută, se integrează lui, îi ascultă toate îndemnurile și-i cercetează toate tainele. Legionarul nu a părăsit legile sociale și nu a sfărâmat trunchiul comunității sale de viață, nu a nesocotit natura lui de „ființă socială“, cum l-a numit Aristoteles, pentru a se singulariza și desființa într-o trăire robinsoniană, cum o dorea sincer și naiv un filozof francez de acum două veacuri, care și-a făcut multe păcate voind să aducă un bine omului. Mișcarea Legionară a deprins omul din toate cercurile de moarte ale formalismului contemporan, dar nu a gândit prin aceasta să nege unul din elementele esențiale ale naturii sale, adică legătura cu ființa colectivității, a neamului din care face parte prin naștere, care el însuși este înțeles și trăit ca un fenomen al naturii.

Legionarul iubește natura. El se simte aici mai aproape de Dumnezeu și mai aproape de morții săi, între care și de la care sufletul său se hrănește. Legionarul iubește culmile mari și orizonturile largi, alături de care sufletul său se deschide, capătă dimensiuni mari, se îmbogățește, crește bogat lăuntric, asemenea tuturor marilor fenomene ale naturii. Legionarul se desfată și se instruește în acest fel. Învățătura cea mare pe care o capătă el prin trăirea în contact cu natura este mult mai rodnică și mai adâncă decât aceea din cărți. În fața jocului de lumini și umbre, în fața cerului înstelat sau a diminețelor încărcate de frumuseți proaspete și de îndemnuri noi, în fața mării rânduiei lumii, omul înțelege intuitiv, direct, ce este o lege, ce este un sens, ce este o taină, ce este o viață. Legătura cu marile forțe și rânduiei ale naturii face să crească tot ce e mai adânc, mai bun, mai frumos în sufletul omului, face să se dezvolte toate latentele care, altfel, se sting sub

cenușa vieții distrugătoare a cetăților.

Iată înțelesul dragostei de natură a legionarului. Viața să se desfășoare bogat, organic, și firesc. Nimic din ce destramă sufletul omnesc nu-l atrage pe legionar. Nimic nu-l prinde în mrejele uscate ale morții, ci, dimpotrivă, totul îi țese lumina densă a vieții biruitoare.

Legionarul iubește natura: marea, câmpia, muntele și tot cuprinsul acesta românesc acoperit de bolta cerului. El se simte în natură ca-ntr-o casă a lui Dumnezeu. El evadează din colibe și mușuroaiele oricât de „americane“ ale orașelor și se duce în lumina argintată sau purpurie a celei mai frumoase clădiri: natura.

Marea are orizontul larg deschis, cât pot să cuprindă ochii. Distanțele se topesc una în alta, la fel cerul cu pământul. Marea are o frumusețe geometrică. Linia dreaptă predomină și anume, orizontala. Linia curbă a bolții cerești îi fixează sfârșitul. Lumina cu săgețile ei argintate, taie planurile, subție unghiurile și fixează limita atmosferică. Marea dă sentimentul preciziei, al limitei și certitudinii. Marea dă sentimentul echilibrului, al armoniei și distincției. Legionarul găsește în priveliștea mării o față a naturii, prin care sufletul său câștigă din aceste legi care trebuie să fie și ale omului.

Câmpia nu se deosebește mult de mare; are aceeași frumusețe geometrică. Numai că în linia orizontului său stau înfipite semne: copacul izolat și cumpăna fântânii. În acest fel, ochiul are puncte fixe după care se orientează și construiește chiar linii abstracte. Lumina are o și mai mare importanță în caracterizarea câmpiei. Culorile sunt mult mai variate peste zi și calitatea mai puțin pură. Culoarea ei se face adesea din focare, din care radiază în toate părțile.

Muntele are caractere cu totul proprii. El are orizontul mai scurt, distanțele tăiate neașteptat, dar tot atât de neașteptat din nou deschise. Linia dreaptă nu mai predomină. Atunci când apare ea este verticală – prăpastia, sau oblică – creasta. Linia curbă când apare nu este determinată de cer, ca la mare sau câmpie, ci de pământ. Lumina este cu totul schimbată față de aceea a mării. Jocul ei nu poate fi înțeles fără acela al umbrelor. Ea este supusă la nenumărate întreruperi și spărături. Lumina muntelui n-are linie: ea este difuză, reflectată, frântă. Umbra o mărește și o scurtează. În timp ce la mare lumina este o stăpână care supune și determină priveliștea, la munte este o sclavă care

se strecoară când poate și pe unde poate. Chiar din pisc unde s-ar părea că ea domnește, lumina la munte încă nu poate face corp masiv și nu are un caracter determinant. Muntele dă sentimentul neprevăzutului – mereu priveliștea se schimbă – al tainelor. Dă însă și sentimentul masivității, al puterii. Ceea ce însă face să crească mai mult în sufletul omului este năzuința către zenit, setea de ascensiune, dorul nestăpânit de a învinge. Marea calmează. Muntele neliniștește. Marea e statică. Muntele e dinamic. Este atâta putere de îndemn și dor de înălțime la munte încât nici cele mai înalte piscuri nu ne mulțumesc. Ascensiunea rămâne mereu o sete nepotolită. Realizarea pământeană nu e decât o înșelare calmantă întrucât aceasta nu a fost încă îndeplinită.

Pentru această frumusețe nouă, pentru aceste avânturi nepotolite, pentru tainele ce îl împresoară, iubește legionarul muntele. Această nouă față a naturii îl instruieste și îi hrănește alte elemente ale sufletului său.

Legionarul iubește natura nu atât întrucât se integrează ei fizic, material, ci spiritual. Puterea de înțelegere și omenia lui sunt nebănuite de îmbogățite.

Atunci ce poate înțelege, ce perspectivă are asupra vieții, câtă omenie acumulează acela care s-a născut, a crescut, sau a trăit între cei patru pereți ai unei camere mobilate? Ce a văzut el, ce întrebări l-au chinat, ce îndemnuri a avut să pătrundă legile vieții și ale omeniei? Poate acest om să fie un îndrumător spiritual, sau un conducător politic? Poate el să răspundă acestor funcțiuni care cer atâtea însușiri sufletești și intelectuale? Desigur că nu! Și totuși, mai toți îndrumătorii și conducătorii noștri de azi sunt dintre acești oameni seci și lipsiți de orice perspectivă.

Înțelepciunea și adâncă omenie legionară încearcă și pe această cale, adică a integrării spirituale a omului în natură, a educației prin contactul cu marile priveliști, să creeze un alt om românesc, un om întreg, viu, bogat, tare și armonios. Și aici, ca și în alte prilejuri, Legiunea nu face pedagogie, adică teorie, ci educație, adică aplicație, școală de înaltă omenie.

Natura în viața legionară este un izvor nesecat și întăritor al creșterii omului nou pe care îl dorim în ființa neamului întreg.

CARTEA CĂPITANILOR
OMUL NOU

O mișcare de răscruce istorică, așa cum este cea legionară, nu se poate mărgini la o revoluție a formelor de stat, fiindcă aceasta nu înseamnă revoluție ci reformă. Legiunea este o grupare revoluționară, pentru că merge în inima lucrurilor și prefăce din temelii. Ea nu schimbă numai formele, numai așezămintele, ci schimbă însăși firea omului, în sensul idealului său.

Legiunea, prin idealul său, prin valorile care îi conduc destinul, încearcă o adâncă prefăcere a omului românesc. Ea tinde să împlinească nu numai o evadare a acestui om din biologic în spiritual, dar totodată vrea o depășire istorică, adică această depășire spirituală să fie o orientare în sensul imperativelor cerute de momentul istoric prezent. Omul legionar este un alt fel de a fi, este o făptură nouă, care păstrează în sine toate valorile câștigate ale trecutului românesc și duce, totodată, mai departe, pe căi abia deschise, gândul și fapta aceea ce stă în puterea sa, dar nu s-a putut realiza încă.

Prin educația legionară, sufletul românesc se adâncește, se prelucreează în ce are el mai de preț, pentru a-și căpăta o expresie superioară și definitivă. Orizontul în care se mișcă acest suflet este de o mare întindere și de o tainică putere de atracție.

Legiunea dă o conștiință politică acestui neam – ceea ce lipsește pe de-a-ntregul Românilor, îi dă o conștiință de corp și una de destin istoric. Nu este vorba numai de o educație cetățenească, atât de necesară unui popor care se vrea mare și liber, ci și de-o așezare a omului românesc pe o poziție activă față de transcendență, pentru că o altă caracteristică a omului legionar este setea de cunoștință deplină, setea de absolut.

În armata legionară este atâta dor de o lume curată, armonică, întreagă, încât tot gândul și fapta tineretului acesta, atât de bogat lăuntric și atât de dinamic, se leagă să dea un înțeles destinului românesc și să aducă la viață, printr-o expresie nouă, toate însușirile neamului nostru.

Numai potențialul și frăgezimea tinerească pot realiza un stil legionar. Omul nou de aici începe; pe mlădițe noi se poate altoi un alt pom.

Dimensiunile atât de mari ale noului suflet care rodește prin Legiune, cu greu pot fi cuprinse de mintea zăbavnică și simțirea alterată

ERNEST BERNEA

a conducătorilor politici sau spirituali de azi. Numai cei tineri, aprigi și neîntinați pot cuprinde tainele acestui nou fel de a fi și-i pot da o expresie deplină.

Stilul legionar este însuși stilul românesc. Este pentru prima dată când neamul își va arăta adevărata sa putere de creație și de întrupare, după firea și nevoile sale proprii.

CUPRINS

CARTEA CĂPITANILOR

Căpitanii în destinul românesc	5
Horia	9
Tudor	21
Iancu	33

MĂRTURISIRI PENTRU UN OM NOU 47

I Îndemn la simplitate	49
La vânat de oameni	52
Omul „civilizat”	53
Libertăți și libertate	53
Râsul durerii	54
De la umor la batjocură	54
Discuția	55
Trufia	56
Minciuna	56
Fire întoarsă	57
Oameni – universuri închise	58
Lege și om	59
Nu te fă judecătorul altuia	60
Nu nedreptăți	60
La rău răspunde cu bine	61
Ideile simple	62
Bunul conducător	62
Fragilitatea omului	63
La răspântie	64
Vindecarea răului	64
Trecutul și căința	65
Greșeala și pedeapsa	66
Tăria sincerității	66
Rodnicia tăcerii	67
Împlinirea prin rugăciune	68
Împlinirea prin fapte	68
Experiența proprie	69

Întâi dragostea	70
Inteligență și cuprindere	71
Credință și certitudine	72
Sensul umilinței	73
Colina lacrimilor	77

II Ești cât dăruiești 79

Cei goi	79
A fi superior	81
Sensul milei	81
Ospitalitea	83
Despre prietenie	84
Despre bunătate	84

III Înnoitorii 89

Copilul	89
Femeia	90
Poetul	92
Sfântul	93
Sensul vieții noastre	95

STIL LEGIONAR 99

Stil legionar	101
Cântecul	103
Istoria	105
Natura	107
Omul Nou	111

Omul a purtat în decursul veacurilor o luptă tragică pentru câștigarea unui prisos de bine. În epoca modernă acest bine a fost văzut sub forma progresului și a civilizației. Singur, sau în mijlocul societății, omul s-a străduit în acest sens. Socotit în roadele sale, astăzi, după trecere de vreme, progresul continuu s-a dovedit înșelător. Omul modern a avut o sete de mai bine, dar nu s-a aplecat îndeajuns asupra naturii acestui bine. Punctul luminos, unificator, a lipsit. Lumea nouă s-a încrezut prea mult în civilizație și progres, dar nimeni nu s-a gândit ce anume sunt acestea pentru ființa spirituală a omului. Și atunci drepturile s-au deosebit, după cum deosebite erau idealurile.

Civilizația acestei ultime epoci istorice a făcut din om o „ființă complexă“. Găsim în această tendință și stare a sufletului contemporan o caracteristică a vieții moderne, dornică de progres.

Ernest BERNEA

ISBN 978-973-8982-63-5